Resultaten van een onderzoek naar de voorkeuren van Nederlanders voor klimaatmaatregelen

POPULYTICS
What would you do?

Colofon

Dit onderzoek is uitgevoerd door Populytics, een spin-off van de TU Delft, in opdracht van het Ministerie van Klimaat en Groene Groei.

Auteurs

Niek Mouter (niek@populytics.nl)
Charlotte Tuit
Wendel Scholma

Datum

11 april 2025

Versie

Definitieve versie

Contact

Populytics b.v.
Strawinskylaan 339
1077 XX Amsterdam
info@populytics.nl
www.populytics.nl

© Ad Meskens / Wikimedia Commons

Intern gebruik

Inhoudsopgave

1. Samenvatting p. 4
De belangrijkste uitkomsten, conclusies en aanbevelingen.

2. Over dit onderzoek p. 12
We lichten in dit hoofdstuk toe hoe het onderzoek er uitzag voor deelnemers. Ook wordt hier toegelicht wat deelnemers van het onderzoek vonden.

3. Wie deden er mee? p. 20
Demografische kenmerken van de deelnemers, vergelijking met landelijke gemiddelden en antwoorden op enkele andere vragen over de opvattingen en persoonlijke situatie van deelnemers

4. Resultaten keuzetaak p. 26
De uitkomsten worden besproken. Hoe adviseren deelnemers uit studie 1 en 2 over de verschillende maatregelen? Waarom? En welke groepen zijn er te onderscheiden?

5. Deelnemerservaring p.72
In dit hoofdstuk wordt toegelicht wat deelnemers van het onderzoek vonden.

6. Methodologie en verantwoording p. 77
In dit hoofdstuk wordt toegelicht welke methodologische keuzes er in dit onderzoek zijn gemaakt.

7. Bijlagen p. 81
We laten enkele extra uitsplitsingen zien. Welke maatregelen kozen deelnemers met verschillende typen woningen en verschillende financiële situaties?

Intern gebruik

1. Samenvatting

Overzicht

Aanleiding
Om klimaatverandering tegen te gaan wil de Nederlandse overheid steeds minder broeikasgassen zoals CO_2 uitstoten. In oktober 2024 liet de Klimaat en Energieverkenning (KEV) zien dat de kans klein is dat de bestaande klimaatdoelen worden gehaald. Daarom is de overheid nu aan het kijken naar extra maatregelen die ervoor kunnen zorgen dat de doelen binnen bereik komen.

Inwoners denken mee via een PWE-raadpleging
Het Ministerie van Klimaat en Groene Groei wil het perspectief van Nederlanders meenemen bij de overweging over extra maatregelen. Daarvoor heeft Populytics in opdracht van het ministerie een Participatieve Waarde Evaluatie (PWE)-onderzoek uitgevoerd.

Bij een PWE-onderzoek geeft een grote groep inwoners advies over een belangrijke keuze waar de overheid voor staat. Dit gebeurt in een online omgeving waarin het keuzeproces van de overheid wordt nagebootst. Deelnemers zitten als het ware op de stoel van beleidsmakers: ze krijgen inzicht in de voor- en nadelen van de mogelijke maatregelen en de beperkingen en doelen waar de overheid rekening mee houdt. Op deze manier ervaren zij het complexe dilemma waarmee de overheid geconfronteerd wordt, en kunnen zij een weloverwogen advies uitbrengen.

Dit onderzoek bestond uit één inhoudelijk onderdeel: een keuzetaak met 10 mogelijke maatregelen die de overheid kan nemen om ervoor te zorgen dat we minder broeikasgassen uitstoten. De 10 maatregelen zijn uitgekozen voor dit onderzoek, omdat de overheid graag wil weten hoe inwoners over deze maatregelen denken. Beleidsmakers van de verschillende departementen hebben deze maatregelen aangeleverd. De meeste maatregelen die onderdeel waren van deze studie hebben geen directe negatieve financiële effecten voor burgers. De meeste maatregelen gaan over financiële ondersteuning of belasting/normering voor bedrijven. De hogere belasting op aardgas vormt hierop een uitzondering.

Er zijn twee studies uitgevoerd, die van elkaar verschilden in de mate waarin deelnemers verplicht werden om een CO_2 reductiedoel te halen.

Deelnemers
2.423 mensen deden mee aan het onderzoek via een panel. Deze groep levert representatieve uitkomsten op voor de Nederlandse bevolking op de kenmerken leeftijd, geslacht en opleidingsniveau. Deelnemers zijn positief over het onderzoek: ze beoordelen het onderzoek gemiddeld met een rapportcijfer 7,5. 97% geeft een voldoende. Stemmers op verschillende politieke partijen beoordelen het onderzoek ongeveer hetzelfde. Stemmers op PVV, BBB en VVD geven het onderzoek gemiddeld een 7,6; stemmers op D66, CDA, SP en NSC gemiddeld een 7,7. 79% van de deelnemers vindt dat deze methode vaker moet worden ingezet om inwoners te betrekken bij overheidsbeleid. 3% vindt dat niet.

Intern gebruik

Inhoud van het onderzoek

Een keuzetaak vormde het inhoudelijke onderdeel van dit PWE-onderzoek, met 10 mogelijke maatregelen die de overheid kan nemen om ervoor te zorgen dat we minder CO_2 uitstoten. De afbeelding laat zien hoe de keuzetaak er uitzag.

Door de schuifjes te verplaatsen konden deelnemers aangeven of ze een maatregel adviseren: niet op inzetten (schuifje laten staan), op inzetten (schuifje in het midden), of volledig op inzetten (schuifje helemaal naar rechts). Onder de roze i-knoppen werd per maatregel extra informatie gegeven.

Het verplaatsen van de schuifjes had invloed op drie metertjes:

- **CO_2 besparing in 2030**: Deze meter liet zien wanneer er minimaal 3,4 megaton CO_2 werd bespaard met de keuzes. Dit fictieve besparingsdoel is gekozen zodat deelnemers 40% van de maatregelen moesten kiezen om het doel te halen, waardoor ze echt een afweging moesten maken.
- **CO_2 besparing na 2030**: Deze meter gaf inzicht in het effect van een maatregel na 2030.
- **Kosten voor de overheid**: Deze meter toonde de overheidskosten van de gekozen maatregelen. Als deze meter in het oranje kwam, zagen deelnemers dat de kosten zo hoog worden dat de overheid op andere terreinen zou moeten bezuinigen. Dit gebeurde bij 1,5 miljard kosten. Deelnemers hadden daardoor net voldoende geld om alleen de duurste maatregel te adviseren.

Na het adviseren van maatregelen, konden deelnemers hun keuzes toelichten.

Studie 1: Deelnemers aan studie 1 waren verplicht om genoeg maatregelen te nemen om minimaal 3,4 megaton CO_2 te besparen. Het metertje "CO_2 besparing in 2030" moest in het groen komen, anders konden ze niet verder.

Studie 2: Deelnemers waren niet verplicht om maatregelen te adviseren om CO_2 te besparen. Ze konden ook kiezen om geen maatregelen te adviseren.

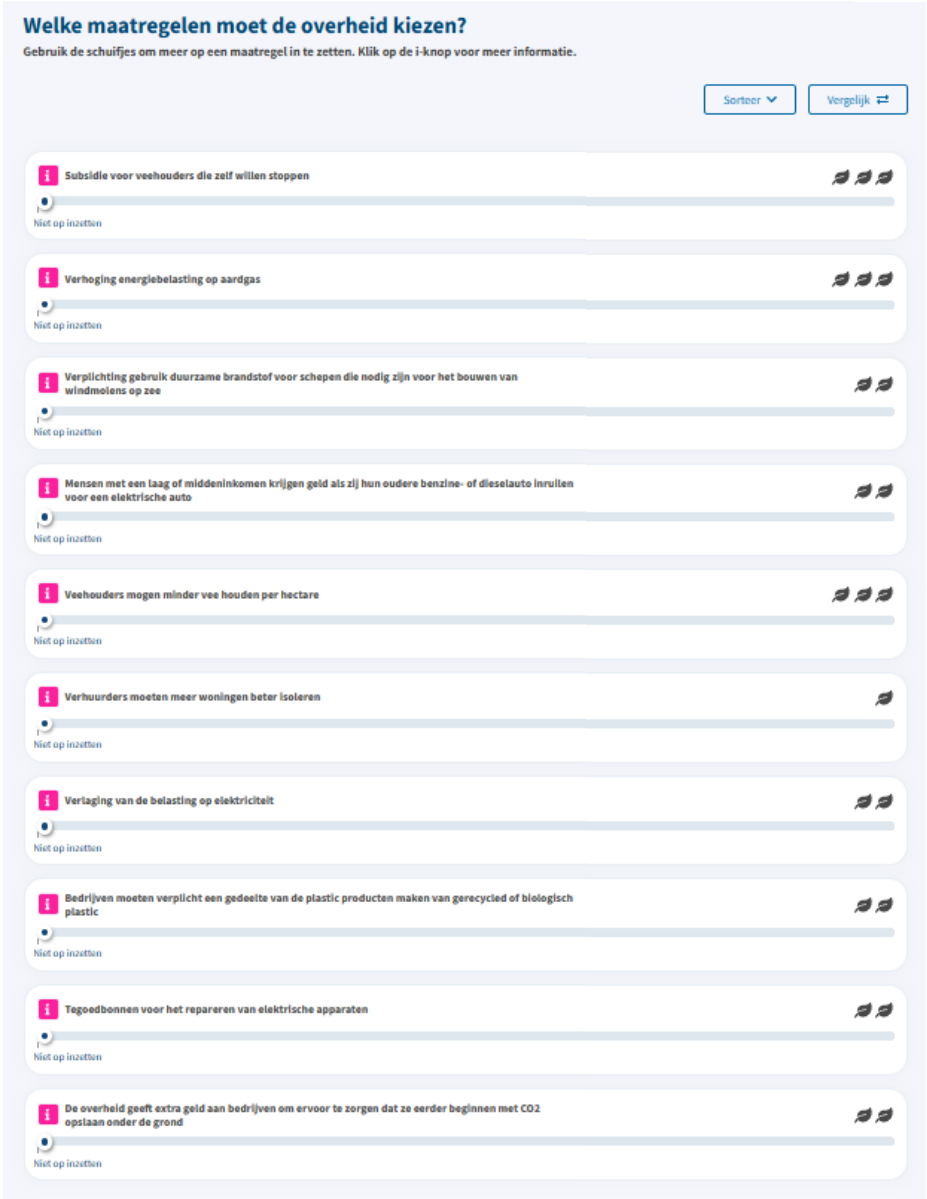

Beperkingen in studie 1

Beperkingen in studie 2

Intern gebruik

Hoofdconclusies

Prioritering en inzet op maatregelen
- De prioritering van de maatregelen is gelijk tussen de studies met en zonder verplicht besparingsdoel.
- Het advies om verhuurders te verplichten beter te isoleren wordt breed gedragen en kent weinig verschillen tussen groepen. De maatregelen 'plastic deels verplicht maken van gerecycled of bio plastic', 'lagere elektriciteitsbelasting' en 'subsidie voor stoppende veehouders' zijn ook relatief breed gedragen, maar wel in mindere mate dan het advies om verhuurders te verplichten te isoleren.
- Ook zonder verplichting kiezen mensen voor maatregelen: slechts 3% van de deelnemers aan de studie zonder verplicht besparingsdoel adviseert geen enkele maatregel.
- In de studie waarin het niet verplicht was om het besparingsdoel te halen, kiest de gemiddelde deelnemer voor een set aan maatregelen waarin het besparingsdoel net niet wordt gehaald. Dit geldt ook voor de twee grootste groepen deelnemers die we konden onderscheiden in een clusteranalyse.
- Voor de meeste maatregelen adviseert meer dan 50% van de deelnemers om deze te nemen. De enige uitzondering is de verhoging van de aardgasbelasting.

Factoren die invloed hebben op de keuzes
- Politieke voorkeur, klimaatzorgen en klimaatambitie zijn het meest bepalend voor de inzet op verschillende maatregelen.
- Linkse stemmers die zich zorgen maken over klimaatverandering zijn positiever over de meeste maatregelen dan rechtse stemmers. Mensen die vinden dat de overheid meer moet doen aan klimaatbeleid en linkse stemmers kiezen vaker voor verplichtingen en beperkingen (zoals veehouderijbeperkingen en verhoging van de belasting op aardgas). Mensen die vinden dat de overheid minder moet doen aan klimaatbeleid en rechtse stemmers geven meer prioriteit aan een verlaging van de belasting op elektriciteit.
- Jongeren en theoretisch geschoolden zijn relatief positief over de verhoging van de aardgasbelasting.
- In de studie vinden we niet of nauwelijks verschillen in voorkeuren tussen Nederlanders die in steden wonen en Nederlanders die in dorpen wonen of in het landelijk gebied.

Redenen om bepaalde maatregelen níet te steunen
- Deelnemers noemen een veelheid aan argumenten om maatregelen wel of niet te steunen. Onrechtvaardigheid, dat er betere alternatieven zijn en dat een maatregel een beperking is van keuzevrijheid worden relatief vaak genoemd als redenen om niet in te zetten op de laagst scorende maatregelen. De premie voor lage- en middeninkomens voor elektrische auto's wordt bijvoorbeeld door sommigen als oneerlijk/onrechtvaardig gezien, omdat het niet iedereen toekomt. En deze maatregel is door sommige deelnemers minder gekozen omdat zij het beperken van autogebruik en het stimuleren van openbaar vervoer betere oplossingen vinden.
- Uit de analyse van motivaties van deelnemers blijkt ook dat de mate van steun voor maatregelen afhangt van de persoonlijke impact die een maatregel heeft. De maatregel met een directe financiële last, zijnde de verhoging van belasting op aardgas, krijgt gemiddeld in beide studies de minste steun.
- Lage effectiviteit en hoge kosten (ten opzichte van wat een maatregel oplevert) worden bij bijna alle maatregelen genoemd als redenen om er niet op in te zetten. Deze argumenten lijken daarom niet te verklaren waarom bepaalde maatregelen meer of minder worden geadviseerd.

Intern gebruik

Aanbevelingen

Neem maatregelen om CO_2 te besparen

- Er is breed draagvlak voor dat er maatregelen genomen moeten worden om CO_2 te besparen. Ook als er geen verplicht besparingsdoel is kiest 97% van de deelnemers voor minimaal één maatregel. In de studie waarin deelnemers geen maatregelen hoefden te adviseren, adviseert de gemiddelde deelnemer een set aan maatregelen die ervoor zorgt dat het fictieve besparingsdoel net niet wordt gehaald. Dit geldt ook voor de twee grootste deelnemersgroepen die we onderscheiden. Om aan te sluiten bij de voorkeuren van Nederlanders is het aan te bevelen om meerdere extra klimaatmaatregelen te nemen.

Adresseer de redenen die mensen noemen om niet voor een maatregel te kiezen

Voor sommige minder breed gedragen maatregelen is een goede onderbouwing essentieel wanneer ze zouden worden ingevoerd. Tegenstanders van bepaalde maatregelen ervaren deze regelmatig als onrechtvaardig, zien betere alternatieven of vinden dat ze te veel inbreuk maken op keuzevrijheid. Bij de communicatie over maatregelen is het daarom aan te raden om:

- Duidelijk te maken waarom er voor een bepaalde maatregel wel is gekozen en niet voor andere maatregelen. Voor bepaalde groepen deelnemers is het niet alleen belangrijk om de argumenten voor een maatregel te weten, maar ook een onderbouwing waarom deze maatregel beter is dan een andere maatregel.
- Uit te leggen waarom je de maatregel rechtvaardig vindt en, als dat relevant is, waarom een inbreuk op de keuzevrijheid van inwoners/bedrijven gerechtvaardigd is.
    - Bij een aantal maatregelen is dit niet eenvoudig omdat deelnemers die het hebben over (on)rechtvaardigheid tegengestelde argumenten noemen. Sommige deelnemers vinden subsidies voor veehouders onrechtvaardig omdat in hun ogen veehouders al genoeg subsidie krijgen. Anderen vinden normerende maatregelen voor veehouders onrechtvaardig omdat volgens hen veehouders al voldoende worden gestraft. En sommige deelnemers vinden de premie voor het inruilen van een oude auto voor een elektrische auto voor lage inkomens rechtvaardig omdat het lage inkomens helpt, maar anderen vinden dat lage inkomens al voldoende hulp krijgen vanuit de overheid.
    - Bij andere maatregelen zoals de verhoging van de aardgasbelasting worden oplossingen genoemd om de maatregel rechtvaardiger te maken zoals via een compensatie van lage inkomens, door geleidelijke invoering van de belasting en door het stimuleren van betaalbare alternatieven.
- Uiteraard is het ook aan te bevelen om andere zorgen te adresseren die gekoppeld zijn aan een specifieke maatregel. Bij maatregelen rond veehouders maken sommige deelnemers zich zorgen over voedselzekerheid en bij de subsidie voor CO_2 opslag over of dat gevaarlijk is. Het is belangrijk om uit te leggen hoe er rekening is gehouden met deze zorgen.

Betrek inwoners bij het beleid rondom CO2 -besparing

97% van de deelnemers is positief over de raadpleging. Ze vonden klimaatbeleid een belangrijk onderwerp om over mee te denken. 79% vindt dit een goede methode om mee te denken. Daarom bevelen we aan om inwoners vaker mee te laten denken over klimaatmaatregelen.

Intern gebruik

Resultaten keuzetaak: welke klimaatmaatregelen moet de overheid kiezen?

Studie 1

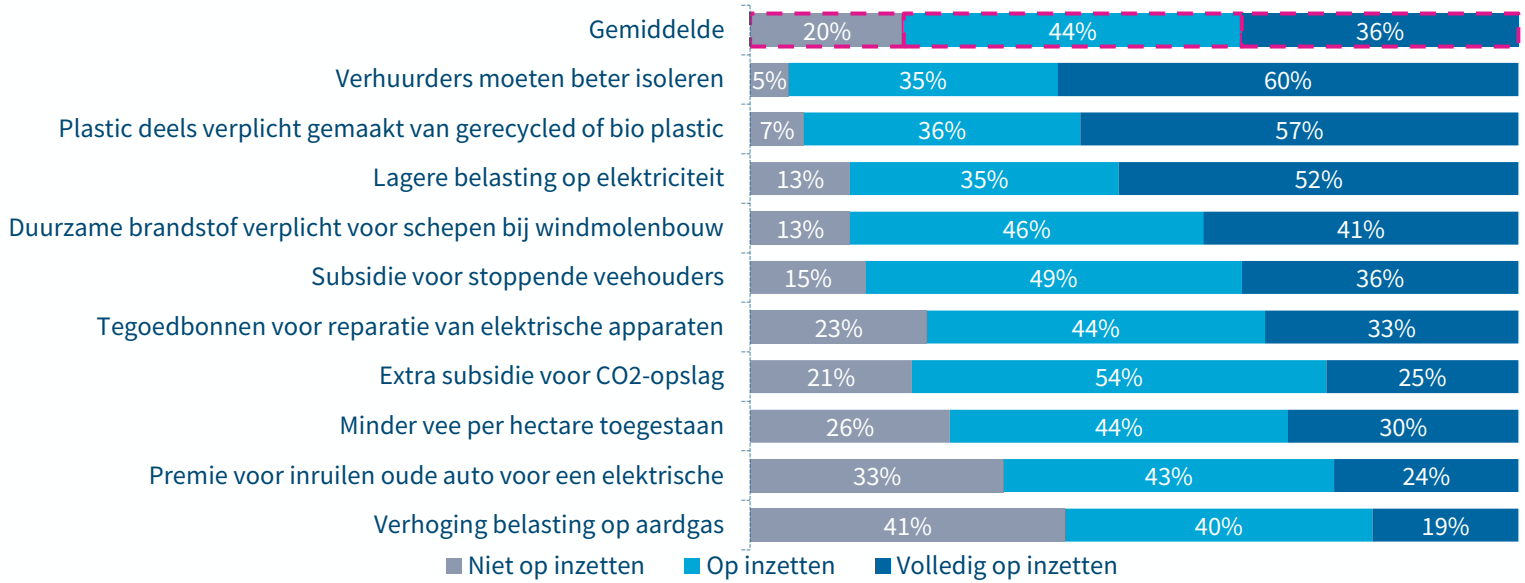

4,1 megaton CO2 besparing in 2030

3.256 miljoen kosten voor de overheid

Studie 2

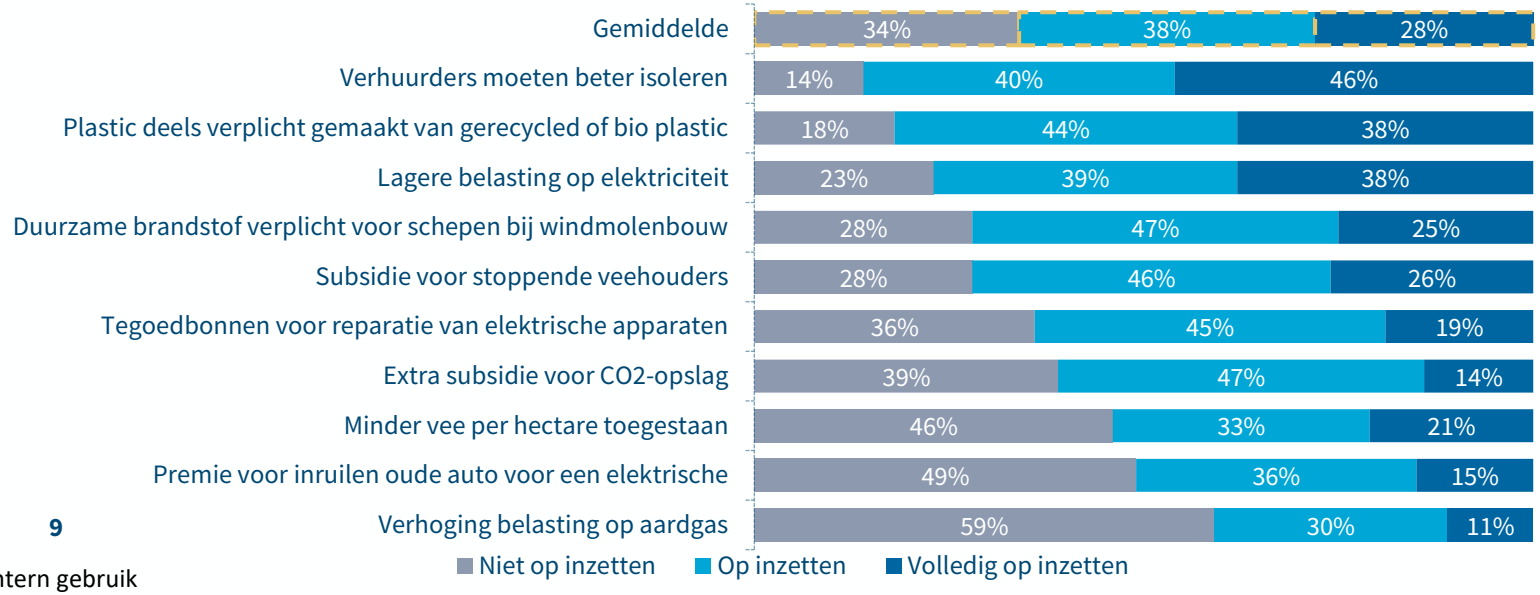

3,3 megaton CO2 besparing in 2030

2.730 miljoen kosten voor de overheid

Interpretatie

De grafieken laten de percentages deelnemers aan Studie 1 en Studie 2 zien die een bepaalde keuze hebben gemaakt. In Studie 1 heeft bijvoorbeeld 60% van de deelnemers bij de maatregel 'Verhuurders moeten beter isoleren' geadviseerd om hier volledig op in te zetten. Bij Studie 2 heeft 46% dat gekozen.

Ook tonen we met de metertjes het effect op CO_2 reductie en de kosten voor de overheid van de keuzes van de gemiddelde deelnemer.

Uit de grafieken blijkt dat maatregelen die het meest worden geadviseerd in Studie 1 ook het meest worden geadviseerd in Studie 2.

In Studie 2 heeft 97% van de deelnemers toch maatregelen geadviseerd, ook al waren zij niet verplicht dit te doen. De gemiddelde deelnemer aan Studie 2 haalt net niet het besparingsdoel van 3,4 megaton.

In Studie 1 worden alle maatregelen door minimaal de helft van de deelnemers geadviseerd. In Studie 2 is de verhoging van de belasting op aardgas de enige maatregel die door minder dan de helft van de deelnemers wordt geadviseerd.

In beide studies adviseert de gemiddelde deelnemer een set aan maatregelen die leidt tot hogere kosten dan het budget van 1,5 miljard. De implicatie van dit advies van de gemiddelde deelnemer zou zijn dat er op andere terreinen bezuinigd moet worden.

Intern gebruik

Deelnemers denken soms heel verschillend over de wenselijkheid van de maatregelen

	Gemiddelde inzet	1	2	3	4	5
Grootte van het cluster		40%	21%	14%	14%	11%
Verhuurders moeten beter isoleren	0,66	0,63	0,67	0,86	0,91	0,26
Plastic deels verplicht maken van gerecycled of bio plastic	0,60	0,58	0,49	0,90	0,85	0,18
Lagere belasting op elektriciteit	0,58	0,47	0,77	0,55	0,80	0,33
Duurzame brandstof verplicht voor schepen bij windmolenbouw	0,49	0,49	0,33	0,78	0,80	0,04
Subsidie voor stoppende veehouders	0,49	0,53	0,41	0,63	0,72	0,14
Tegoedbonnen voor reparatie van elektrische apparaten	0,41	0,29	0,54	0,42	0,75	0,16
Extra subsidie voor CO2-opslag	0,38	0,39	0,31	0,38	0,62	0,10
Minder vee per hectare toegestaan	0,38	0,50	0,15	0,76	0,46	0,01
Premie voor inruilen oude auto voor een elektrische	0,34	0,29	0,28	0,44	0,66	0,05
Verhoging belasting op aardgas	0,26	0,34	0,03	0,60	0,31	0,00
CO2 besparing (megaton)	3,2	3,3	2,7	5,1	4,7	0,8
Kosten van de overheid (miljard)	2,7	2,4	3,3	2,4	4,2	1,2

Vijf perspectieven op klimaatmaatregelen

De grafiek hiernaast toont een statistisch model dat de deelnemers aan Studie 2 in vijf groepen indeelt die verschillende keuzes hebben gemaakt. Hoe hoger het cijfer hoe meer de gemiddelde deelnemer uit een groep de maatregel adviseerde.

- **Groep 1 (40% van de deelnemers)**: De adviezen van deze groep komen sterk overeen met de adviezen van de gemiddelde deelnemer. Ze zetten iets sterker in op 'minder vee per hectare toegestaan' en iets minder op de tegoedbonnen. Theoretisch opgeleiden die op een middenpartij stemmen en makkelijk rondkomen zijn oververtegenwoordigd in deze groep.
- **Groep 2 (21% van de deelnemers)**: Deze groep maakt zich niet zo'n zorgen over het klimaat. De voorkeur van dit cluster gaat naar maatregelen die financieel ondersteunen en naar subsidies. Praktisch opgeleide vrouwen die in een dorp wonen en rechts stemmen zijn oververtegenwoordigd in deze groep.
- **Groep 3 (14% van de deelnemers)**: Deze groep maakt zich zeer veel zorgen over het klimaat. Op alle maatregelen wordt veel ingezet behalve de extra subsidies voor CO_2 opslag. Dit is de enige groep die ook sterk kiest voor de verhoging van belasting op aardgas. Jonge links stemmende theoretisch geschoolde vrouwen die weinig vlees eten zijn oververtegenwoordigd in deze groep.
- **Groep 4 (14% van de deelnemers)**: Deze groep maakt zich zorgen om klimaatverandering en zet op alle maatregelen in. Behalve de extra aardgasbelasting. Ze zijn relatief positief over de subsidies op elektrische auto's. Ze bezitten ook relatief vaak een elektrische auto. Het advies van Groep 4 kost veel geld (4,2 miljard).
- **Groep 5 (11% van de deelnemers)**: Deze groep is negatief over de maatregelen. Ze vinden dat de overheid minder klimaatbeleid moet voeren. Het zijn relatief vaak oudere mannen die rechts stemmen.

Groepen 1-4 zetten allen sterk in op *verhuurders moeten beter isoleren*, *plastic deels verplicht maken van gerecycled of bio plastic, lagere elektriciteitsbelasting* en *subsidie voor stoppende veehouders*. Over *minder vee per hectare* en *verhoging aardgasbelasting* is juist veel meningsverschil tussen met name Groep 2 en Groep 3.

Inzet gemiddelde deelnemer

0,00 - 0,19	0,20 - 0,39	0,60 – 0,74
0,40 – 0,59	0,75 – 1,00	

Intern gebruik

Wat voor argumenten noemen deelnemers die niet kiezen voor een maatregel?

	Verhuurders beter isoleren	Groen plastic	Lagere belasting elektriciteit	Duurzame brandstof windmolens	Geld voor stoppende veehouders	Tegoedbonnen reparaties	Subsidie CO2 opslag	Minder vee per hectare	Premie inruilen oude auto voor elektrische	Aardgasbelasting
Percentage deelnemers (studie 2) dat de maatregel niet kiest	14%	18%	22%	28%	28%	36%	39%	46%	49%	59%
Lage effectiviteit	★★	★★★	★★	★★	★	★★★	★		★★★	★
Te hoge kosten (voor overheid of burgers)	★		★★	★	★	★★	★			★★★
Onrechtvaardig			★		★★★			★★★	★★	★
Andere oplossingen zijn beter			★			★★★	★★★	★	★★	
Beperkt keuzevrijheid				★	★		★	★★		★★
Andere negatieve effecten	★	★	★★★				★★		★★★	
Geen verantwoordelijkheid voor de overheid	★	★★			★	★	★★★			
Praktische problemen		★★		★	★★	★		★★★		★★

Legenda

★	<10% van de deelnemers noemt dit argument
★★	10-20% van de deelnemers noemt dit argument
★★★	>20% van de deelnemers noemt dit argument

Toelichting

Om te begrijpen waarom sommige maatregelen meer worden geadviseerd dan anderen is het vooral interessant om naar de argumenten te kijken van de mensen die de maatregel niet adviseren. De tabel hiernaast geeft aan hoe vaak een bepaald argument is genoemd door mensen die een maatregel **niet** adviseren. Hoe meer sterretjes hoe vaker een argument is genoemd. De argumenten worden in hoofdstuk 4.5 verder uitgewerkt.

Onrechtvaardig: Maatregelen waarop relatief veel mensen niet inzetten, worden relatief vaak als onrechtvaardig beoordeeld. Soms zijn deze argumenten tegengesteld. Sommige deelnemers vinden subsidies voor veehouders onrechtvaardig omdat in hun ogen veehouders al genoeg subsidie krijgen. Anderen vinden normerende maatregelen voor veehouders onrechtvaardig, omdat volgens hen veehouders al voldoende worden gestraft.
Andere oplossingen zijn beter: Voor maatregelen die relatief weinig worden geadviseerd geldt dat verschillende deelnemers het idee hebben dat er betere oplossingen zijn. Bij 'Tegoedbonnen reparaties' zeggen sommige deelnemers bijvoorbeeld dat het beter is om overconsumptie aan te pakken of de slechte kwaliteit van producten tegen te gaan.
Beperking keuzevrijheid: Ook noemt men als bezwaar dat de keuzevrijheid van mensen of bedrijven beperkt wordt.
Lage effectiviteit en hoge kosten: Kritiek op de effectiviteit en de kosten komt voor bij maatregelen die vaak worden geadviseerd en maatregelen die relatief weinig worden geadviseerd.

Intern gebruik

2. Over dit onderzoek

We lichten in dit hoofdstuk ook toe hoe het onderzoek eruit zag voor deelnemers.

Doel van het PWE-onderzoek

Om klimaatverandering tegen te gaan wil de Nederlandse overheid steeds minder broeikasgassen zoals CO_2 uitstoten. In oktober 2024 liet de Klimaat en Energieverkenning (KEV) zien dat de kans klein is dat de bestaande klimaatdoelen worden gehaald. Daarom is de overheid nu aan het kijken naar extra maatregelen die ervoor kunnen zorgen dat de doelen binnen bereik komen.

Het Ministerie van Klimaat en Groene Groei wil het perspectief van Nederlanders meenemen bij het bepalen van mogelijke maatregelen. Om deze input van Nederlanders te krijgen heeft Populytics een Participatieve Waarde Evaluatie (PWE) uitgevoerd.

Dit onderzoek is opgesteld in samenwerking met beleidsmakers van het Ministerie van Klimaat en Groene Groei, en met input van beleidsmakers van andere ministeries.

Dit PWE-onderzoek bestond uit één inhoudelijke onderdeel: een keuzetaak met 10 mogelijke maatregelen die de overheid kan nemen om ervoor te zorgen dat we minder broeikasgassen uitstoten. Naast deze maatregelen overweegt de overheid ook andere maatregelen. De 10 maatregelen zijn uitgekozen voor dit onderzoek, omdat de overheid graag wil weten hoe Nederlanders over deze maatregelen denken. Er zijn twee studies uitgevoerd, die van elkaar verschilden in de mate waarin deelnemers een fictief besparingsdoel moesten halen.

De dataverzameling voor dit PWE-onderzoek vond online plaats, tussen 24 januari 2025 en 3 februari 2025.

Wat is de PWE?

De Participatieve Waarde Evaluatie (PWE) is een participatiemethode die vaak wordt ingezet om mensen te betrekken bij beslissingen van overheid. De methode is ontwikkeld door Nederlandse wetenschappers en gevalideerd in meer dan 10 wetenschappelijke publicaties.

De essentie van een PWE-onderzoek is om deelnemers in een online omgeving op de stoel van de beleidsmaker te zetten, in dit geval van het Ministerie van Klimaat en Groene Groei. Deelnemers krijgen een keuzetaak, waarin ze het beleidsdilemma ervaren. Deelnemers zien realistische maatregelen die de beleidsmakers overwegen en ze zien dat er beperkingen zijn. Wat adviseren ze als zij in de schoenen van een beleidsmaker staan? Vervolgens motiveren deelnemers hun advies.

De resultaten stellen beleidsmakers in staat om hun keuzes beter aan te laten sluiten op voorkeuren, waarden en zorgen van deelnemers.

Intern gebruik

Een keuzetaak met 10 maatregelen vormde het inhoudelijke onderdeel van dit PWE-onderzoek

De keuzesituatie

Deelnemers kregen 10 mogelijke maatregelen te zien die de overheid kan nemen om ervoor te zorgen dat we minder broeikasgassen uitstoten. De afbeelding laat zien hoe de keuzetaak er uitzag voor deelnemers.

Door de schuifjes te verplaatsen konden deelnemers aangeven of ze een maatregel adviseren te nemen: niet op inzetten, op inzetten (schuifje in het midden), of volledig op inzetten (schuifje helemaal naar rechts). De roze informatieknoppen gaven per maatregel extra informatie.

Het verplaatsen van de schuifjes had invloed op drie metertjes: "CO_2 besparing in 2030", "CO_2 besparing na 2030" en "Kosten van de overheid".

Op de volgende pagina worden deze metertjes verder toegelicht. Er zijn twee studies gedaan, die van elkaar verschilden op één punt: of deelnemers door het metertje "CO_2 besparing in 2030" beperkt werden in hun keuzes.

Deelnemers konden na het verplaatsen van de schuifjes hun keuzes toelichten.

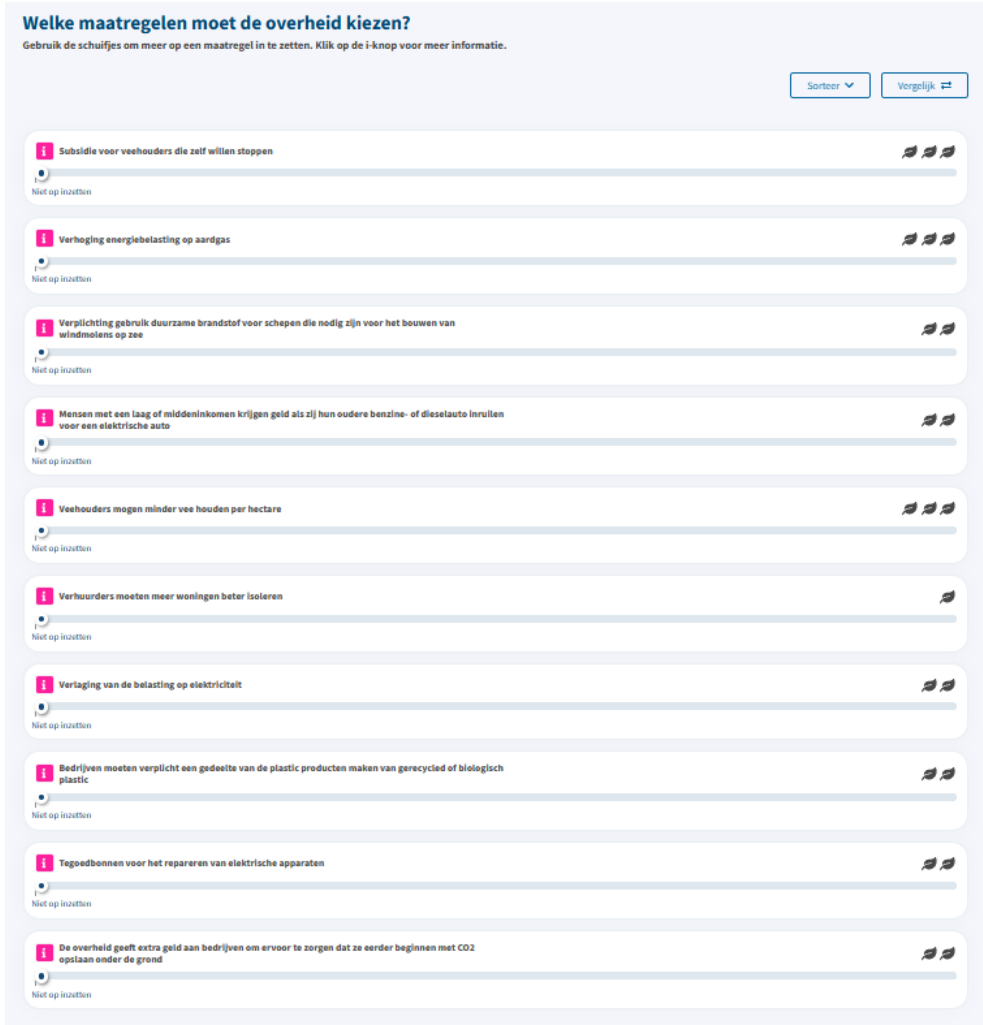

Beperkingen studie 1

Intern gebruik

Posities van de schuifjes

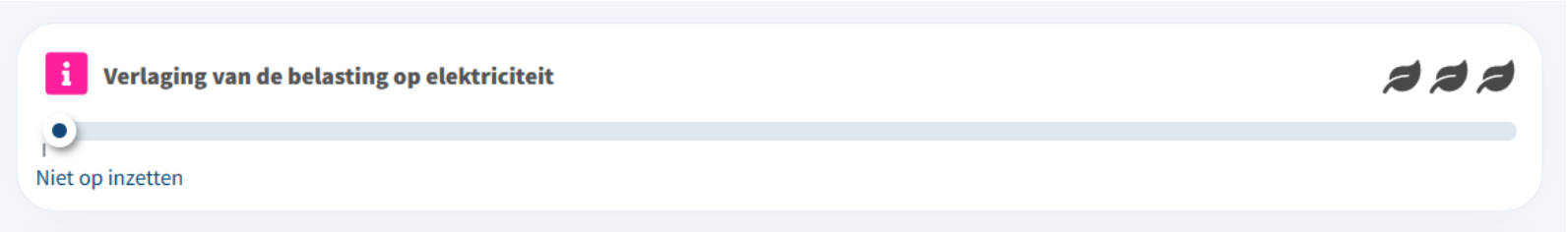

Dit rapporteren we als waarde 0,0

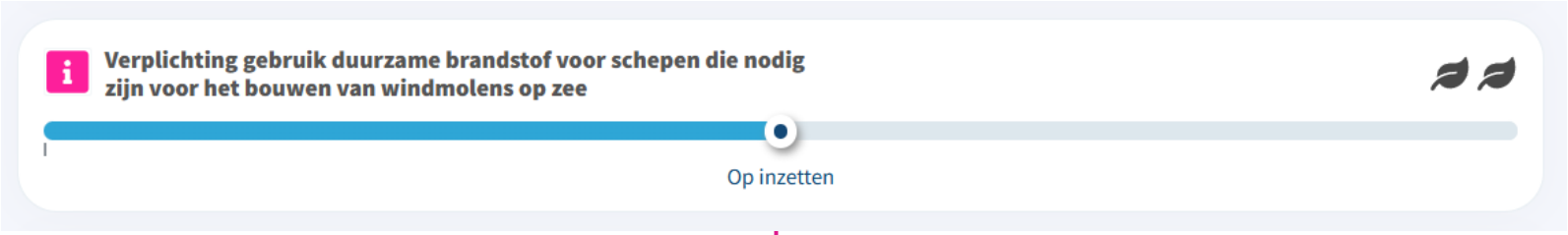

Dit rapporteren we als waarde 0,5

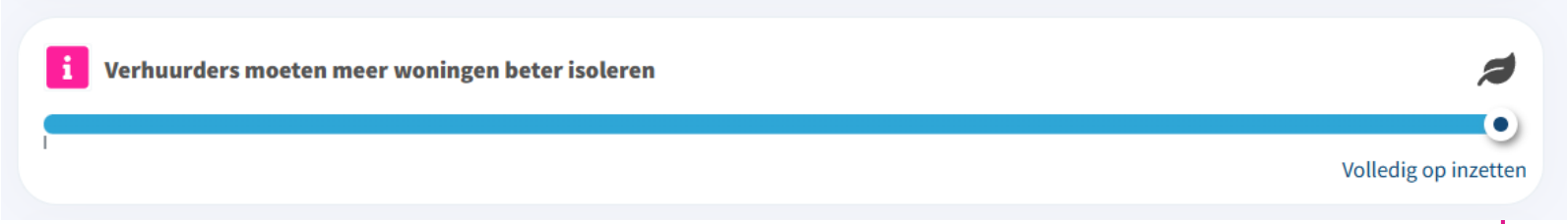

Dit rapporteren we als waarde 1,0

Toelichting

De afbeeldingen hiernaast laten de posities van de schuifjes zien.

- Deelnemers konden 10 schuifjes verplaatsen. Per schuifje waren er 3 posities mogelijk. We rapporteren per schuifje de positie als een waarde tussen 0 en 1.
- Als deelnemers het schuifje links lieten staan, adviseren ze ‘niet op inzetten’. De waarde daarvan is dan 0. Als ze het schuifje helemaal rechts zetten, adviseren ze ‘volledig op inzetten’. In dat geval krijgt het een waarde van 1.
- Als deelnemers alle manieren even (on)wenselijk vinden, kunnen ze alle schuifjes in het midden plaatsen. Op deze manier wordt precies voldaan aan het fictieve doel van 3,4 megaton CO_2-reductie.

Intern gebruik

Posities van de schuifjes

Door het verplaatsen van de schuifjes konden deelnemers in de keuzetaak aangeven hoe ze een maatregel wilden adviseren. Voor iedere maatregel betekende dit iets anders. Onderstaand een overzicht van hoe de maatregelen geadviseerd konden worden.

Maatregel	Positie 1 – Niet op inzetten	Positie 2 – Op inzetten	Positie 3 – Volledig op inzetten
Verhoging energiebelasting op aardgas	Hoe is het nu? Op dit moment is de belasting op aardgas 70 cent per verbruikte kubieke meter (m3).	De belasting op aardgas gaat met 5 cent per verbruikte kubieke meter omhoog. Een gemiddeld eenpersoonshuishouden dat zijn huis verwarmt met aardgas, verbruikt 1.000 kuub gas per jaar en gaat dus 50 euro per jaar meer betalen.	De belasting op aardgas gaat met 20 cent omhoog naar 90 cent per verbruikte kubieke meter. Een gemiddeld eenpersoonshuishouden dat zijn huis verwarmt met aardgas gaat 200 euro per jaar meer betalen.
Subsidie voor veehouders die zelf willen stoppen	Hoe is het nu? Op dit moment bestaan er al regelingen voor veehouders om vrijwillig te stoppen met het houden van vee tegen betaling.	Er is geld voor ongeveer 750 veehouders met een middelgroot bedrijf (ongeveer 100 koeien) om zich te laten uitkopen of om veel minder vee te houden. Dit geld kan ook besteed worden aan het uitkopen van een kleiner aantal grote veehouders of juist een groter aantal kleine veehouders.	Er is geld voor ongeveer 1.500 middelgrootte veehouders om zich te laten uitkopen of om veel minder vee te houden.
Tegoedbonnen voor het repareren van elektrische apparaten	Hoe is het nu? Inwoners kiezen er niet of nauwelijks voor om hun elektrische apparaten te laten repareren.	Alle huishoudens krijgen tegoedbonnen voor in totaal maximaal 100 euro voor reparaties.	Alle huishoudens krijgen tegoedbonnen voor in totaal maximaal 200 euro voor reparaties.
Verplichting gebruik duurzame brandstof voor schepen die windmolens op zee bouwen	Hoe is het nu? De materialen voor de windmolens worden door schepen gebracht en deze schepen maken nu nog gebruik van diesel en olie.	Ongeveer de helft van de brandstof van zeeschepen die gebruikt wordt voor het bouwen van windmolens is duurzaam.	Alle brandstof van zeeschepen die gebruikt wordt voor het bouwen van windmolens is duurzaam.
Mensen met een laag of middeninkomen krijgen geld als zij hun oudere benzine- of dieselauto inruilen voor een elektrische auto	Hoe is het nu? De maandelijkse kosten voor een elektrische auto zijn over het algemeen lager dan bij een benzine- of dieselauto. Maar het kost wel meer geld om een elektrische auto te kopen. Daarom is het voor mensen met een laag inkomen of middeninkomen moeilijk om een elektrische auto te kopen.	Huishoudens die bij de groep met een inkomen in de onderste 25% van Nederland horen, kunnen geld krijgen als ze hun 15 jaar oude benzine- of dieselauto inruilen voor een tweedehands volledig elektrische auto. Ze krijgen ongeveer 3.500 euro subsidie.	Huishoudens die bij de groep met een inkomen in de onderste 50% van Nederland horen, kunnen geld krijgen als ze hun 15 jaar oude benzine- of dieselauto inruilen voor een tweedehands volledig elektrische auto. Ze krijgen ongeveer 6.500 euro subsidie.
Verhuurders moeten meer woningen beter isoleren	Hoe is het nu? Verhuurders mogen in 2029 al geen slecht geïsoleerde woningen meer verhuren. Het gaat hier om woningen met energielabel G, F en E. Verhuurders kunnen subsidie krijgen voor woningisolatie.	Verhuurders mogen vanaf 2029 geen woningen meer verhuren met het energielabel D, E, F en G.	Verhuurders mogen vanaf 2029 geen woningen meer verhuren met het energielabel D, E, F en G. Verhuurders krijgen extra subsidie om hen hierbij te helpen.
Verlaging van de belasting op elektriciteit	Hoe is het nu? Op dit moment is de belasting op elektriciteit ongeveer 12 cent per verbruikte kilowattuur elektriciteit.	De belasting op elektriciteit gaat met 2 cent omlaag. Een gemiddeld eenpersoonshuishouden gebruikt 2.500 kilowattuur elektriciteit per jaar en gaat dus 50 euro per jaar minder betalen.	De belasting op elektriciteit met 4 cent omlaag. Een gemiddeld eenpersoonshuishouden gebruikt 2.500 kilowattuur elektriciteit per jaar en gaat dus 100 euro per jaar minder betalen.
Veehouders mogen minder vee houden per hectare	Hoe is het nu? Er zijn op dit moment geen regels over hoeveel vee boeren mogen houden op een hectare grond. Melkveehouders hebben op dit moment gemiddeld 1,9 koeien per hectare. Sommige melkveehouders hebben meer koeien per hectare en andere minder.	Boeren mogen 2,5 koeien per hectare houden. Dit betekent dat ongeveer 25% van de boeren minder koeien moet houden of meer land moet kopen.	Boeren mogen 2 koeien per hectare houden. Dit betekent dat ongeveer 50% van de boeren minder koeien moet houden of meer land moet kopen.
Bedrijven moeten verplicht een gedeelte van de plastic producten maken van gerycycled of biologisch plastic	Hoe is het nu? Om de uitstoot van broeikasgassen door de industrie terug te dringen, probeert de overheid het voor bedrijven minder aantrekkelijk te maken om producten te maken op een manier die veel CO2 uitstoot. Bijvoorbeeld door belasting te heffen op producten die bij het maken veel CO2 uitstoten.	Bedrijven moeten een klein deel van hun producten met gerecycled of biologisch plastic maken.	Bedrijven moeten een groter deel van hun producten met gerecycled of biologisch plastic maken.
De overheid geeft extra geld aan bedrijven om ervoor te zorgen dat ze eerder beginnen met CO2 opslaan onder de grond	Hoe is het nu? De overheid is samen met bedrijven bezig met het bouwen van pijpleidingen waarin CO2 bijvoorbeeld vanuit de Rotterdamse haven wordt vervoerd naar deze lege gasvelden.	De overheid geeft extra geld aan bedrijven om ervoor te zorgen dat ze eerder beginnen met het uit de lucht halen van de CO2 die ze uitstoten en het opslaan hiervan onder de grond.	De overheid geeft meer extra geld aan bedrijven om ervoor te zorgen dat ze eerder beginnen met het uit de lucht halen van de CO2 die ze uitstoten en het opslaan hiervan onder de grond.

Intern gebruik

Het onderzoek is uitgevoerd aan de hand van twee studies, die van elkaar verschilden in de beperking in de keuzetaak

Drie beperkingen

Het verplaatsen van de schuifjes had invloed op drie metertjes.

- **CO2 besparing in 2030**. In studie 1 stond dit metertje in het rood als er niet genoeg schuifjes naar rechts waren gezet. Dan konden deelnemers niet door naar de volgende vraag. Bij een CO2 besparing van 3,4 megaton kwam de meter in het groen. Dit fictieve besparingsdoel is gekozen zodat deelnemers 40% van de maatregelen moesten kiezen om het doel te halen, waardoor ze echt een afweging moesten maken. In studie 2 stond dit metertje in het oranje als er niet genoeg schuifjes naar rechts waren gezet. Dan konden deelnemers nog wel door naar de volgende vraag.
- **CO2 besparing na 2030**. Op deze meter kregen deelnemers inzicht in het effect op de CO2 besparing op de langere termijn. Sommige maatregelen hadden hier meer effect op dan andere.
- **Kosten van de overheid**. De meeste maatregelen brachten kosten met zich mee. Eén maatregel (Verhoging van energiebelasting op aardgas) leverde juist geld op. Bij 1.500 miljoen euro kwam deze meter in het oranje te staan. Deelnemers zagen dan dat de kosten van de maatregelen zo hoog worden dat de overheid op andere terreinen zou moeten bezuinigen. Dit was geen beperkende maatregel.

- **Studie 1**: In deze studie waren deelnemers verplicht om genoeg maatregelen te nemen om voldoende CO2 te besparen om het doel voor 2030 te halen.
- **Studie 2**: In deze studie waren deelnemers niet verplicht maatregelen te nemen om CO2 te besparen.

Zie de methodologie voor een toelichting op de effecten achter de metertjes.

Doel: Het doel van studie 1 is inzicht krijgen in welke maatregelen mensen adviseren te nemen om te zorgen dat er voldoende CO2 wordt bespaard. Doordat deelnemers verplicht zijn het doel te halen, worden ze gedwongen scherp te zijn in de maatregelen die ze nemen: ze moeten aangeven welke maatregelen ze tóch zouden nemen gezien de verplichting aan het doel. Deze uitkomsten kunnen we vergelijken met die van studie 2, waarbij deelnemers niet verplicht waren dit doel te halen. Door de twee studies met elkaar te vergelijken kunnen we zien of deelnemers andere keuzes maken als ze wel of niet verplicht worden het doel te halen.

Beperkingen studie 1

Beperkingen studie 2

Intern gebruik

We laten de adviezen zien van een panel

Panel onderzoek

- Een kernwaarde van een goed onderzoek naar voorkeuren van mensen is dat de groep mensen die deelneemt een representatieve afspiegeling is van de gehele samenleving. Om dit doel te halen, hebben we het onderzoek met een representatief panel uitgevoerd.
- Er hebben **ruim 2.400 deelnemers** meegedaan aan het onderzoek. Deze deelnemers zijn geworven via een panelbureau.
- Samen vormen deze deelnemers een groep die op leeftijd, gender en opleidingsniveau vergelijkbaar is met de Nederlandse bevolking. Op basis van hun adviezen kunnen we conclusies trekken die representatief zijn voor de bevolking in Nederland.

We laten de adviezen zien van twee groepen deelnemers

Studie 1

- De eerste groep deelnemers kreeg studie 1 van de keuzetaak. In deze studie waren deelnemers verplicht om genoeg maatregelen te nemen om voldoende CO2 te besparen om het doel voor 2030 te halen. Zij konden niet verder met het onderzoek als de meter in het rood stond.
- Studie 1 bestaat uit **1.347 mensen** die deze keuzetaak hebben ingevuld.

Studie 2

- Deelnemers aan studie 2 werden niet verplicht om maatregelen te nemen. Zij konden ook verder met het onderzoek als de meter in het oranje stond.
- Studie 2 bestaat uit **1.076 mensen** die deze keuzetaak hebben ingevuld.

Intern gebruik

Afkortingen van de maatregelen uit de keuzetaak

De volgende afkortingen gebruiken we in het rapport om de verschillende maatregelen in de keuzetaak aan te geven.

Titel in de PWE	Afkorting
Verhoging energiebelasting op aardgas	Verhoging belasting op aardgas
Subsidie voor veehouders die zelf willen stoppen	Subsidie voor stoppende veehouders
Tegoedbonnen voor het repareren van elektrische apparaten	Tegoedbonnen voor reparatie van elektrische apparaten
Verplichting gebruik duurzame brandstof voor schepen die windmolens op zee bouwen	Duurzame brandstof verplicht voor schepen bij windmolenbouw
Mensen met een laag of middeninkomen krijgen geld als zij hun oudere benzine- of dieselauto inruilen voor een elektrische auto	Premie voor inruilen oude auto voor een elektrische
Verhuurders moeten meer woningen beter isoleren	Verhuurders moeten beter isoleren
Verlaging van de belasting op elektriciteit	Lagere belasting op elektriciteit
Veehouders mogen minder vee houden per hectare	Minder vee per hectare toegestaan
Bedrijven moeten verplicht een gedeelte van de plastic producten maken van gerecycled of biologisch plastic	Plastic deels verplicht gemaakt van gerecycled of bio plastic
De overheid geeft extra geld aan bedrijven om ervoor te zorgen dat ze eerder beginnen met CO2 opslaan onder de grond	Extra subsidie voor CO2-opslag bedrijven

Intern gebruik

3. Wie deden er mee?

De samenstelling van de deelnemers wordt besproken en vergeleken met de landelijke gemiddelden voor leeftijd, gender, opleidingsniveau en provincie. Ook wordt hier toegelicht wat de opvattingen zijn van deelnemers wat betreft het klimaatbeleid en of zij al eens eerder hun mening hebben gegeven aan de overheid over dit thema. We lichten in dit hoofdstuk ook toe in hoeverre deelnemers aangaven zich bezig te houden met schone energie en duurzaamheid.

Samenstelling van de deelnemers

Naar gender, leeftijd, opleidingsniveau en provincie

	Studie 1 (n=1.347)	Studie 2 (n=1.076)	Gemiddelde Nederland
Gender			
Vrouw	51%	47%	51%
Man	49%	53%	49%
Leeftijd			
16 Tot en met 34 jaar	26%	20%	42%
35 Tot en met 64 jaar	51%	53%	25%
65 Jaar of ouder	23%	27%	33%
Opleiding			
Praktisch	20%	18%	29%
Toegepast	32%	40%	36%
Theoretisch	48%	43%	35%
Provincie			
Drenthe	3%	3%	3%
Flevoland	4%	4%	2%
Friesland	4%	3%	4%
Gelderland	11%	11%	11%
Groningen	3%	3%	3%
Limburg	4%	5%	7%
Noord-Brabant	15%	16%	15%
Noord-Holland	19%	19%	17%
Overijssel	6%	6%	7%
Utrecht	10%	9%	8%
Zeeland	1%	2%	2%
Zuid-Holland	20%	19%	21%

Toelichting

De tabel hiernaast laat de verdeling van de deelnemers zien naar een aantal demografische kenmerken. Er zijn twee groepen deelnemers, die elk een andere variant van de keuzetaak hebben gekregen.

- In totaal hebben **2.423** mensen hun advies gegeven.
- **Studie 1**: Deze deelnemersgroep bevat ongeveer evenveel mannen als vrouwen. Voor wat betreft leeftijd zijn er iets meer 35 tot 64 jarigen en juist minder jongeren (onder de 35) en ouderen (boven de 65) vergeleken met het landelijk gemiddelde. Ook zijn theoretisch opgeleide deelnemers oververtegenwoordigd. Wat betreft provincie is de verdeling van deze deelnemersgroep wel ongeveer gelijk aan het landelijk gemiddelde. Om met deze gegevens representatieve uitspraken te kunnen doen voor de populatie van Nederland, zijn de resultaten herwogen. Zie de methodologische verantwoording voor een toelichting.
- **Studie 2**: Deze deelnemersgroep bevat iets meer mannen dan vrouwen. Er zitten in deze deelnemersgroep meer 35 tot 64 jarigen dan landelijk gemiddeld is. Het aandeel praktisch opgeleide deelnemers ligt lager dan het landelijk gemiddelde. Wat betreft provincie is de verdeling van deze deelnemersgroep ook ongeveer gelijk aan de landelijke spreiding. Om met deze gegevens representatieve uitspraken te kunnen doen voor de populatie van Nederland, zijn de resultaten herwogen. Zie de methodologische verantwoording voor een toelichting.
- Cijfers over het gemiddelde van Nederland zijn gebaseerd op cijfers van het CBS (2023).

Intern gebruik

Samenstelling van de deelnemers

Naar het zorgen maken over klimaatverandering, klimaatambitie en hoeverre mensen het eens zijn met het doel van de overheid om minder CO2 uit te stoten

Studie 1

Studie 2

	Studie 1 (n=1.347)	Studie 2 (n=1.076)
Bent u het eens met deze stelling: Ik maak me zorgen om klimaatverandering?		
Helemaal mee eens	25%	22%
Mee eens	43%	43%
Neutraal	17%	19%
Mee oneens	9%	10%
Helemaal mee oneens	6%	6%
Vindt u dat de Nederlandse overheid meer of minder moet doen om klimaatverandering tegen te gaan?		
Veel meer	18%	18%
Meer	36%	35%
Ongeveer evenveel	27%	26%
Minder	12%	14%
Veel minder	7%	7%
Wat vindt u van het plan van de overheid om in 2030 40% minder CO2 uit te stoten dan nu?		
Ik vind het een goed plan	33%	28%
Ik vind dat de overheid meer moet doen om de uitstoot van CO2 terug te dringen	38%	39%
Ik vind dat de overheid minder moet doen	21%	25%
Ik vind dat de overheid niets moet doen om de uitstoot van broeikasgassen zoals CO2 terug te dringen	8%	8%

Toelichting

De tabel hiernaast laat de verdeling van de deelnemers zien, naar het zorgen maken over klimaatverandering, klimaatambitie en in hoeverre deelnemers het eens zijn met het doel van de overheid om minder CO2 uit te stoten.

Studie 1:

- Ruim 2/3 van de deelnemers in deze studie (**68%**) maakt zich (veel) zorgen om klimaatverandering. **17%** is neutraal en **15%** maakt zich (helemaal) geen zorgen om klimaatverandering.
- Meer dan de helft van de deelnemers vindt dat de overheid (veel) meer moet doen om klimaatverandering tegen te gaan (**54%**). **27%** geeft aan te vinden dat de overheid ongeveer evenveel moet doen als nu. En **19%** van de deelnemers vindt dat de overheid (veel) minder moet doen dan nu.
- Een derde van de deelnemers (**33%**) vindt het plan van de overheid om in 2030 40% minder CO2 uit de stoten een goed plan. **38%** van de deelnemers vind dat de overheid meer moet doen, **21%** vindt dat de overheid minder moet doen en **8%** vindt dat de overheid niets moet doen.

Studie 2: Deze deelnemersgroep is vergelijkbaar met studie 1. We zien alleen dat er iets meer deelnemers de raadpleging hebben afgerond die minder zouden willen doen dan het doel van de overheid. Iets minder dan een derde van de deelnemers (**28%**) vindt het plan van de overheid om in 2030 40% minder CO2 uit de stoten een goed plan, tegenover 33% in studie 1. En **25%** vindt dat de overheid minder moet doen, tegenover 21% in studie 1.

Deze cijfers zijn vergelijkbaar met andere landelijke cijfers.

- Volgens het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) maakte in 2023 34 procent van de Nederlanders zich veel zorgen om het klimaat en 41 procent maakte zich hierover enige zorgen.
- Wat betreft de opvattingen over het klimaatbeleid van de overheid, vindt in beide studies meer dan de helft van de deelnemers dat de overheid (veel) meer moet doen om klimaatverandering tegen te gaan (54% in Studie 1 en 53% in Studie 2). Landelijk gezien vond in 2023 44% van de Nederlanders dat het klimaatbeleid van de overheid niet ver genoeg gaat.
- Ten aanzien van het overheidsdoel om in 2030 40% minder CO_2 uit te stoten, vindt 33% van de deelnemers in Studie 1 en 28% in Studie 2 dit een goed plan. Onderzoek van IPSOS liet zien dat landelijk gezien in 2024 39% van de Nederlanders het doel om in 2050 volledig klimaatneutraal te zijn steunde.

Bronnen: CBS & IPSOS.

Intern gebruik

De raadpleging bereikt een groep mensen die nog niet eerder over dit onderwerp heeft meegedacht

Studie 1 Studie 2

Heeft u al eens uw mening gegeven aan de overheid over dit onderwerp?

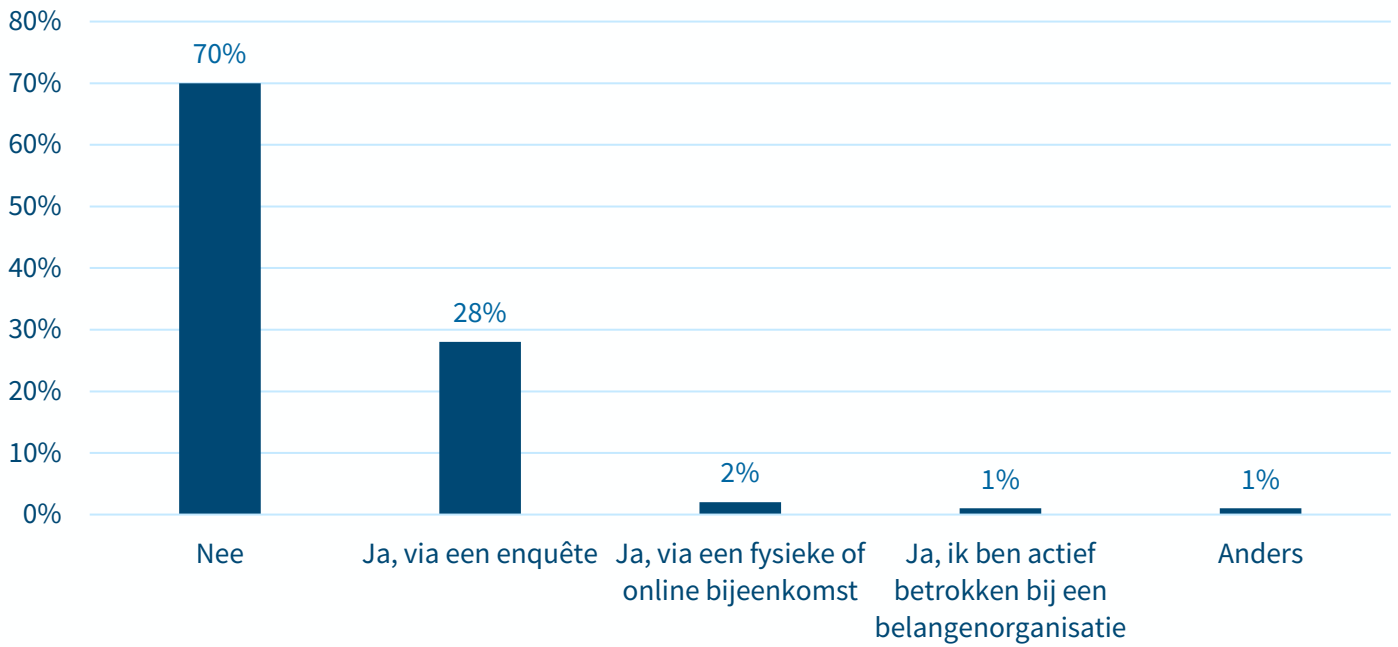

Inzichten

- 70% van de deelnemers heeft nog niet eerder zijn of haar mening gegeven over dit onderwerp aan de overheid. De raadpleging heeft hiermee een nieuwe groep bereikt.
- Ongeveer een kwart van de deelnemers (28%) heeft al wel eerder over dit onderwerp meegedacht via een enquête en 2% via een fysieke of online bijeenkomst.
- Een klein percentage deelnemers (1%) is actief betrokken bij een belangenorganisatie en nog eens 1% is op een andere manier bij dit onderwerp betrokken geweest.

Intern gebruik

De meeste deelnemers zijn op een of meerdere manieren bezig met schone energie

Studie 1 Studie 2

Bent u op één van de volgende manieren bezig met schone energie? U mag meerdere antwoorden geven.

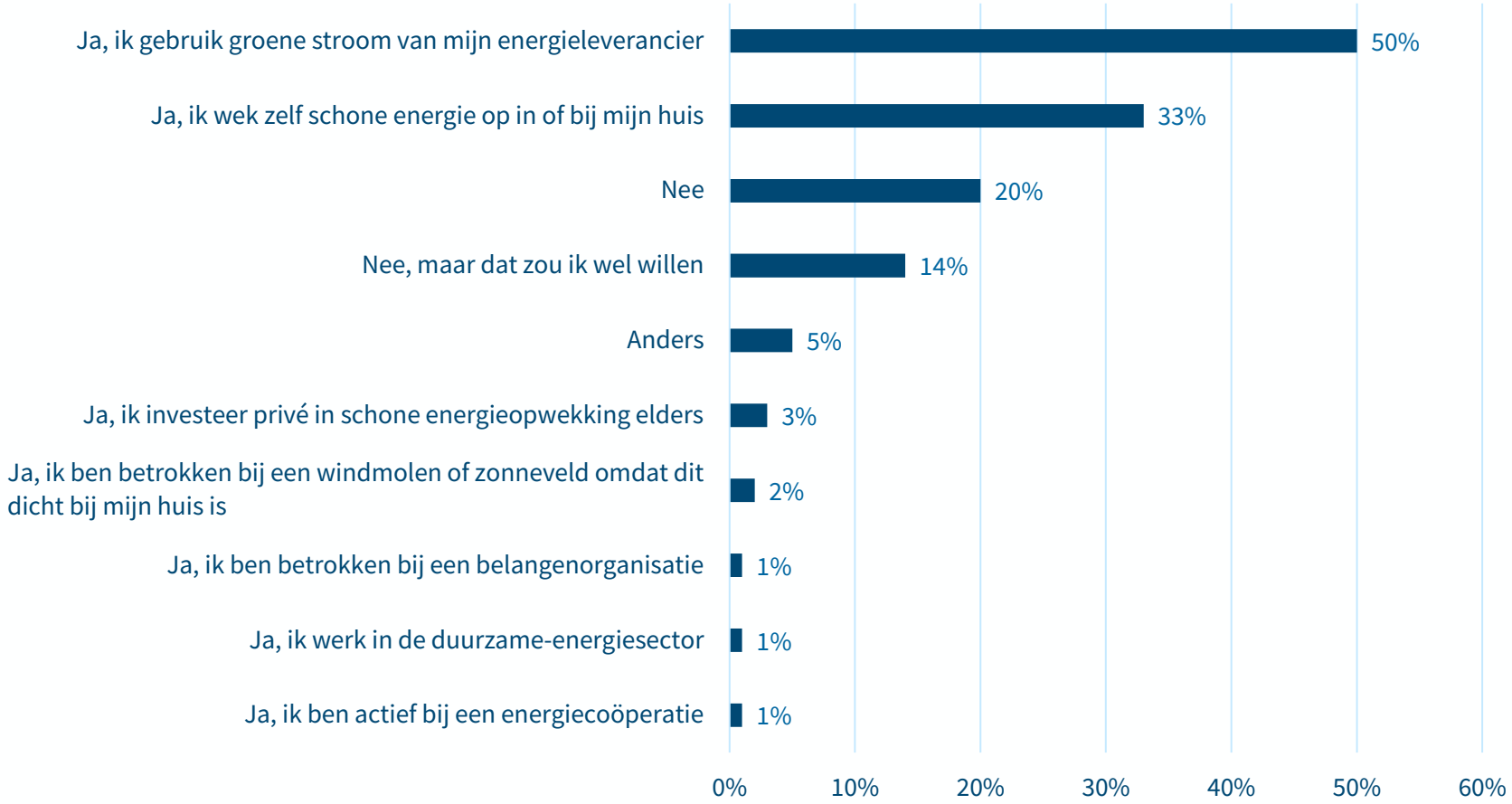

Inzichten

- De meeste deelnemers zijn op een of meerdere manieren bezig met schone energie. De helft (50%) gebruikt groene stroom van hun energieleverancier en een derde (33%) wekt zelf schone energie op in of bij huis.
- Ongeveer een derde van de deelnemers is nu niet bezig met schone energie. Een vijfde (20%) geeft aan op dit moment niet bezig te zijn met schone energie, terwijl 14% aangeeft dit nu niet te doen, maar dit in de toekomst wel zou willen doen.
- Kleine groepen deelnemers zijn op andere manieren betrokken: 3% investeert privé in schone energieopwekking elders en 2% is betrokken bij een windmolen of zonneveld in de eigen omgeving. Verder is 1% actief in een energiecoöperatie, 1% werkt in de duurzame-energiesector en 1% is betrokken bij een belangenorganisatie. Nog eens 5% geeft aan op een andere manier met schone energie bezig te zijn.

Intern gebruik

Bezig met duurzame acties

Studie 1 Studie 2

Heeft uw huishouden een auto?

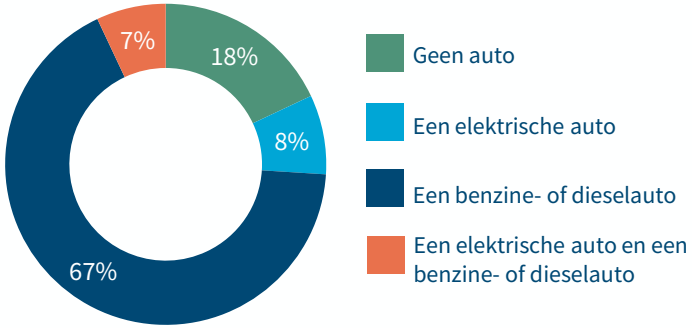

Hoe vaak eet u vlees?

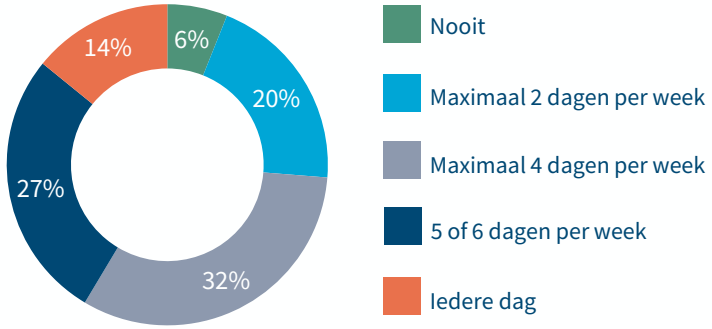

Als een elektrisch apparaat kapot is, dan kijk ik eerst of het gerepareerd kan worden voordat ik een nieuwe apparaat koop.

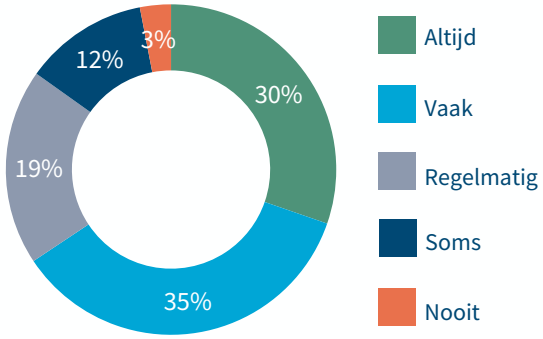

Bij kou doe ik een trui aan of pak ik een deken in plaats van dat ik de verwarming hoger zet.

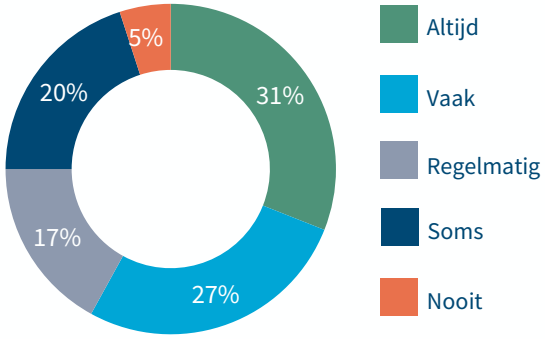

Inzichten

- **Auto**: 18% van de deelnemers heeft geen auto en 8% van de deelnemers beschikt over een elektrische auto. Ter vergelijking, volgens het CBS had in 2023 ongeveer 27% van de Nederlandse huishoudens geen auto en was landelijk gezien ongeveer 3% van de auto's volledig elektrisch.
- **Vlees**: 6% van de deelnemers eet nooit vlees. Dit is vergelijkbaar met cijfers van het CBS die aangeven dat in 2023 ongeveer 5% van de Nederlanders vegetariër of veganist was. Volgens hetzelfde onderzoek eet 22% van de Nederlanders wel vlees maar minstens drie dagen in de week een hoofdmaaltijd zonder vlees of vis (de flexitariërs) en 43% van de Nederlanders at in 2023 een of twee dagen in de week een vegetarische hoofdmaaltijd. Onder de deelnemers geeft 20% aan maximaal 2 dagen per week vlees te eten.
- **Reparatie**: 30% van de deelnemers geeft aan altijd te proberen een kapot elektrisch apparaat te repareren voordat ze een nieuw apparaat aanschaffen.
- **Verwarming**: 31% van de deelnemers geeft aan altijd een extra trui aan te trekken of een deken te pakken bij kou, in plaats van de verwarming hoger te zetten.

Bronnen: CBS autobezit, CBS eetgedrag.

Intern gebruik

4. Resultaten keuzetaak

De keuzetaak was een slider-PWE met 10 klimaatmaatregelen om CO2 te besparen.

In dit hoofdstuk worden de resultaten van deze keuzetaak besproken:

4.1. Resultaten keuzetaak studie 1 en 2
4.2. Uitsplitsingen keuzetaak studie 1
4.3. Uitsplitsingen keuzetaak studie 2
4.4. Resultaten LKCA keuzetaak studie 2

4.1 Resultaten keuzetaak studie 1 en 2

Dit hoofdstuk geeft een overzicht van hoe deelnemers aan studie 1 en studie 2 de keuzetaak hebben ingevuld. De vraag die centraal staat in de keuzetaak is: welke klimaatmaatregelen moet de overheid kiezen?

Resultaten keuzetaak: welke klimaatmaatregelen moet de overheid kiezen?

Studie 1

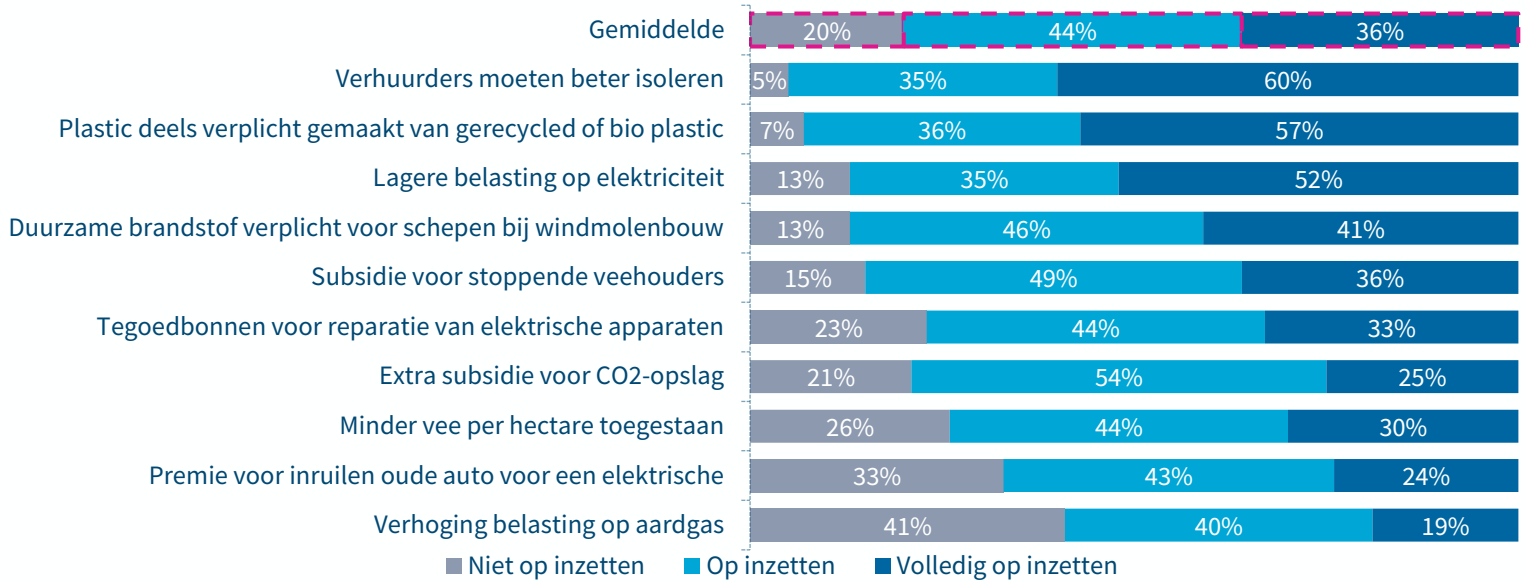

4,1 megaton CO2 besparing in 2030

3.256 miljoen kosten voor de overheid

Studie 2

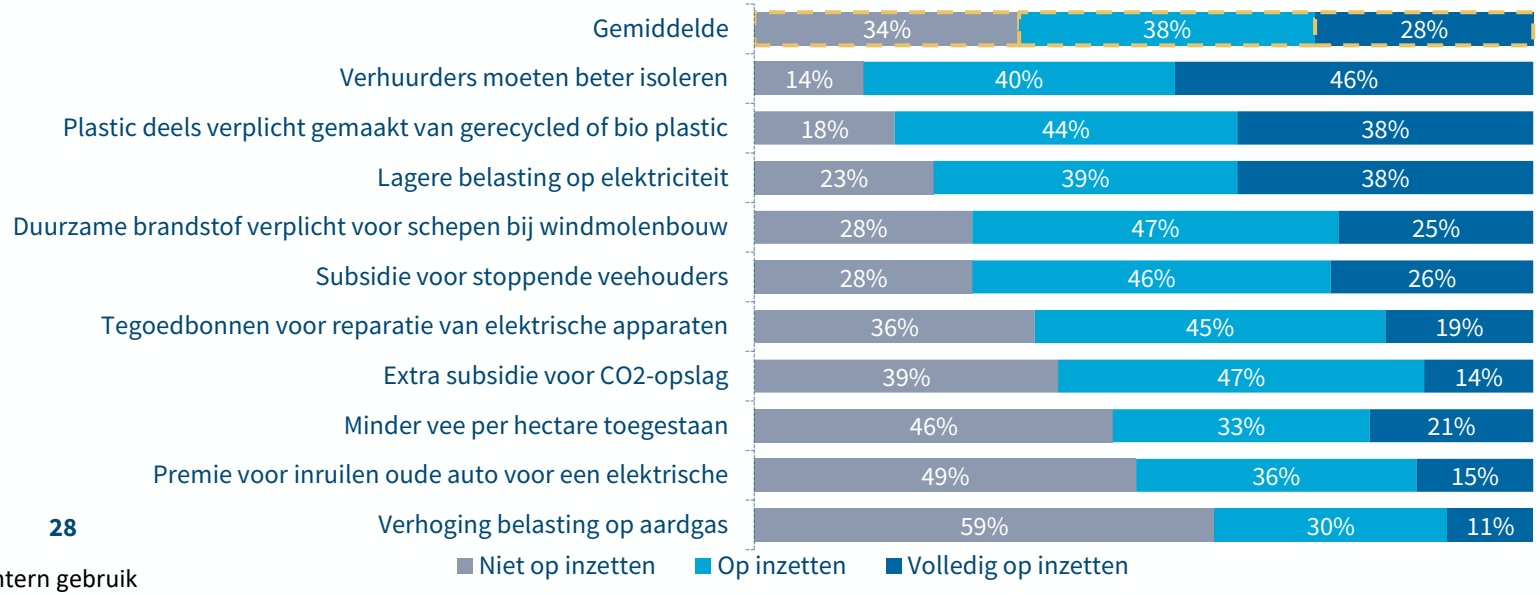

3,3 megaton CO2 besparing in 2030

2.730 miljoen kosten voor de overheid

Interpretatie

De grafieken laten de percentages deelnemers aan Studie 1 en Studie 2 zien die een bepaalde keuze hebben gemaakt. In Studie 1 heeft bijvoorbeeld 60% van de deelnemers bij de maatregel 'Verhuurders moeten beter isoleren' geadviseerd om hier volledig op in te zetten. Bij Studie 2 heeft 46% dat gekozen.

Ook tonen we met de metertjes het effect op CO_2 reductie en de kosten voor de overheid van de keuzes van de gemiddelde deelnemer.

Uit de grafieken blijkt dat maatregelen die het meest worden geadviseerd in Studie 1 ook het meest worden geadviseerd in Studie 2.

In Studie 2 heeft 97% van de deelnemers toch maatregelen geadviseerd, ook al waren zij niet verplicht dit te doen. De gemiddelde deelnemer aan Studie 2 haalt net niet het besparingsdoel van 3,4 megaton.

In Studie 1 worden alle maatregelen door minimaal de helft van de deelnemers geadviseerd. In Studie 2 is de verhoging van de belasting op aardgas de enige maatregel die door minder dan de helft van de deelnemers wordt geadviseerd.

In beide studies adviseert de gemiddelde deelnemer een set aan maatregelen die leidt tot hogere kosten dan het budget van 1,5 miljard. De implicatie van dit advies van de gemiddelde deelnemer zou zijn dat er op andere terreinen bezuinigd moet worden.

Intern gebruik

Resultaten keuzetaak: welke klimaatmaatregelen moet de overheid kiezen?

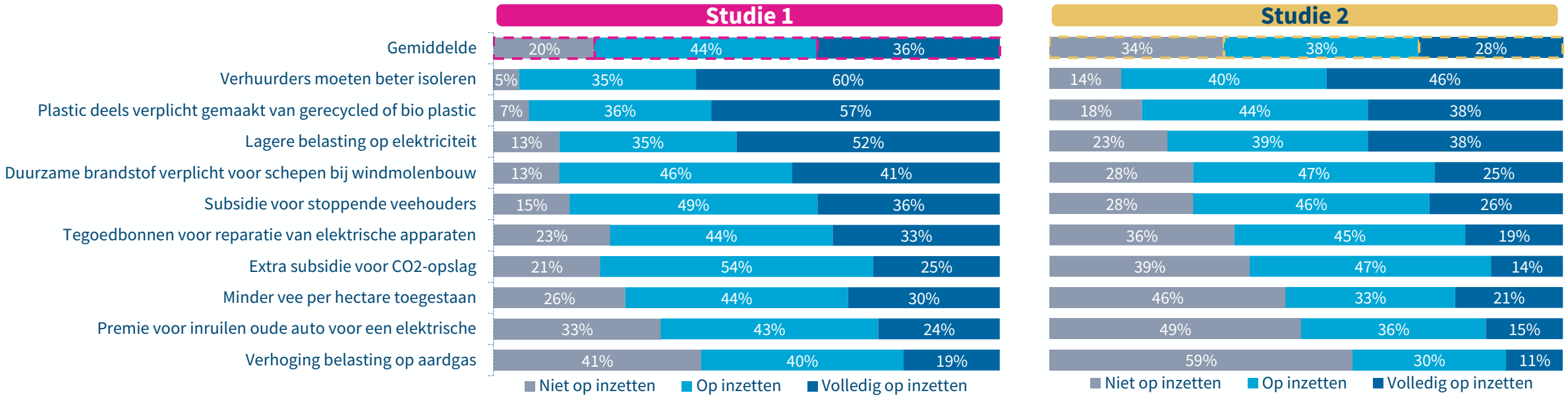

Overeenkomsten tussen studie 1 en 2

Voor deze maatregelen zien we een breed draagvlak om er volledig op in te zetten, op in te zetten of niet op in te zetten:

- **Volledig op inzetten**: Er is één maatregel die zowel studie 1 als studie 2 deelnemers het meest adviseren om volledig op in te zetten. Het gaat om de maatregel*: verhuurders moeten beter isoleren*. In studie 1 adviseert **60%** van de deelnemers volledig in te zetten op deze maatregel. In studie 2 is dat **46%** van de deelnemers.
- **Op inzetten**: Er zijn vier maatregelen waar zowel in studie 1 als in studie 2 deelnemers het meest adviseren om op in te zetten. Het gaat om de maatregelen: *duurzame brandstof verplicht voor schepen bij windmolenbouw, subsidie voor stoppende veehouders, tegoedbonnen voor reparatie van elektrische apparaten* en *extra subsidie voor CO2-opslag.* In studie 1 adviseert tussen de 44 en 54% van de deelnemers om in te zetten in op deze vier maatregelen. In studie 2 adviseert ongeveer **46%** van de deelnemers hierop in te zetten.
- **Niet op inzetten**: Er is één maatregel die zowel studie 1 als studie 2 deelnemers het meest adviseren om niet op in te zetten. Het gaat om de maatregel*: verhoging belasting op aardgas*. In studie 1 adviseert **41%** van de deelnemers niet in te zetten op deze maatregel. In studie 2 is dat **59%** van de deelnemers.

Verschillen tussen studie 1 en 2

Het grootste verschil in hoe deelnemers maatregelen adviseren te nemen tussen studie 1 en studie 2 is dat deelnemers in studie 1 vaker adviseren om volledig in te zetten op maatregelen. Daarnaast adviseren ze minder vaak om niet in te zetten op maatregelen dan deelnemers aan studie 2.

Dit verschil in hoeveel deelnemers (volledig) inzetten op een maatregel of juist niet inzet op een maatregel is te verklaren door het verplichte besparingsdoel waar deelnemers aan studie 1 aan moesten voldoen.

Intern gebruik

Resultaten keuzetaak: gemiddelde inzet op en prioritering van de maatregelen in studie 1 en 2

Welke klimaatmaatregelen moet de overheid kiezen?

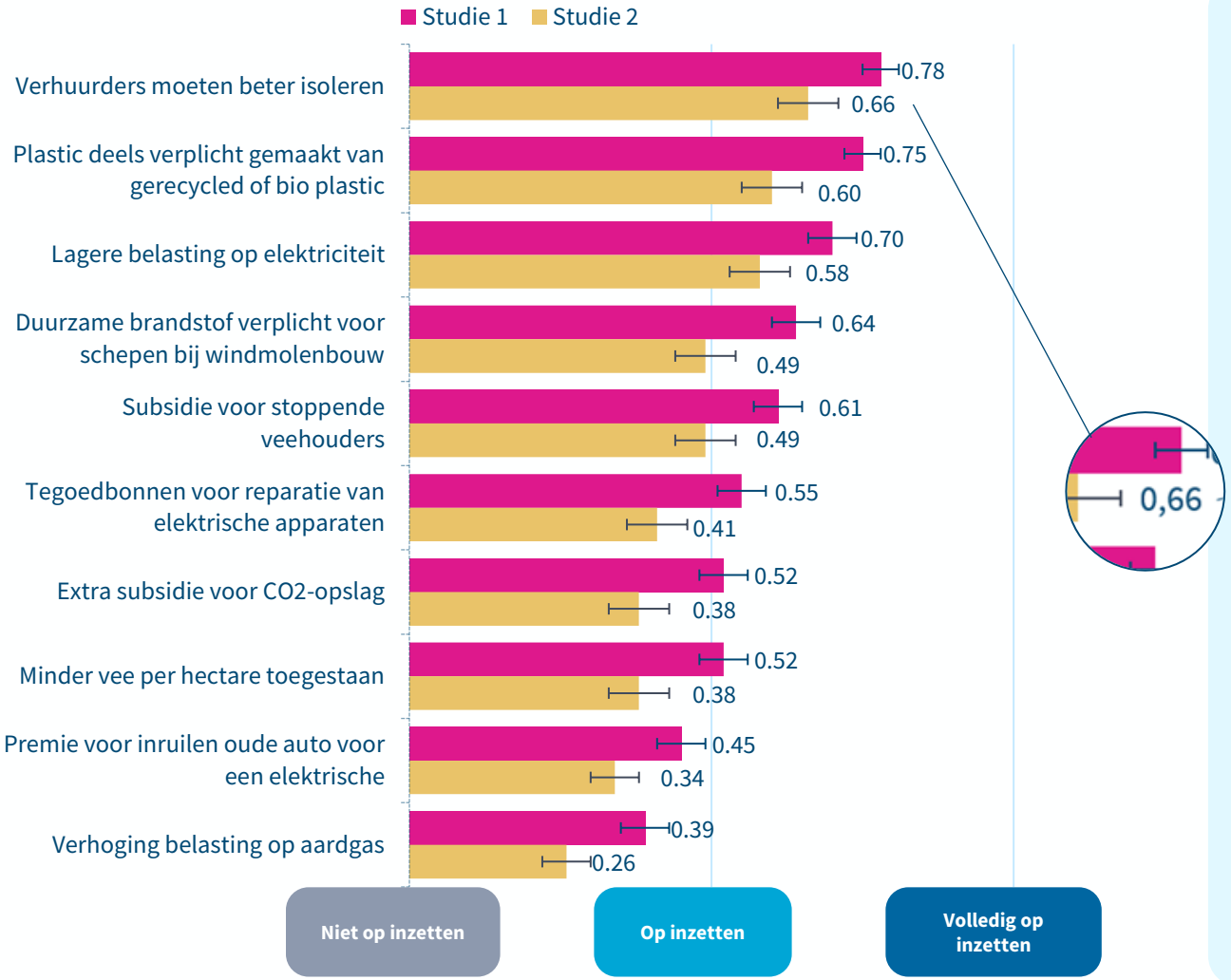

Toelichting

De grafiek laat zien waar de gemiddelde deelnemer aan het onderzoek het schuifje heeft neergezet. Als het cijfer 0,5 is, dan betekent dit dat de gemiddelde deelnemers het schuifje in het midden heeft neergezet ('op inzetten'). Hierbij staat het cijfer 0,0 voor 'niet op inzetten' en 1,0 voor 'volledig op inzetten'. Bijvoorbeeld: de maatregelen *duurzame brandstof verplicht voor schepen bij windmolenbouw* en *subsidie voor stoppende veehouders* zette de gemiddelde deelnemer aan Studie 2 het schuifje in het midden (0,49).

We zien dat de prioritering van de tien maatregelen gelijk is tussen studie 1 en 2.

Betrouwbaarheidsinterval

Een steekproef heeft altijd een mate van onzekerheid. Als alle Nederlanders mee zouden doen, dan bevinden de uitkomsten zich met 95% zekerheid in het waardebereik van de betrouwbaarheidsinterval. Als er overlap zit in het waardebereik van maatregelen, dan verschillen deze maatregelen niet significant. Bijvoorbeeld:

- Het betrouwbaarheidsinterval van *verhuurders moeten beter isoleren* en *plastic deels verplicht gemaakt van gerecycled of bio plastic* overlappen in Studie 1 niet met andere maatregelen behalve *lagere belasting op elektriciteit.* Op deze twee maatregelen is daarmee significant meer ingezet door deelnemers van Studie 1 dan de andere maatregelen behalve *lagere belasting op elektriciteit*.
- Het betrouwbaarheidsinterval van *verhoging belasting op aardgas* overlapt voor beide studies alleen met *premie voor inruilen oude auto voor een elektrische*. Op de *verhoging belasting op aardgas* is daarmee significant minder ingezet door deelnemers van beide studies dan de andere maatregelen behalve *premie voor inruilen oude auto voor een elektrische*.

Intern gebruik

Ook zonder verplicht besparingsdoel adviseert 54% van de deelnemers aan studie 2 voldoende maatregelen om het doel te halen

Studie 2

Hoeveel CO_2 besparen deelnemers van studie 2 met de maatregelen die zij adviseren?

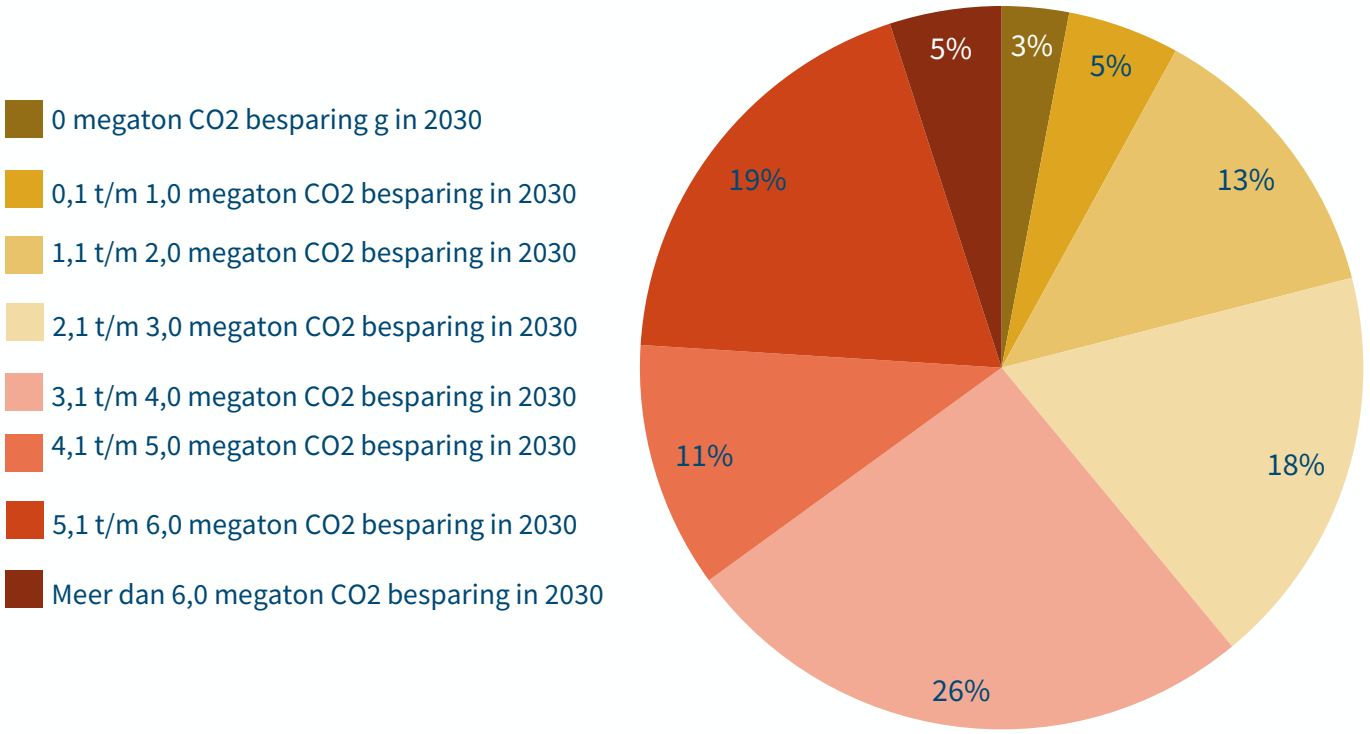

Toelichting

De grafiek hiernaast laat zien hoeveel de CO_2 er met het totale advies aan maatregelen wordt bespaard door de gemiddelde deelnemers van studie 2.

- In totaal behaalt **54%** van de deelnemers met hun advies het fictieve besparingsdoel van 3,4 megaton CO_2 uitstoot in 2030 uit studie 1.
- Slechts **3%** van de deelnemers adviseert geen enkele maatregel te nemen.
- Er is ook een groep van **5%** die bijna alle maatregelen adviseert en met het advies meer dan 6,0 megaton CO_2 in 2030 bespaart.
- Verder bespaart **39%** van de deelnemers tussen de 1 en 3 megaton CO_2 in 2030. **26%** van de deelnemers bespaart tussen de 4 en 5 megaton CO_2 in 2030. En **30%** van de deelnemers bespaart tussen de 4 en 6 megaton CO_2 in 2030.

Intern gebruik

4.2 Uitsplitsingen keuzetaak studie 1

Dit hoofdstuk geeft een overzicht van hoe verschillende sociaal-demografische groepen deelnemers aan studie 1 de keuzetaak hebben ingevuld. De studie 1 deelnemers waren verplicht ongeveer een 40% van de maatregelen te nemen om voldoende CO2 te besparen.

Wat voor advies geven verschillende sociaal-demografische groepen over de tien maatregelen? Waar zien we overeenkomsten en waar verschillen?

Studie 1

Welke groepen/kenmerken laten significante verschillen zien?

Op de volgende pagina's laten we de keuzes van verschillende groepen deelnemers zien. We presenteren uitsplitsingen naar klimaatambitie, politieke voorkeur, stemmers op de vier coalitiepartijen, leeftijd, opleiding, gender en woonomgeving. Deze uitsplitsingen brengen in kaart welke kenmerken van deelnemers verschillende voorkeuren op de klimaatmaatregelen verklaren, en welke kenmerken niet. Er is getoetst of er een significant verschil is ($p < 0,05$) voor de inzet op elke klimaatmaatregel door de verschillende groepen.

Kenmerken van deelnemers die verschillende voorkeuren op (meerdere) klimaatmaatregelen verklaren:

- Klimaatambitie (vindt u dat de Nederlandse overheid meer of minder moet doen om klimaatverandering tegen te gaan?).
- Politieke voorkeur.
- Leeftijd.
- Opleiding.

Het valt op dat er vooral verschillen zijn tussen deelnemers voor de bovenstaande kenmerken bij maatregelen waar gemiddeld minder op wordt ingezet.

Bij gender en woonomgeving zien we juist geen (grote) significante verschillen in het advies dat wordt gegeven. Het advies van mannen en vrouwen verschilt bijvoorbeeld niet significant van elkaar. En ook zien we bijna geen verschillen tussen de keuzes die mensen op het platteland of in een stedelijke omgeving maken.

Samenvatting van wat de uitsplitsingen ons leren

Hieronder volgen de drie klimaatmaatregelen met de hoogste gemiddelde inzet van de totale set aan maatregelen. Per maatregel wordt beschreven op welke kenmerken de voorkeuren op de klimaatmaatregelen verschillen. Het gaat om de kenmerken die links op deze pagina staan beschreven.

Klimaatmaatregel: *Verhuurders moeten beter isoleren.*

- Geen enkel getoetst kenmerk verklaart de verschillende voorkeuren op de klimaatmaatregel die gemiddeld het hoogst scoort: *Verhuurders moeten beter isoleren.*

Klimaatmaatregel: *Plastic deels verplicht gemaakt van gerecycled of bio plastic.*

- Deelnemers die vinden dat de overheid (veel) minder moet doen om klimaatverandering tegen te gaan, zetten minder in op deze maatregel ten opzichte van deelnemers met een andere ambitie voor de overheid.
- Deelnemers van 34 jaar of jonger zetten meer in op deze maatregel dan oudere deelnemers.

Klimaatmaatregel: *Lagere belasting op elektriciteit.*

- Hoe meer een deelnemer vindt dat de overheid moet doen om klimaatverandering tegen te gaan, hoe minder een deelnemer inzet op deze maatregel.
- Deelnemers met een rechtse politieke voorkeur zetten meer in op deze maatregel dan deelnemers met een politieke voorkeur die kan worden omschreven als midden of links.
- PVV-stemmers bij de afgelopen Tweede Kamer verkiezingen kiezen meer voor deze maatregel dan deelnemers die op de andere coalitiepartijen hebben gestemd.
- Praktisch opgeleiden kiezen meer voor deze maatregel dan toegepast of theoretisch opgeleiden.

Intern gebruik

Keuzetaak studie 1: naar klimaatambitie

Studie 1

Vindt u dat de Nederlandse overheid meer of minder moet doen om klimaatverandering tegen te gaan?

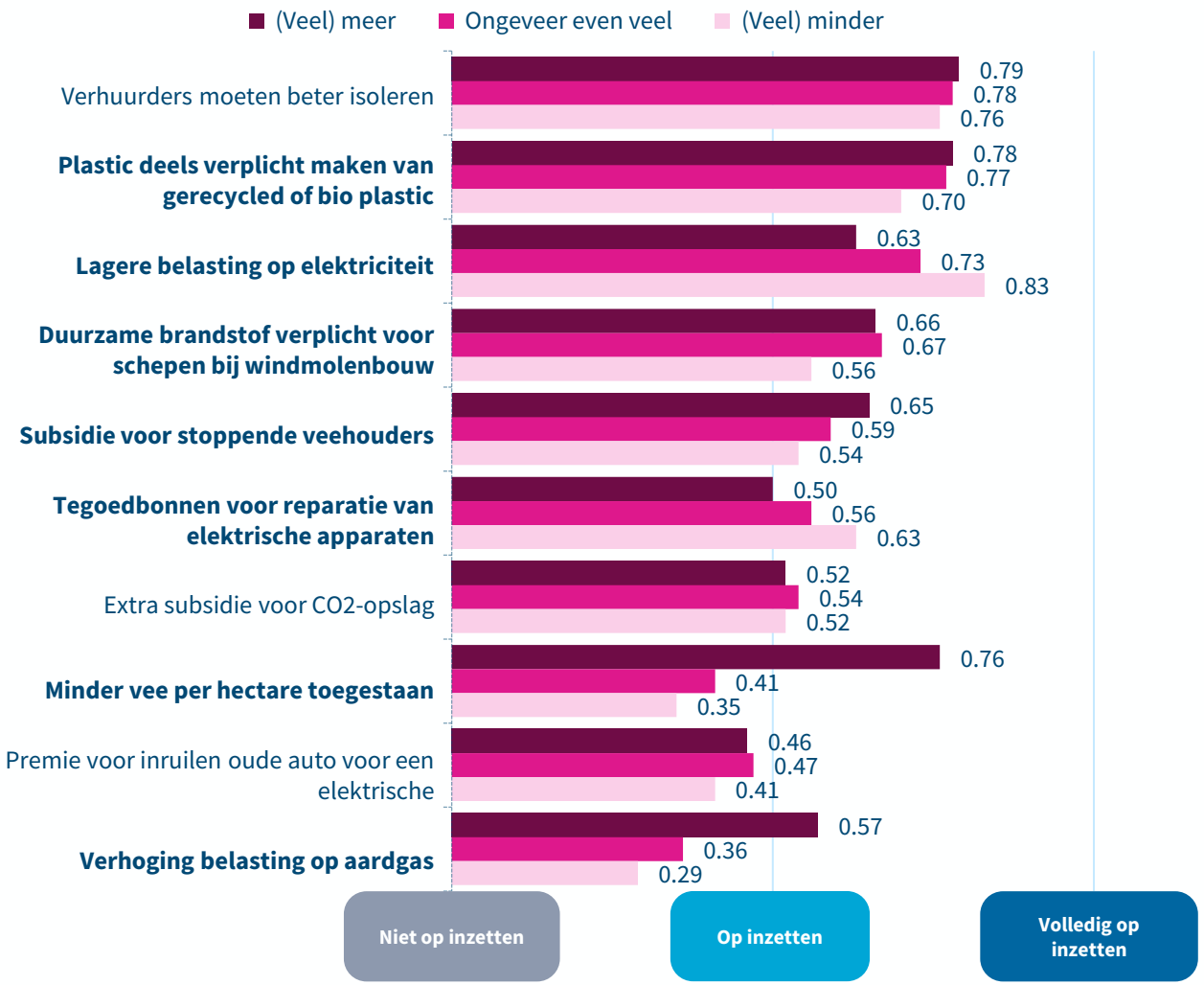

Toelichting

Er is getoetst of deelnemers met verschillende ambities wat betreft de rol van de overheid om klimaatverandering tegen te gaan, adviseren om anders in te zetten op de maatregelen. Hieruit blijkt een statistisch significant verschil ($p < 0,05$) voor zeven de maatregelen. Deze zijn dikgedrukt in de grafiek.

Verschillen naar ambities wat betreft de rol van de overheid voor klimaatverandering:

- *Plastic deels verplicht gemaakt van gerecycled of bio plastic*: Deelnemers die vinden dat de overheid (veel) meer moet doen, zetten meer in op deze maatregel ten opzichte van deelnemers met een andere ambitie.
- *Lagere belasting op elektriciteit*: Hoe meer een deelnemer vindt dat de overheid moet doen om klimaatverandering tegen te gaan, hoe minder een deelnemer inzet op deze maatregel.
- *Duurzame brandstof verplicht voor schepen bij windmolenbouw*: Deelnemers die vinden dat de overheid (veel) minder moet doen, zetten minder in op deze maatregel ten opzichte van deelnemers met een andere ambitie voor de overheid.
- *Subsidie voor stoppende veehouders*: Hoe meer een deelnemer vindt dat de overheid moet doen om klimaatverandering tegen te gaan, hoe minder een deelnemer inzet op deze maatregel.
- *Tegoedbonnen voor reparatie van elektrische apparaten*: De inzet is het laagst bij degenen die vinden dat de overheid veel meer moet doen, en hoger bij degenen die vinden dat de overheid minder moet doen.
- *Minder vee per hectare toegestaan*: Deelnemers die vinden dat de overheid (veel) meer moet doen, geven veel prioriteit aan deze maatregel, terwijl andere groepen hier minder op inzetten.
- *Verhoging belasting op aardgas*: Degenen die vinden dat de overheid (veel) meer moet doen, hechten meer waarde aan deze maatregel, terwijl andere groepen hier minder op inzetten.

Intern gebruik

Keuzetaak studie 1: naar politieke voorkeur

Studie 1

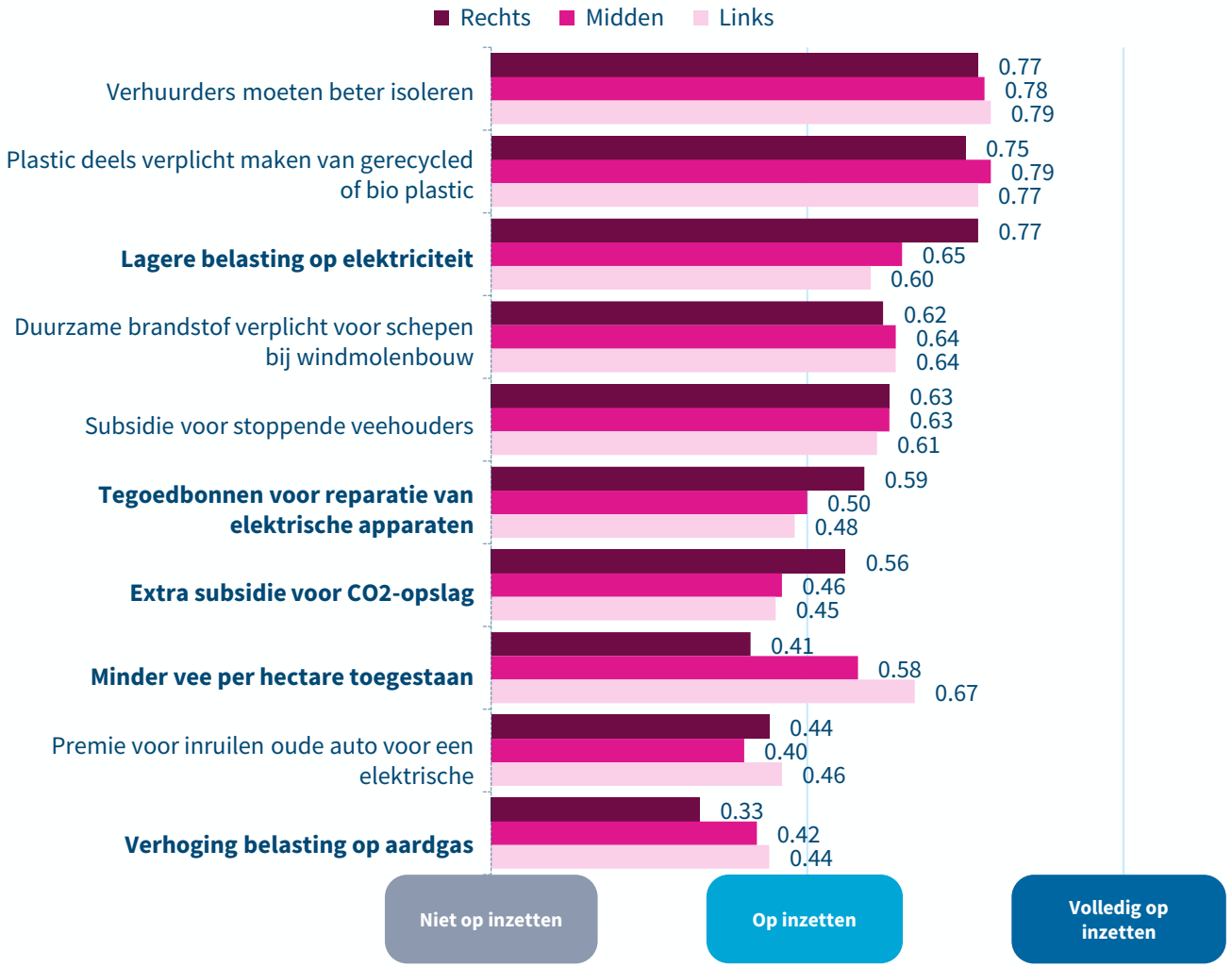

Toelichting

Er is getoetst of deelnemers met een verschillende politieke voorkeur adviseren om anders in te zetten op de maatregelen. Hieruit blijkt een statistisch significant verschil ($p < 0,05$) voor vijf van de maatregelen. Deze zijn dikgedrukt in de grafiek.

Hieronder volgen de maatregelen waar deelnemers met een rechtse politieke voorkeur significant meer op inzetten dan deelnemers met een politieke voorkeur die kan worden omschreven als links of midden:

- *Lagere belasting op elektriciteit.*
- *Tegoedbonnen voor reparatie van elektrische apparaten.*
- *Extra subsidie voor CO2-opslag.*

De maatregelen waar deelnemers met een linkse politieke voorkeur significant meer op inzetten dan deelnemers met een politieke voorkeur die kan worden omschreven als rechts of midden zijn:

- *Minder vee per hectare toegestaan.*
- *Verhoging belasting op aardgas.*

Voor deelnemers met een politieke voorkeur die kan worden omschreven als midden geldt dat de inzet voor deze vijf maatregelen tussen de inzet van de deelnemers met een rechtse of linkse politieke voorkeur in zit.

Het valt op dat er vooral verschillen zijn tussen deelnemers met verschillende politieke voorkeuren bij maatregelen waar gemiddeld minder op wordt ingezet.

Intern gebruik

Keuzetaak studie 1: naar coalitiepartij

Studie 1

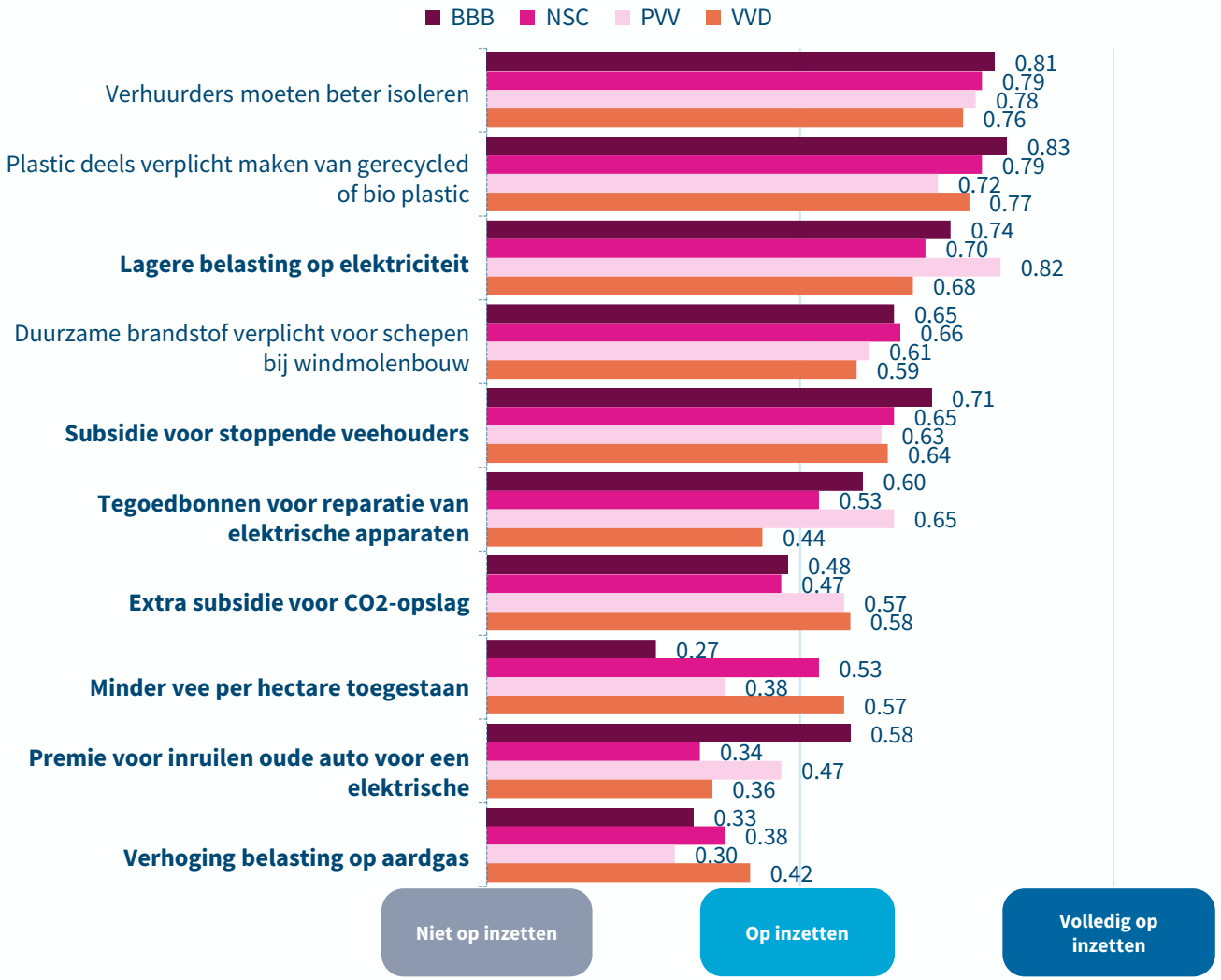

Toelichting

Er is ook getoetst of deelnemers die hebben gestemd op een andere coalitiepartij in de Tweede Kamer anders inzetten op de maatregelen. Hieruit blijkt een statistisch significant verschil ($p < 0,05$) voor zeven van de maatregelen. Deze zijn dikgedrukt in de grafiek.

Hieronder volgt per maatregel waar de inzet significant verschilt tussen deelnemers die hebben gestemd op de verschillende coalitiepartijen de inzet van de hoogste inzet naar de laagste inzet:

- *Lagere belasting op elektriciteit:* PVV, BBB, NSC, VVD.
- *Subsidie voor stoppende veehouders:* BBB, NSC, PVV, VVD.
- *Tegoedbonnen voor reparatie van elektrische apparaten:* PVV, BBB, NSC, VVD.
- *Extra subsidie voor CO2-opslag:* VVD, PVV, BBB, NSC.
- *Minder vee per hectare toegestaan: VVD, NSC, PVV, BBB.*
- *Premie voor inruilen oude auto voor een elektrische:* BBB, PVV, VVD, NSC.
- *Verhoging belasting op aardgas:* VVD, NSC, BBB, PVV.

Het valt op dat PVV-stemmers vooral het hoogste inzetten op maatregelen die direct geld besparen voor inwoners ten opzichte van de andere coalitiepartijen. In vergelijking met de andere coalitiepartijen zetten BBB-stemmers het hoogste in op de maatregel die veehouders tegemoetkomt en het laagste op de maatregel die minder vee per hectare toestaat. VVD-stemmers zetten juist het hoogste in op een maatregel die de industrie tegemoetkomt (extra subsidie CO2-opslag). En op de maatregel die inwoners geld kost (verhoging belasting op aardgas). NSC-stemmers zetten op geen enkele van deze zeven maatregelen het hoogste in van de coalitiepartijen.

Verder valt op dat er vooral verschillen zijn tussen deelnemers die op een andere coalitiepartij hebben gestemd bij maatregelen waar gemiddeld minder op wordt ingezet.

Intern gebruik

Keuzetaak studie 1: naar leeftijd

Studie 1

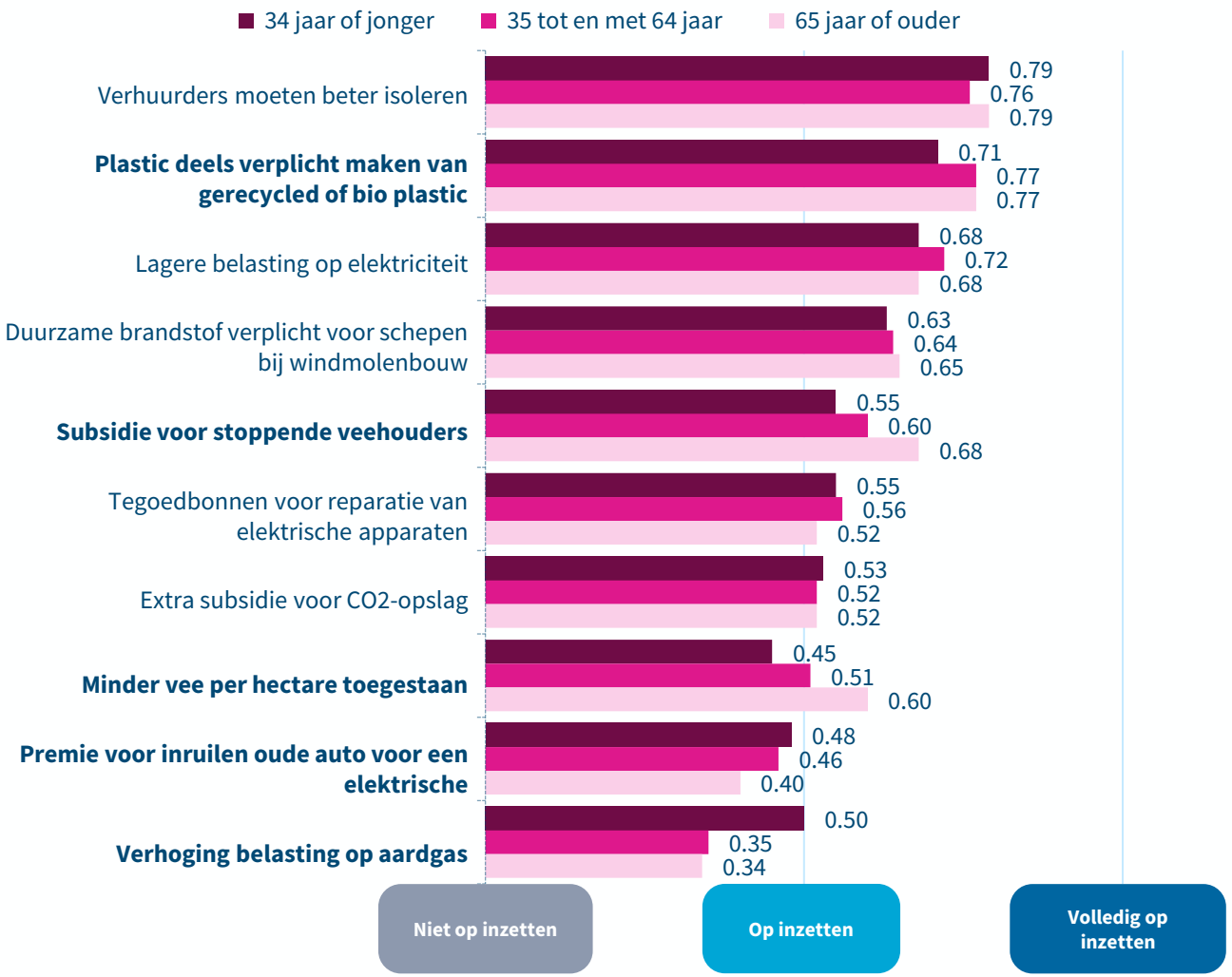

Toelichting

Er is getoetst of deelnemers met verschillende leeftijden adviseren om anders in te zetten op de maatregelen. Hieruit blijkt een statistisch significant verschil ($p < 0,05$) voor vijf van de maatregelen. Deze zijn dikgedrukt in de grafiek.

Hieronder volgen de maatregelen waar deelnemers van 34 jaar of jonger significant meer op inzetten oudere deelnemers:

- *Premie voor inruilen oude auto voor een elektrische.*
- *Verhoging belasting op aardgas.*

Op de maatregel *plastic deels verplicht maken van gerecycled of bio plastic* wordt juist het minst ingezet door deelnemers van 34 jaar of jonger. Deelnemers van 35 jaar of ouder zetten hier gemiddeld evenveel op in.

Hieronder volgen de maatregelen waar deelnemers van 65 jaar of ouder significant meer op inzetten jongere deelnemers:

- *Subsidie voor stoppende veehouders.*
- *Minder vee per hectare toegestaan.*

Intern gebruik

Keuzetaak studie 1: naar opleiding

Studie 1

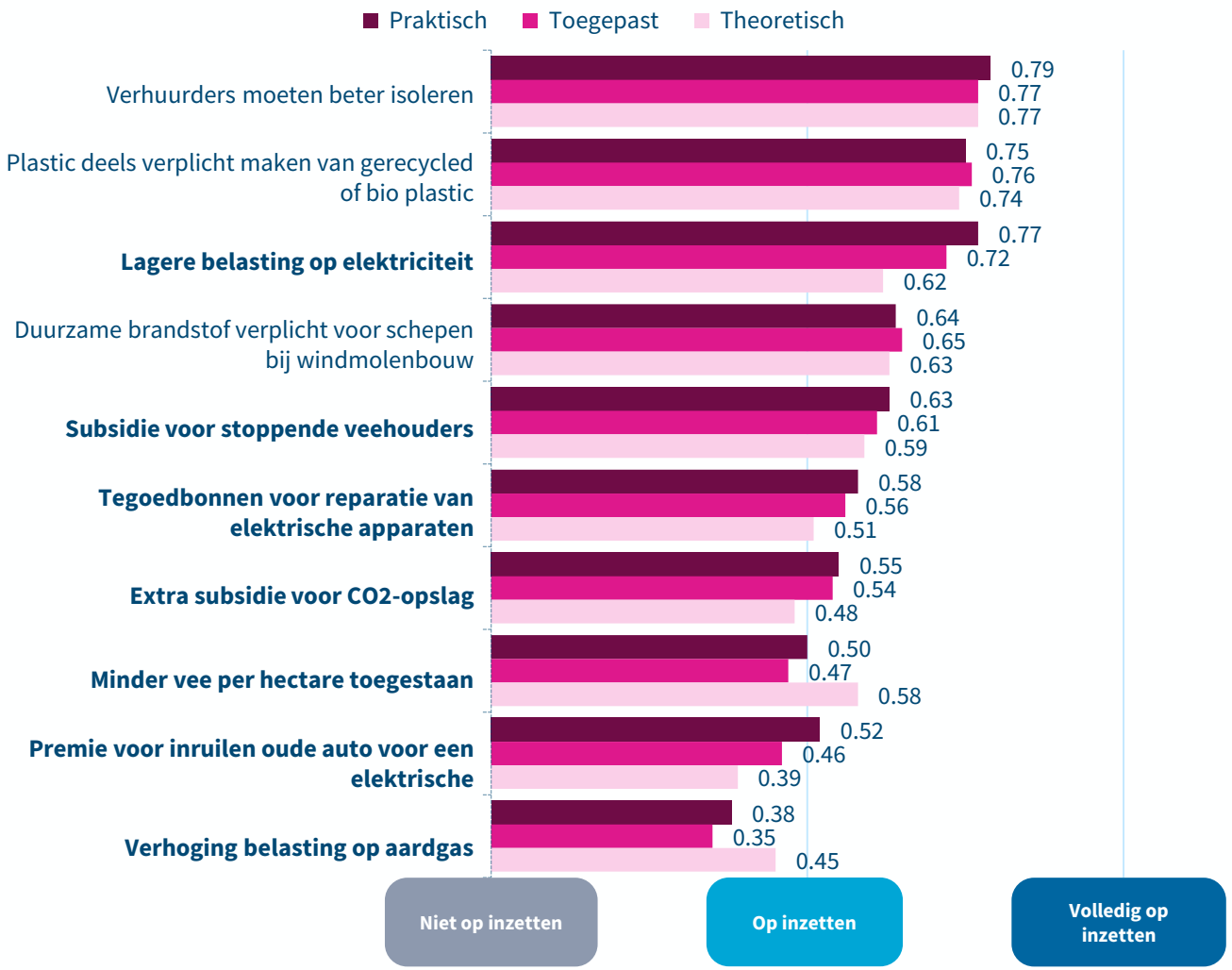

Toelichting

Er is getoetst of deelnemers met een verschillende opleidingstypes adviseren om anders in te zetten op de maatregelen. Hieruit blijkt een statistisch significant verschil ($p < 0,05$) voor zeven van de maatregelen. Deze zijn dikgedrukt in de grafiek.

Hieronder volgen de maatregelen waar deelnemers met een praktische opleiding significant meer op inzetten dan deelnemers met een toegepaste of theoretische opleiding:

- *Lagere belasting op elektriciteit.*
- *Subsidie voor stoppende veehouders.*
- *Tegoedbonnen voor reparatie van elektrische apparaten.*
- *Extra subsidie voor CO2-opslag.*
- *Premie voor inruilen oude auto voor een elektrische.*

Hieronder volgen de maatregelen waar deelnemers met een theoretische opleiding significant meer op inzetten dan deelnemers met een toegepaste of praktische opleiding:

- *Minder vee per hectare toegestaan.*
- *Verhoging belasting op aardgas.*

Voor deelnemers met een toegepaste opleiding geldt dat de inzet voor deze zeven maatregelen tussen de inzet van de deelnemers met een praktische of theoretische opleiding in zit.

Het valt op dat er vooral verschillen zijn tussen deelnemers met verschillende opleidingstypes bij maatregelen waar gemiddeld minder op wordt ingezet.

Intern gebruik

Keuzetaak studie 1: naar gender

Studie 1

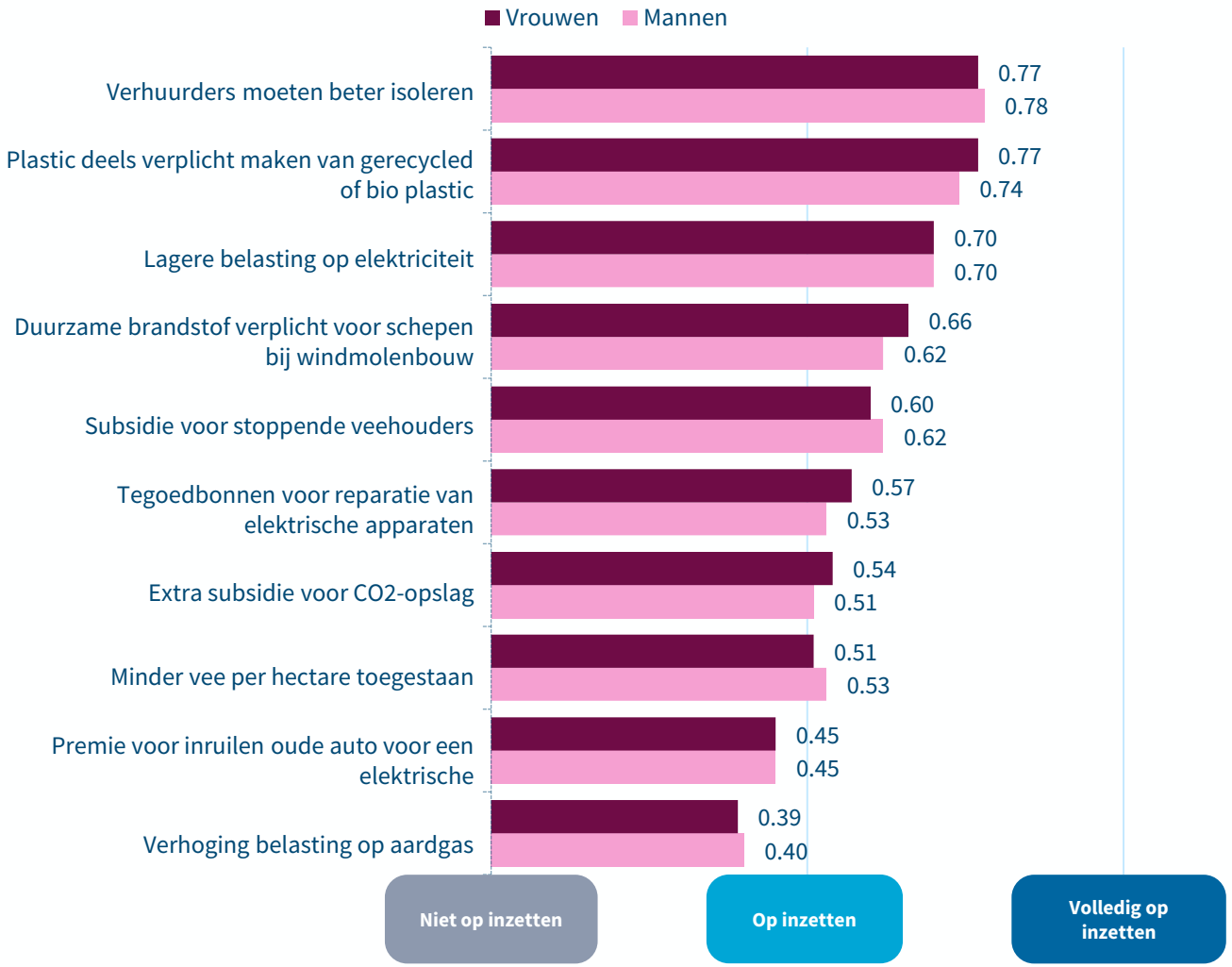

Toelichting

De grafiek laat zien hoe de gemiddelde studie 1 deelnemer de verschillende maatregelen adviseert te nemen, opgesplitst naar mannen en vrouwen.

Er is getoetst of mannen en vrouwen de maatregelen anders adviseren te nemen. Hieruit blijken geen statistisch significante verschillen ($p < 0,05$). Daarmee blijkt dat gender niet de verschillende voorkeuren op de 10 klimaatmaatregelen verklaart.

Intern gebruik

Keuzetaak studie 1: naar woonomgeving

Studie 1

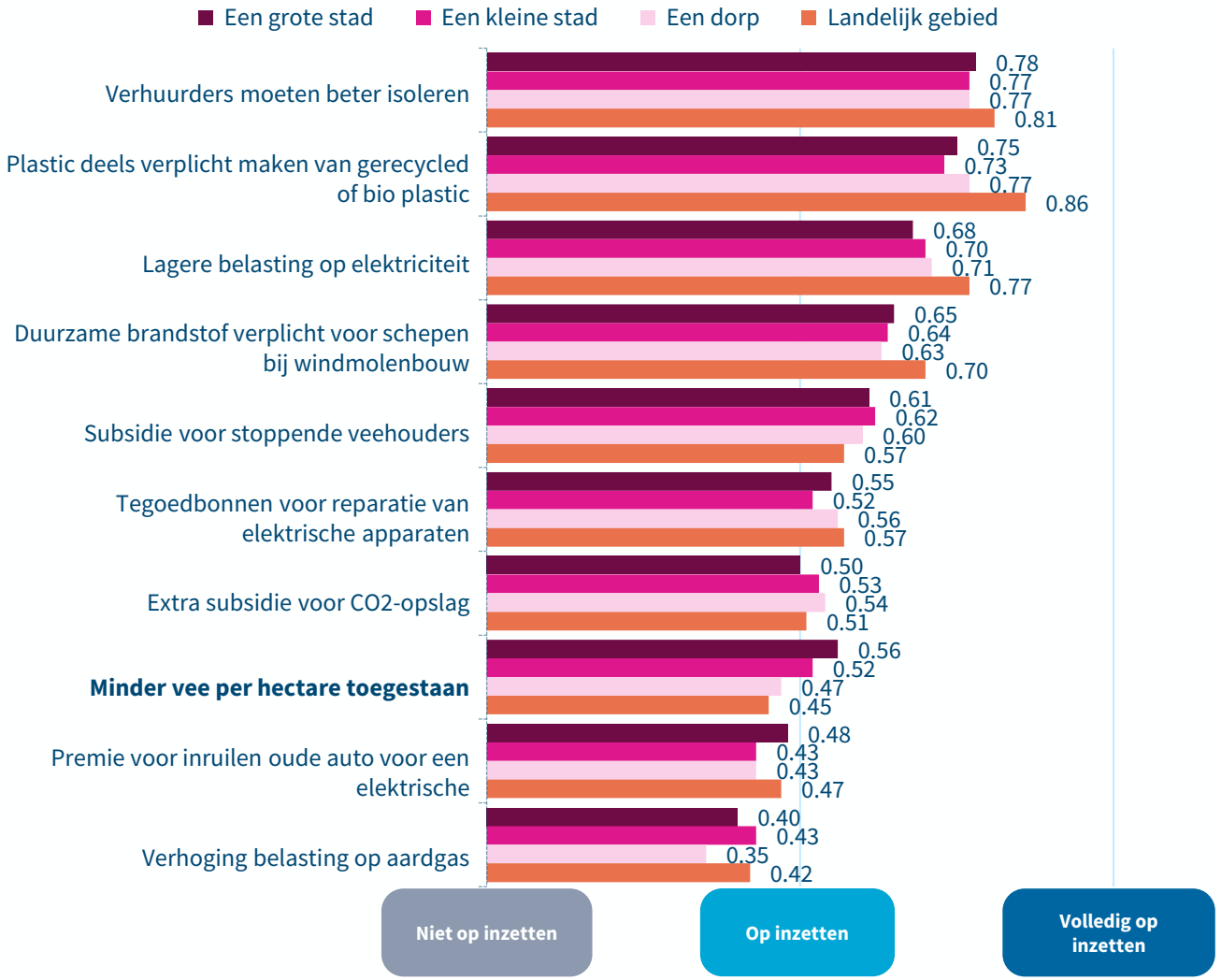

Toelichting

De grafiek laat zien hoe de gemiddelde studie 1 deelnemer de verschillende maatregelen adviseert te nemen, opgesplitst naar woonomgeving.

Er is getoetst of deelnemers met een verschillende woonomgeving de maatregelen anders adviseren te nemen. Hieruit blijken een statistisch significante verschil ($p < 0,05$) voor één maatregel: *minder vee per hectare toegestaan.* Daarmee blijkt ook dat er voor de negen andere klimaatmaatregelen geen significant verschil is tussen deelnemers met een andere woonomgeving.

Voor de maatregel *minder vee per hectare toegestaan* geldt het volgende:

- Deelnemers die wonen in een grote stad zetten het meeste op deze maatregel in. Daarna volgen deelnemers die wonen in een kleine stad en deelnemers die wonen in een dorp.
- Deelnemers die wonen in landelijk gebied zetten gemiddeld het minste in op deze maatregel.

Intern gebruik

4.3 Uitsplitsingen keuzetaak studie 2

Dit hoofdstuk geeft een overzicht van hoe deelnemers aan studie 2 de keuzetaak hebben ingevuld. De studie 2 deelnemers hadden geen verplichting om maatregelen te nemen. In dit hoofdstuk laten we aantal analyses zien van hoe verschillende sociaal-demografische groepen deelnemers de keuzetaak hebben ingevuld.

Wat voor advies geven verschillende sociaal-demografische groepen over de tien maatregelen? Waar zien we overeenkomsten en waar verschillen?

Studie 2

Welke groepen/kenmerken laten significante verschillen zien?

Op de volgende pagina's laten we de keuzes van verschillende groepen deelnemers zien. We presenteren uitsplitsingen naar klimaatambitie, politieke voorkeur, stemmers op de vier coalitiepartijen, leeftijd, opleiding, gender en woonomgeving. Deze uitsplitsingen brengen in kaart welke kenmerken van deelnemers verschillende voorkeuren op de klimaatmaatregelen verklaren, en welke kenmerken niet. Er is getoetst of er een significant verschil is ($p < 0,05$) voor de inzet op elke klimaatmaatregel door de verschillende groepen.

Kenmerken van deelnemers die verschillende voorkeuren op (meerdere) klimaatmaatregelen verklaren:

- Klimaatambitie (vindt u dat de Nederlandse overheid meer of minder moet doen om klimaatverandering tegen te gaan?).
- Politieke voorkeur.
- Leeftijd.
- Opleiding.

Bij gender en woonomgeving zien we juist geen (grote) significante verschillen in het advies dat wordt gegeven. Het advies van mannen en vrouwen verschilt bijvoorbeeld bijna niet significant van elkaar. En ook zien we geen verschillen tussen de keuzes die mensen op het platteland of in stedelijke omgeving maken.

Samenvatting van wat de uitsplitsingen ons leren

Hieronder volgen de drie klimaatmaatregelen met de hoogste gemiddelde inzet van de totale set aan maatregelen. Per maatregel wordt beschreven op welke kenmerken de voorkeuren op de klimaatmaatregelen verschillen. Het gaat om de kenmerken die links op deze pagina staan beschreven.

Klimaatmaatregel: *Verhuurders moeten beter isoleren.*

- Hoe meer een deelnemer vindt dat de overheid moet doen om klimaatverandering tegen te gaan, hoe meer een deelnemer inzet op deze maatregel.
- Deelnemers met een linkse politieke voorkeur zetten meer in op deze maatregel dan deelnemers met een politieke voorkeur die kan worden omschreven als midden of rechts.
- PVV-stemmers bij de afgelopen Tweede Kamer verkiezingen kiezen minder voor deze maatregel dan deelnemers die op de andere coalitiepartijen hebben gestemd.
- Deelnemers van 34 jaar of jonger kiezen meer voor deze maatregel dan oudere deelnemers.
- Praktisch opgeleiden kiezen minder voor deze maatregel dan toegepast of theoretisch opgeleiden.

Klimaatmaatregel: *Plastic deels verplicht gemaakt van gerecycled of bio plastic.*

- Hoe meer een deelnemer vindt dat de overheid moet doen om klimaatverandering tegen te gaan, hoe meer een deelnemer inzet op deze maatregel.
- Deelnemers met een linkse politieke voorkeur zetten meer in op deze maatregel dan deelnemers met een politieke voorkeur die kan worden omschreven als midden of rechts.
- PVV-stemmers bij de afgelopen Tweede Kamer verkiezingen kiezen minder voor deze maatregel dan deelnemers die op de andere coalitiepartijen hebben gestemd.

Klimaatmaatregel: *Lagere belasting op elektriciteit.*

- Hoe meer een deelnemer vindt dat de overheid moet doen om klimaatverandering tegen te gaan, hoe minder een deelnemer inzet op deze maatregel.
- Deelnemers met een rechtse politieke voorkeur zetten meer in op deze maatregel dan deelnemers met een politieke voorkeur die kan worden omschreven als midden of links.
- PVV-stemmers bij de afgelopen Tweede Kamer verkiezingen kiezen meer voor deze maatregel dan deelnemers die op de andere coalitiepartijen hebben gestemd.
- Theoretisch opgeleiden kiezen minder voor deze maatregel dan toegepast of praktisch opgeleiden.

Intern gebruik

Keuzetaak studie 2: naar klimaatambitie

Studie 2

Vindt u dat de Nederlandse overheid meer of minder moet doen om klimaatverandering tegen te gaan?

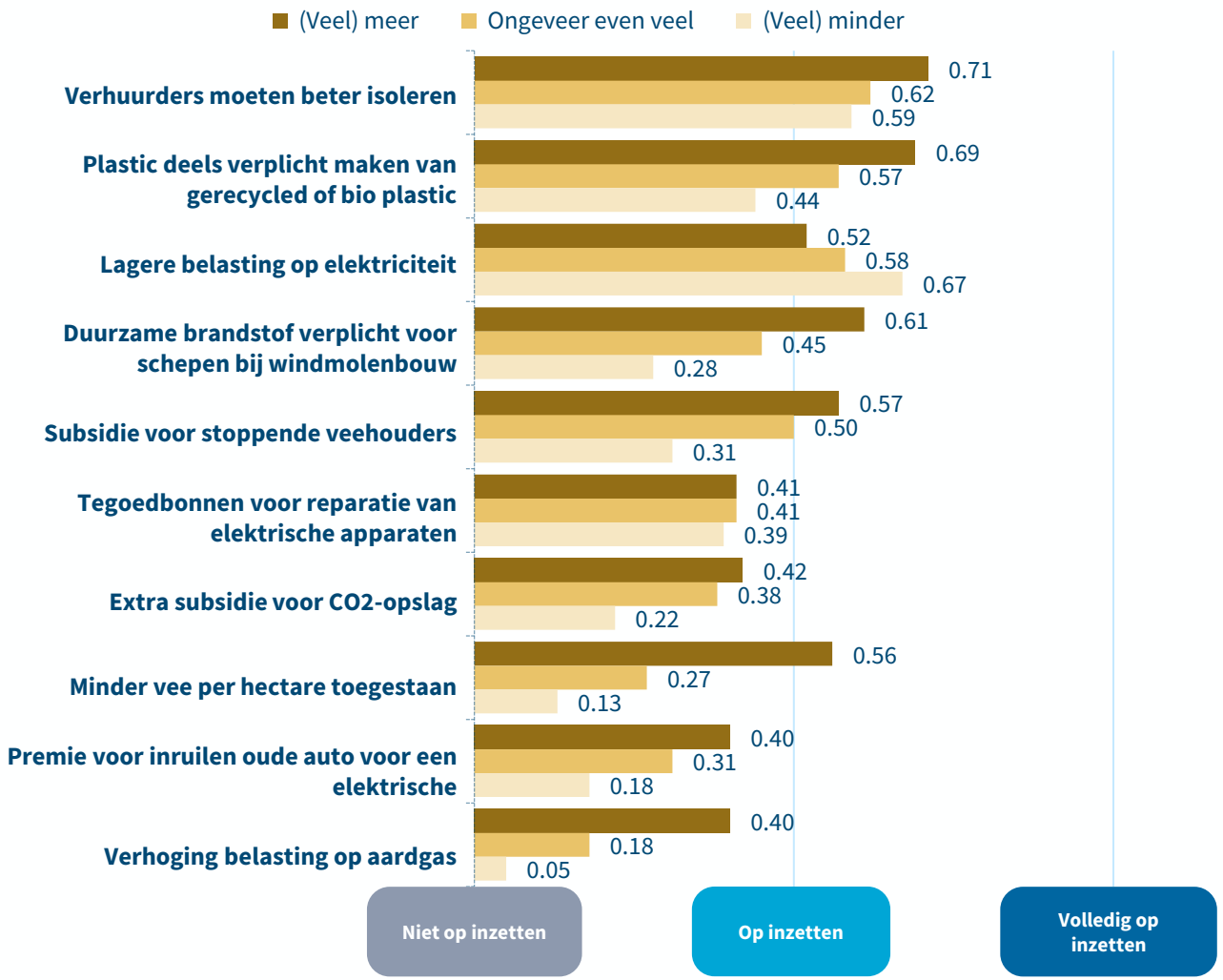

Toelichting

Er is getoetst of deelnemers met verschillende ambities wat betreft de rol van de overheid om klimaatverandering tegen te gaan, adviseren om anders in te zetten op de maatregelen. Hieruit blijkt een statistisch significant verschil ($p < 0,05$) voor alle tien de maatregelen. Deze zijn dikgedrukt in de grafiek.

Voor alle maatregelen op twee na geldt dat hoe meer een deelnemer vindt dat de overheid moet doen om klimaatverandering tegen te gaan, hoe meer een deelnemer inzet op een maatregel. En hoe minder een deelnemer vindt dat de overheid moet doen, hoe minder een deelnemer inzet op een maatregel. De twee maatregelen waar dit niet voor geldt zijn: *lagere belasting op elektriciteit* en *tegoedbonnen voor reparatie van elektrische apparaten.*

Voor *lagere belasting op elektriciteit* geldt wel dat hoe minder een deelnemer vindt dat de overheid moet doen om klimaatverandering tegen te gaan, hoe meer een deelnemer inzet op deze maatregel.

Voor *tegoedbonnen voor reparatie van elektrische apparaten* geldt dat deelnemers die vinden dat de overheid (veel) minder moet doen, ook een minder hoge inzet hebben op deze maatregel. Deelnemers die vinden dat de overheid (veel) meer moet doen of ongeveer even veel hebben dezelfde inzet.

Intern gebruik

Keuzetaak studie 2: naar politieke voorkeur

Studie 2

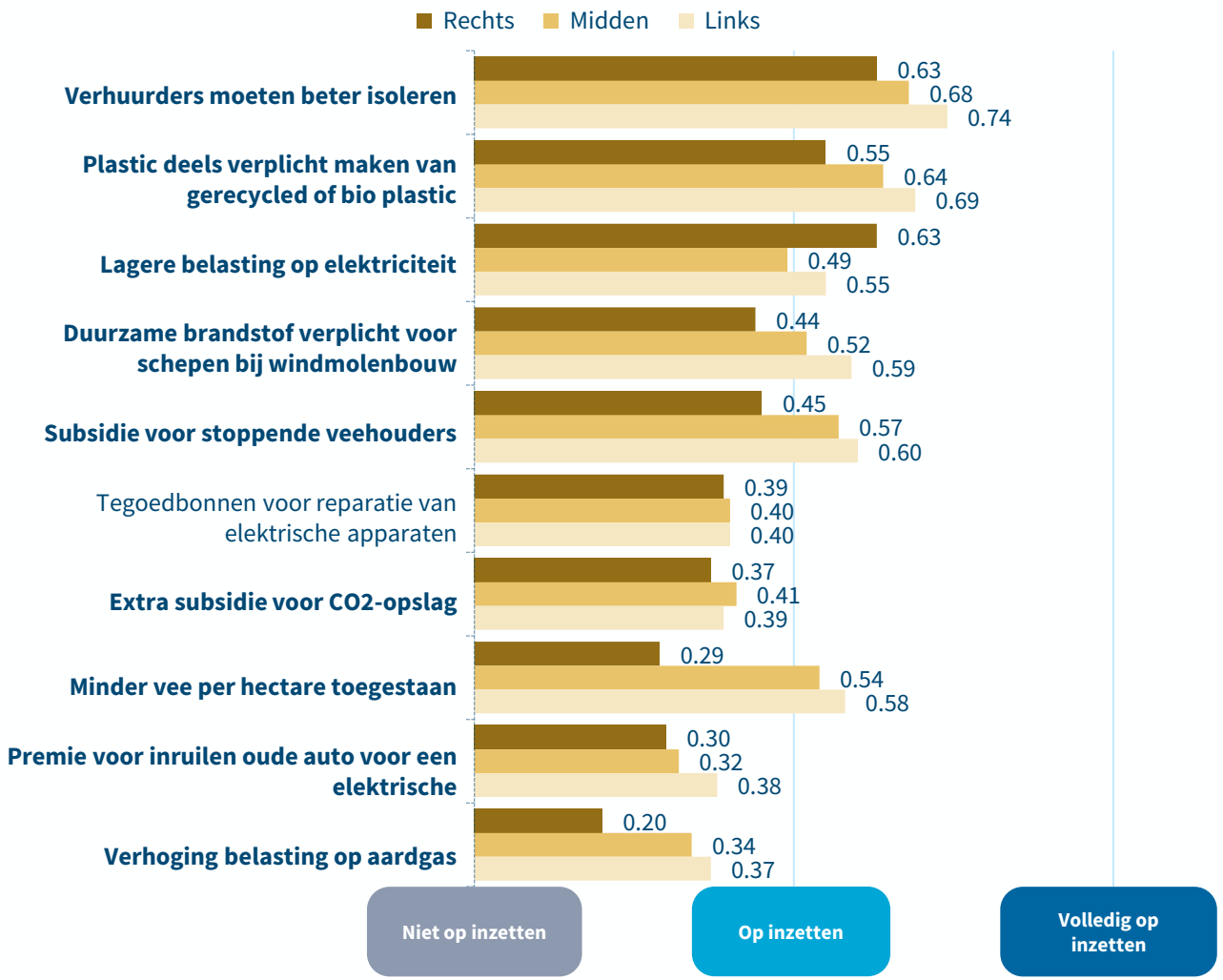

Toelichting

Er is getoetst of deelnemers met een verschillende politieke voorkeur adviseren om anders in te zetten op de maatregelen. Hieruit blijkt een statistisch significant verschil ($p < 0,05$) voor negen van de maatregelen. Deze zijn dikgedrukt in de grafiek.

Alleen voor de maatregel *tegoedbonnen voor reparatie van elektrische apparaten* is er geen significant verschil.

Voor alle maatregelen met een significant verschil op één na (*lagere belasting op elektriciteit*) geldt dat deelnemers met een rechtse politieke voorkeur het minst inzetten op een maatregel. Deelnemers met een linkse politieke voorkeur zetten juist het meest in op een maatregel.

Voor *lagere belasting op elektriciteit* geldt dat deelnemers met een rechtse politieke voorkeur het meest inzetten op deze maatregel. En deelnemers met een linkse politieke voorkeur zetten minder in op deze maatregel.

Intern gebruik

Keuzetaak studie 2: naar coalitiepartij

Studie 2

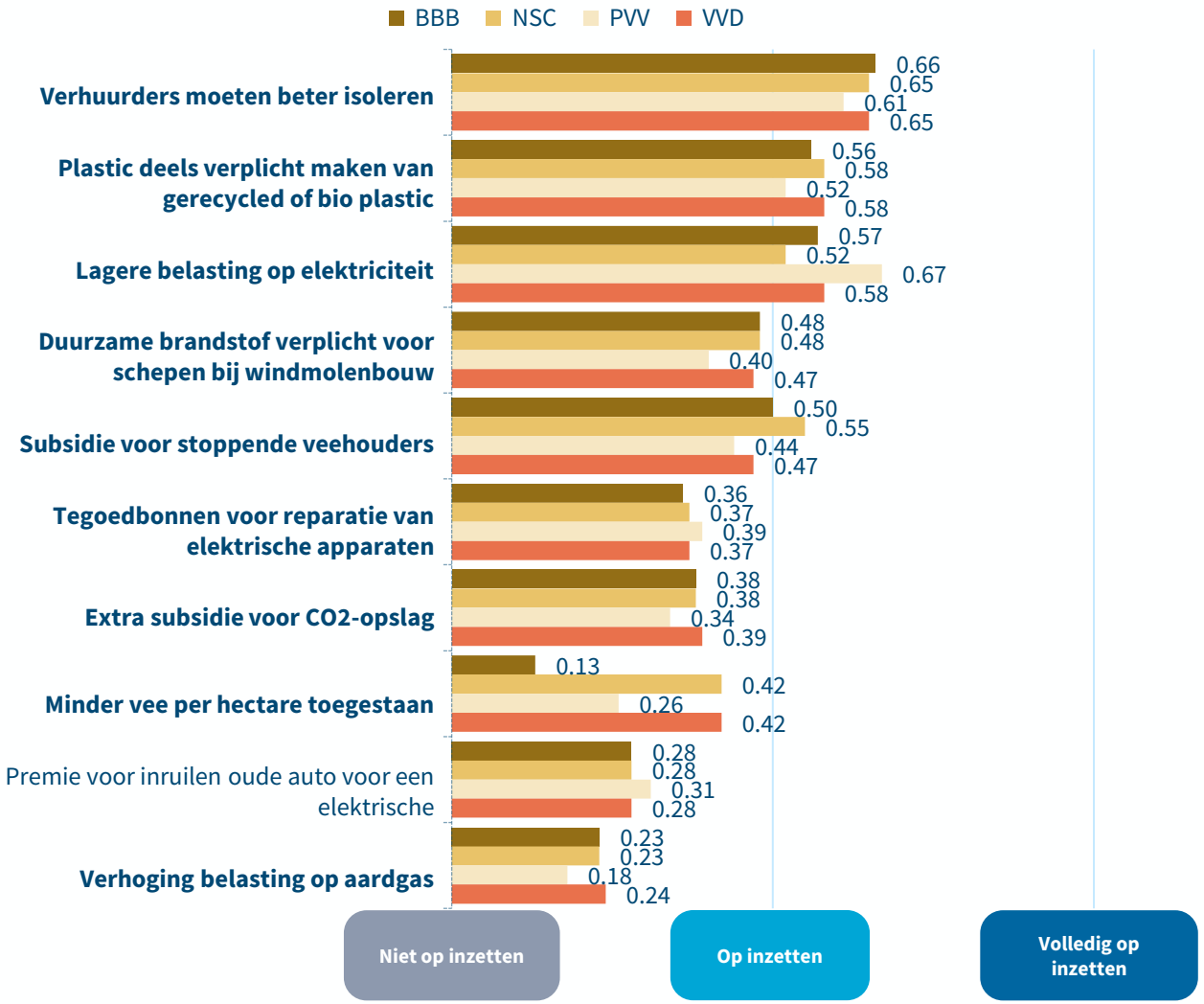

Toelichting

Er is ook getoetst of deelnemers die hebben gestemd op een andere coalitiepartij in de Tweede Kamer anders inzetten op de maatregelen. Hieruit blijkt een statistisch significant verschil ($p < 0,05$) voor negen van de maatregelen. Deze zijn dikgedrukt in de grafiek. Alleen voor de maatregel *premie voor inruilen oude auto voor een elektrische* is er geen significant verschil.

Voor de maatregelen *verhuurders moeten beter isoleren, plastic deels verplicht maken van gerecycled of bio plastic* en *lagere belasting op elektriciteit* geldt dat de gemiddelde stemmer op de BBB, NSC, de PVV en de VVD erop inzet.

Er zijn vijf maatregelen waarvoor geldt dat PVV-stemmers de laagste gemiddelde inzet hebben en waar de stemmers op de andere coalitiepartijen ongeveer een gelijke inzet hebben:

- *Verhuurders moeten beter isoleren.*
- *Plastic deels verplicht maken van gerecycled of bio plastic.*
- *Duurzame brandstof verplicht voor schepen bij windmolenbouw.*
- *Extra subsidie voor CO2-opslag.*
- *Verhoging belasting op aardgas.*

Voor de maatregel *tegoedbonnen voor reparatie voor elektrische apparaten* geldt juist het tegenovergestelde. PVV-stemmers hebben de hoogste gemiddelde inzet.

Ook voor de maatregel *lagere belasting op elektriciteit* hebben PVV-stemmers de hoogste gemiddelde inzet. NSC-stemmers hebben de laagste gemiddelde inzet op deze maatregel. NSC-stemmers hebben juist de hoogste gemiddelde inzet voor de maatregel *subsidie voor stoppende veehouders.*

Voor de maatregel *minder vee per hectare toegestaan* hebben NSC- en VVD-stemmers gezamenlijk de hoogste gemiddelde inzet. BBB-stemmers hebben gemiddeld de laagste inzet op deze maatregel.

Intern gebruik

Keuzetaak studie 2: naar leeftijd

Studie 2

Toelichting

Er is getoetst of deelnemers met verschillende leeftijden adviseren om anders in te zetten op de maatregelen. Hieruit blijkt een statistisch significant verschil ($p < 0,05$) voor vijf van de maatregelen. Deze zijn dikgedrukt in de grafiek.

Hieronder volgen de maatregelen waar deelnemers van 34 jaar of jonger significant meer op inzetten oudere deelnemers. En waar deelnemers van 65 jaar of ouder significant minder op inzetten dan jongere deelnemers:

- *Verhuurders moeten beter isoleren.*
- *Extra subsidie voor CO2-opslag.*
- *Premie voor inruilen oude auto voor een elektrische.*
- *Verhoging belasting op aardgas.*

Op de *subsidie voor stoppende veehouders* wordt juist het meest ingezet door deelnemers van 65 jaar of ouder. Deelnemers van 35 tot en met 64 jaar zetten hier gemiddeld het minst op in.

Intern gebruik

Keuzetaak studie 2: naar opleiding

Studie 2

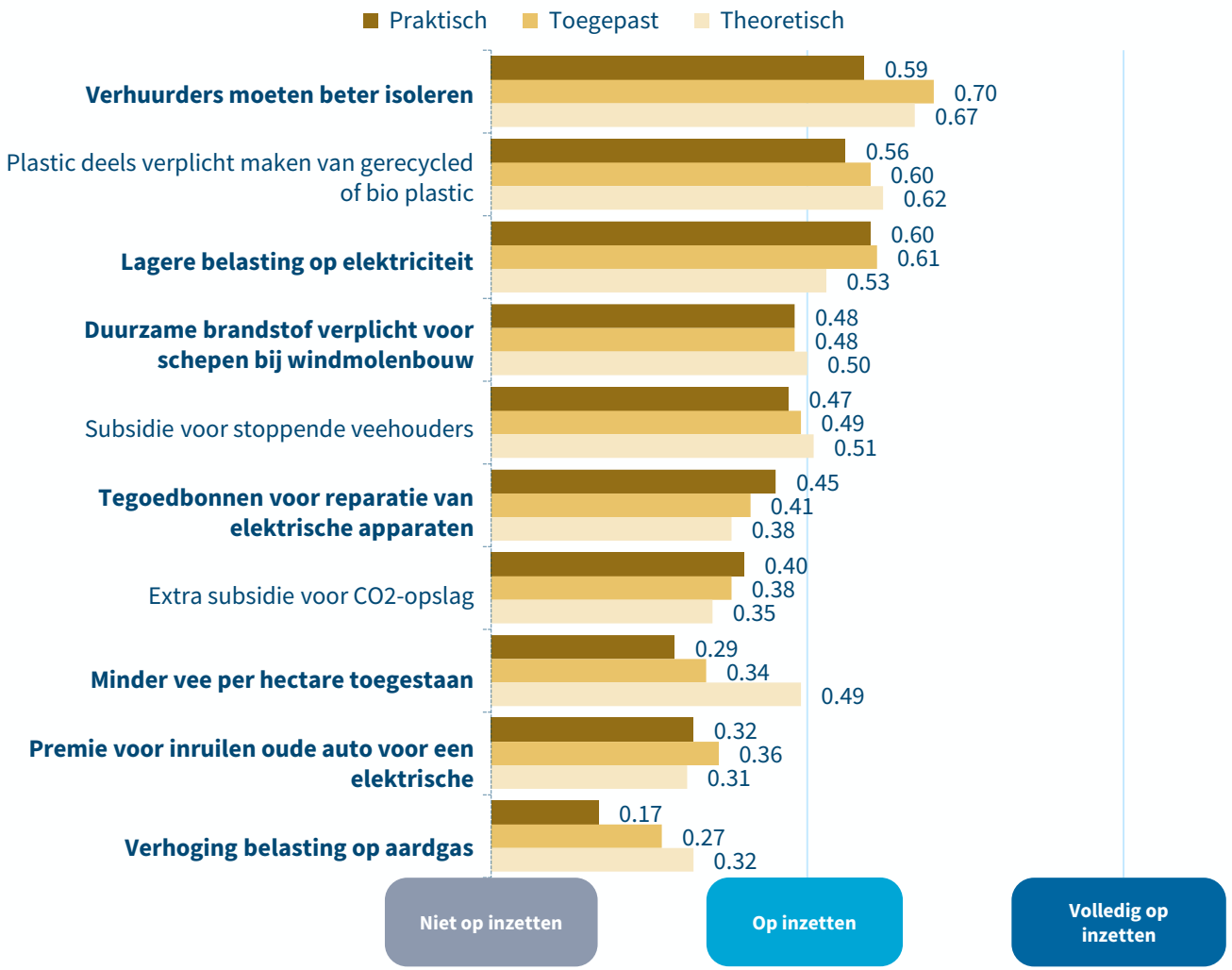

Toelichting

Er is getoetst of deelnemers met een verschillende opleidingstypes adviseren om anders in te zetten op de maatregelen. Hieruit blijkt een statistisch significant verschil ($p < 0,05$) voor zeven van de maatregelen. Deze zijn dikgedrukt in de grafiek.

De maatregel waar deelnemers met een praktische opleiding significant meer op inzetten dan deelnemers met een toegepaste of theoretische opleiding is: *tegoedbonnen voor reparatie van elektrische apparaten.*

Hieronder volgen de maatregelen waar deelnemers met een toegepaste opleiding significant meer op inzetten dan deelnemers met een theoretische of praktische opleiding:

- *Verhuurders moeten beter isoleren.*
- *Premie inruilen oude auto voor een elektrische.*

Hieronder volgen de maatregelen waar deelnemers met een theoretische opleiding significant meer op inzetten dan deelnemers met een toegepaste of praktische opleiding:

- *Duurzame brandstof verplicht voor schepen bij windmolenbouw.*
- *Minder vee per hectare toegestaan.*
- *Verhoging belasting op aardgas.*

Op de maatregel *lagere belasting op elektriciteit* wordt juist het minst ingezet door theoretisch opgeleiden. Toegepast en praktisch opgeleiden zetten hier gemiddeld evenveel op in.

Intern gebruik

Keuzetaak studie 2: naar gender

Studie 2

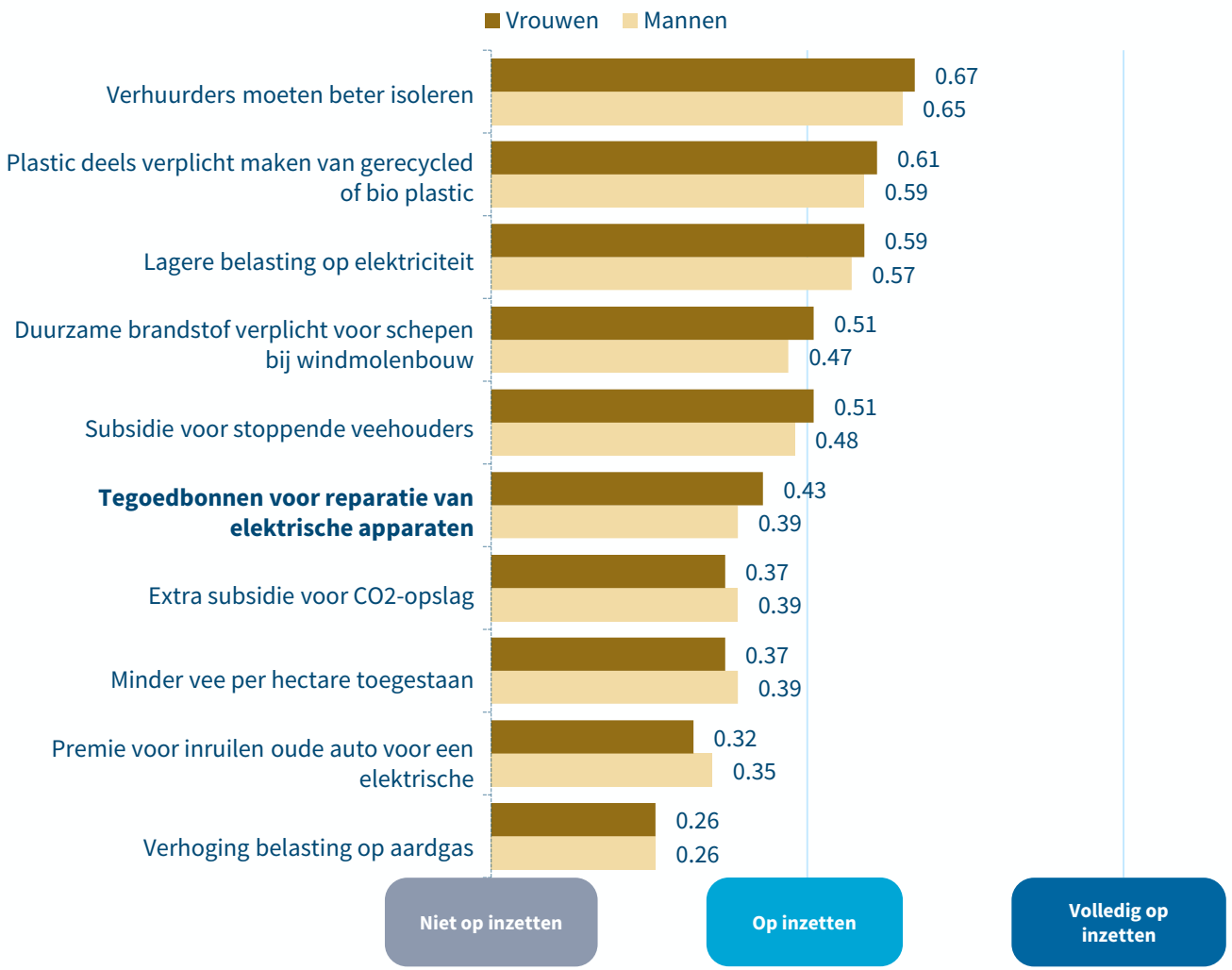

Toelichting

De grafiek laat zien hoe de gemiddelde studie 2 deelnemer de verschillende maatregelen adviseert te nemen, opgesplitst naar gender.

Er is getoetst of mannen en vrouwen de maatregelen anders adviseren te nemen. Hieruit blijken een statistisch significante verschil ($p < 0,05$) voor één maatregel: *tegoedbonnen voor reparatie van elektrische apparaten.* Daarmee blijkt ook dat er voor de negen andere klimaatmaatregelen geen significant verschil is tussen mannen en vrouwen.

Voor de maatregel *tegoedbonnen voor reparatie van elektrische apparaten* geldt het volgende: vrouwen zetten meer in op deze maatregel dan mannen.

Intern gebruik

Keuzetaak studie 2: naar woonomgeving

Studie 2

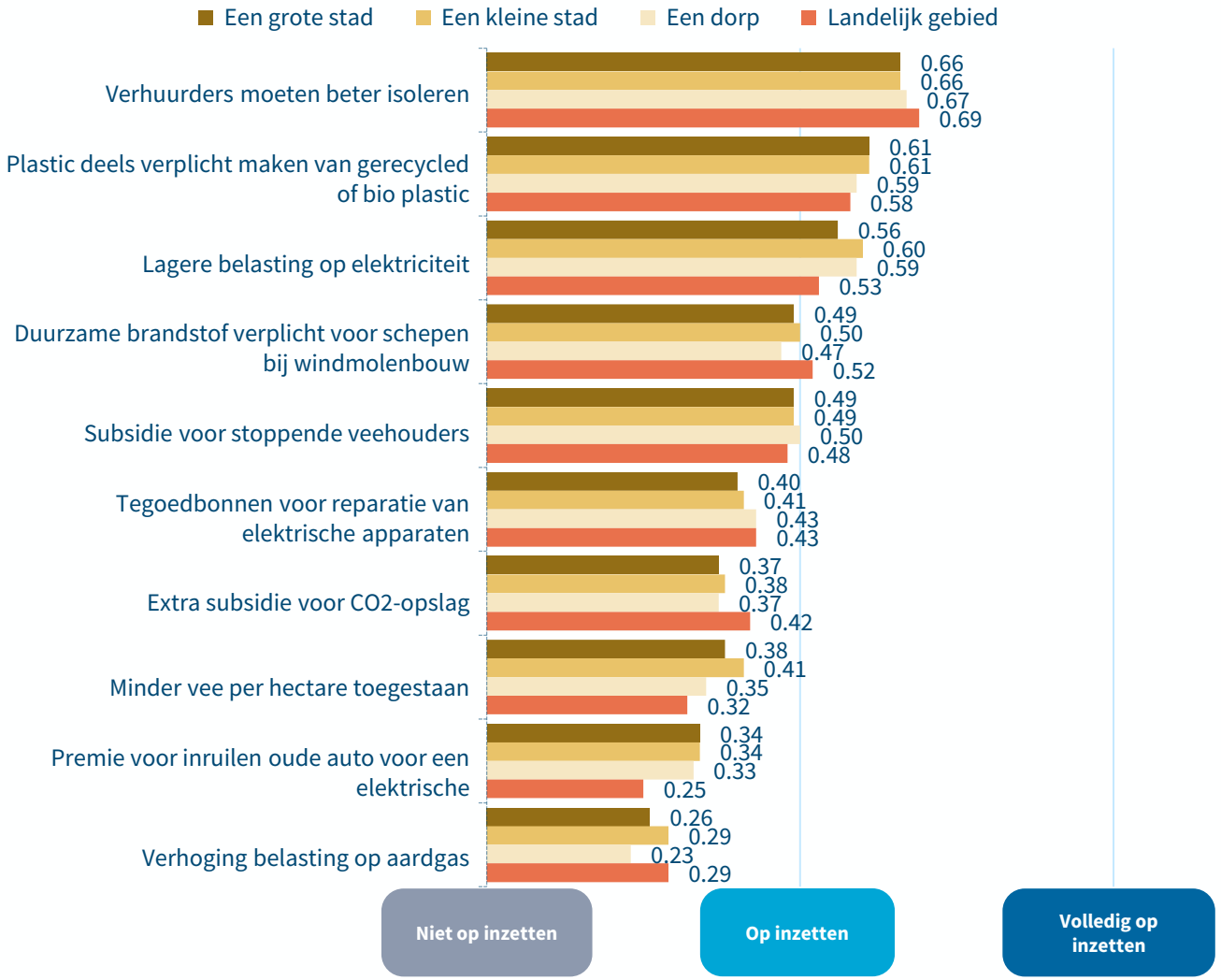

Toelichting

De grafiek laat zien hoe de gemiddelde studie 2 deelnemer de verschillende maatregelen adviseert te nemen, opgesplitst naar woonomgeving.

Er is getoetst of deelnemers die wonen in een andere omgeving de maatregelen anders adviseren te nemen. Hieruit blijken geen statistisch significante verschillen ($p < 0,05$). Daarmee blijkt dat de woonomgeving niet de verschillende voorkeuren op de 10 klimaatmaatregelen verklaart.

Intern gebruik

4.4 Resultaten LKCA keuzetaak studie 2

De latente klasse clusteranalyse (LKCA) is een analysemethode, waarbij het statistische model op zoek gaat naar groepen deelnemers (ook wel clusters) die grotendeels dezelfde antwoorden hebben gegeven in de keuzetaak. Met deze methode onderscheiden we verschillende groepen deelnemers, die verschillende maatregelen adviseren te nemen om het verkeer veiliger te maken. De methode kijkt ook of er statistisch significante kenmerken in deze clusters te ontwaren zijn.

Demografische kenmerken van deelnemers die zijn opgenomen in de LKCA zijn: leeftijd, gender, opleidingstype, woonomgeving, politieke voorkeur, financiële situatie en type woning.

Ook zijn er kenmerken van deelnemers opgenomen in de LKCA die betrekking hebben op het klimaat of duurzaamheid: of iemand zich zorgen maakt om het klimaat, of iemand vindt dat de overheid meer of minder moet doen om klimaatverandering tegen te gaan, of iemand het eens is met klimaatdoel, of iemand zich bezighoudt met duurzame energie, of iemand met het huishouden een auto bezit, of iemand vlees eet, of iemand een trui aandoet bij kou en of iemand kapotte elektrische apparaten laat repareren.

Op de volgende pagina’s volgen bij de resultaten van de LKCA alleen de kenmerken die significant zijn en daarmee bepalend zijn voor de indeling van de clusters.

Verder focust dit hoofdstuk zich op studie 2. Omdat deelnemers aan deze studie geen verplicht besparingsdoel hadden voor CO2, geeft deze studie een rijker beeld aan clusters dan studie 1.

LKCA studie 2: Vijf verschillende clusters, op basis van het adviseren te nemen van de maatregelen

	Gemiddelde inzet	1	2	3	4	5
Grootte van het cluster		40%	21%	14%	14%	11%
Verhuurders moeten beter isoleren	0,66	0,63	0,67	0,86	0,91	0,26
Plastic deels verplicht maken van gerecycled of bio plastic	0,60	0,58	0,49	0,90	0,85	0,18
Lagere belasting op elektriciteit	0,58	0,47	0,77	0,55	0,80	0,33
Duurzame brandstof verplicht voor schepen bij windmolenbouw	0,49	0,49	0,33	0,78	0,80	0,04
Subsidie voor stoppende veehouders	0,49	0,53	0,41	0,63	0,72	0,14
Tegoedbonnen voor reparatie van elektrische apparaten	0,41	0,29	0,54	0,42	0,75	0,16
Extra subsidie voor CO2-opslag	0,38	0,39	0,31	0,38	0,62	0,10
Minder vee per hectare toegestaan	0,38	0,50	0,15	0,76	0,46	0,01
Premie voor inruilen oude auto voor een elektrische	0,34	0,29	0,28	0,44	0,66	0,05
Verhoging belasting op aardgas	0,26	0,34	0,03	0,60	0,31	0,00
CO2 besparing (megaton)	3,2	3,3	2,7	5,1	4,7	0,8
Kosten van de overheid (miljard)	2,7	2,4	3,3	2,4	4,2	1,2

Toelichting

De LKCA heeft de respondenten in vijf clusters deelnemers gedeeld. De tabel hiernaast laat de keuzes van deze clusters zien met ter vergelijking links de gemiddelde keuzes van alle deelnemers. Hoe hoger het cijfer, hoe meer de gemiddelde deelnemer uit een groep de maatregel adviseerde. Op de volgende pagina's staat per cluster uitgeschreven welke keuzes zij maken en welke sociaal-demografische kenmerken vaak voorkomen.
In het kort:

- **Cluster 1 (40% van de deelnemers)**: Dit cluster lijkt het meest op de gemiddelde deelnemer en zet iets meer in op 'minder vee per hectare.'
- **Cluster 2 (21% van de deelnemers)**: Dit cluster maakt zich niet zo'n zorgen over het klimaat en of het doel gehaald wordt. Toch zet dit cluster in op een aantal maatregelen. De voorkeur gaat uit naar maatregelen die financieel ondersteunen en naar subsidies boven regelgeving en verplichtingen.
- **Cluster 3 (14% van de deelnemers)**: Dit cluster zet op alle maatregelen in. Het wil het doel halen door financiële prikkels en regelgeving.
- **Cluster 4 (14% van de deelnemers)**: Dit cluster zet ook op alle maatregelen sterk in, behalve op de verhoging van de belasting op aardgas.
- **Cluster 5 (11% van de deelnemers)**: Dit cluster maat zich geen zorgen om klimaatverandering. Alleen op verhuurders moeten beter isoleren en de lagere elektriciteitsbelasting wordt ingezet.

Inzet gemiddelde deelnemer

0,00 - 0,19	0,20 - 0,39	0,60 – 0,74
0,40 – 0,59	0,75 – 1,00	

Intern gebruik

Cluster 1: 40% van de deelnemers

3,3 megaton CO2 besparing in 2030

2.398 miljoen euro kosten voor de overheid

Keuzes

Dit cluster adviseert op alle maatregelen iets in te zetten om het doel te halen. Binnen dit cluster wordt het meest ingezet op *verhuurders moeten beter isoleren.* En binnen dit cluster wordt het minst ingezet op *tegoedbonnen voor reparatie van elektrische apparaten* en *premie voor inruilen oude auto voor een elektrische.* Met de inzet van dit cluster wordt het besparingsdoel voor CO2 net niet gehaald.

Verhuurders moeten beter isoleren	0,63
Plastic deels verplicht maken van gerecycled of bio plastic	0,58
Lagere belasting op elektriciteit	0,47
Duurzame brandstof verplicht voor schepen bij windmolenbouw	0,49
Subsidie voor stoppende veehouders	0,53
Tegoedbonnen voor reparatie van elektrische apparaten	0,29
Extra subsidie voor CO2-opslag	0,39
Minder vee per hectare toegestaan	0,50
Premie voor inruilen oude auto voor een elektrische	0,29
Verhoging belasting op aardgas	0,34

"Buiten milieuwinst ook winst voor leef comfort"

"Als je woningen verhuurt heb je ook genoeg financiële middelen om goed te isoleren."

"De tegoedbonnen zelf helpen niet als apparaten slechts moeilijk te repareren zijn. Het bedrijfsleven kan apparaten ook 'repareerbaarder' maken door onderdelen te verkopen."

"intensieve veehouderij is niet leuk voor de dieren en niet goed voor milieu"

"Geen goed plan. Want waarom zij wel en anderen niet die subsidie?"

Inzet gemiddelde deelnemer

0,00 - 0,19 | 0,20 - 0,39 | 0,60 – 0,74 | 0,40 – 0,59 | 0,75 – 1,00

In dit cluster zitten relatief veel deelnemers die…

- **Klimaatzorgen:** *Zich zorgen maken* over klimaatverandering.
- **Klimaatambitie:** Vinden dat het *de overheid meer of ongeveer evenveel moet doen* om klimaatverandering tegen te gaan.
- **Klimaatdoel:** *Het een goed plan* vinden om in 2030 40% minder CO2 uit te stoten.
- **Opleiding:** *Theoretisch* geschoold zijn.
- **Woonomgeving:** Wonen in een *grote stad.*
- **Politieke voorkeur:** Een politieke voorkeur hebben die kan worden omschreven als *midden*.
- **Financiële situatie:** Maandelijks *(zeer) makkelijk* kunnen rondkomen.
- **Vlees eten:** *Maximaal 4 dagen per week* vlees eten.
- **Omgaan met kou:** Bij kou *regelmatig* een trui aantrekken of een deken pakken in plaats van de verwarming aanzetten.
- **Omgaan met kapotte apparaten:** Een kapot elektrisch apparaat *regelmatig* laten repareren voordat zij een nieuwe kopen.

Intern gebruik

Cluster 2: 21% van de deelnemers

2,7 megaton CO2 besparing in 2030

3.307 miljoen euro kosten voor de overheid

Keuzes

Dit cluster maakt zich niet zo'n zorgen over het klimaat. De voorkeur gaat uit naar maatregelen die financieel ondersteunen (bijvoorbeeld *lagere belasting op elektriciteit)* en naar subsidies boven regelgeving en verplichtingen.

Verhuurders moeten beter isoleren	0,67
Plastic deels verplicht maken van gerecycled of bio plastic	0,49
Lagere belasting op elektriciteit	0,77
Duurzame brandstof verplicht voor schepen bij windmolenbouw	0,33
Subsidie voor stoppende veehouders	0,41
Tegoedbonnen voor reparatie van elektrische apparaten	0,54
Extra subsidie voor CO2-opslag	0,31
Minder vee per hectare toegestaan	0,15
Premie voor inruilen oude auto voor een elektrische	0,28
Verhoging belasting op aardgas	0,03

"het geld terug laten vloeien naar de burgers zodat zij er iets mee kunnen doen ten goede van het klimaat"

"Eigenlijk gewoon stoppen met windmolenparken op zee. Kost een vermogen om deze te bouwen.. nooit rendabel"

"De overheid geeft geld…..ja dat via Belastingen aan ons wordt geheven"

"Koester de boeren en maak geen veganisten van ons."

"Ja de groeten we betalen ons al blauw."

Inzet gemiddelde deelnemer

0,00 - 0,19 | 0,20 - 0,39 | 0,60 – 0,74

0,40 – 0,59 | 0,75 – 1,00

In dit cluster zitten relatief veel deelnemers die…

- **Klimaatzorgen:** Zich *weinig* zorgen maken over klimaatverandering.
- **Klimaatambitie:** Vinden dat het de overheid *minder* moet doen om klimaatverandering tegen te gaan.
- **Klimaatdoel:** Vinden dat de overheid *minder* moet doen ten opzichte van het doel om in 2030 40% minder CO2 uit te stoten.
- **Gender:** *Vrouw* zijn.
- **Opleiding:** *Praktisch* geschoold zijn.
- **Woonomgeving:** Wonen in een *dorp of in landelijk gebied*.
- **Politieke voorkeur:** Een politieke voorkeur hebben die kan worden omschreven als *rechts*.
- **Financiële situatie:** Maandelijks *(zeer) moeilijk* kunnen rondkomen.
- **Woning:** Wonen in een *huurwoning* (sociale huur of vrije sector).
- **Autobezit:** Met het huishouden een *benzine- of dieselauto* hebben.
- **Vlees eten:** *5, 6 of elke dag van de week* vlees eten.
- **Omgaan met kou:** Bij kou *nooit* een trui aantrekken of een deken pakken in plaats van de verwarming aanzetten.
- **Omgaan met kapotte apparaten:** Een kapot elektrisch apparaat *soms* laten repareren voordat zij een nieuwe kopen.

Intern gebruik

Cluster 3: 14% van de deelnemers

5,1 megaton CO2 besparing in 2030

2.430 miljoen euro kosten voor de overheid

Keuzes

Dit cluster zet op alle maatregelen in. Het wil het doel halen door financiële prikkels en regelgeving. Van alle clusters zet dit cluster het meest in op *plastic deels verplicht maken van gerecycled of bio plastic, minder vee per hectare toegestaan* en *verhoging belasting op aardgas.*

Verhuurders moeten beter isoleren	0,86
Plastic deels verplicht maken van gerecycled of bio plastic	0,90
Lagere belasting op elektriciteit	0,55
Duurzame brandstof verplicht voor schepen bij windmolenbouw	0,78
Subsidie voor stoppende veehouders	0,63
Tegoedbonnen voor reparatie van elektrische apparaten	0,42
Extra subsidie voor CO2-opslag	0,38
Minder vee per hectare toegestaan	0,76
Premie voor inruilen oude auto voor een elektrische	0,44
Verhoging belasting op aardgas	0,60

"Weinig bedrijven gaan iets doen zonder financiële stimulans of wettelijke verplichting. En bedrijven zijn verantwoordelijk voor een grote deel van CO2."

"Hoewel ik dubbele gevoelens heb over de (hoge) subsidies, begrijp ik ook dat het voor de veehouders een grote stap is om met hun bedrijf te stoppen. Door de grote winst die dit oplevert (voor klimaat, natuur, dier etc.), zie ik dit als een belangrijke keuze. De hoge kosten die hier tegenover staan, zijn het naar mijn inziens waard."

"CO2 opslag is belangrijk NADAT de uitstoot verminderd is"

"sowieso is minder vlees eten heel goed voor de wereld"

"Zolang er een subsidie is voor de huishoudens die dit niet kunnen betalen, vind ik een prikkel om minder aardgas te gebruiken een positieve ontwikkeling."

Inzet gemiddelde deelnemer

0,00 - 0,19 | 0,20 - 0,39 | 0,60 – 0,74

0,40 – 0,59 | 0,75 – 1,00

In dit cluster zitten relatief veel deelnemers die…

- **Klimaatzorgen:** Zich *veel* zorgen maken over klimaatverandering of neutraal zijn.
- **Klimaatambitie:** Vinden dat het de overheid *veel meer* moet doen om klimaatverandering tegen te gaan.
- **Klimaatdoel:** Vinden dat de overheid *meer* moet doen ten opzichte van het doel om in 2030 40% minder CO2 uit te stoten.
- **Leeftijd:** *Jonger zijn dan 35* jaar.
- **Gender:** *Vrouw* zijn.
- **Opleiding:** *Toegepast of theoretisch* opgeleid zijn.
- **Woonomgeving:** Wonen in een *kleine stad.*
- **Politieke voorkeur:** Een politieke voorkeur hebben die kan worden omschreven als *links.*
- **Woning:** Wonen in een *vrije sector huurwoning.*
- **Autobezit:** Met het huishouden *geen auto* hebben.
- **Vlees eten:** *Nooit of maximaal 2 dagen in de week* vlees eten.
- **Omgaan met kou:** Bij kou *vaak* een trui aantrekken of een deken pakken in plaats van de verwarming aanzetten.
- **Omgaan met kapotte apparaten:** Een kapot elektrisch apparaat *altijd* laten repareren voordat zij een nieuwe kopen.

Intern gebruik

Cluster 4: 14% van de deelnemers

4,7 megaton CO2 besparing in 2030

4.193 miljoen euro kosten voor de overheid

Keuzes

Dit cluster zet ook op alle maatregelen in. Het kiest voor een brede verduurzamingsstrategie, inclusief technologische en economische maatregelen. Dit cluster heeft de hoogste inzet op alle maatregelen behalve: *plastic deels verplicht maken van gerecycled of bio plastic, minder vee per hectare toegestaan* en *verhoging belasting op aardgas.* Daarmee heeft dit cluster van alle clusters ook de hoogste kosten voor de overheid.

Verhuurders moeten beter isoleren	0,91
Plastic deels verplicht maken van gerecycled of bio plastic	0,85
Lagere belasting op elektriciteit	0,80
Duurzame brandstof verplicht voor schepen bij windmolenbouw	0,80
Subsidie voor stoppende veehouders	0,72
Tegoedbonnen voor reparatie van elektrische apparaten	0,75
Extra subsidie voor CO2-opslag	0,62
Minder vee per hectare toegestaan	0,46
Premie voor inruilen oude auto voor een elektrische	0,66
Verhoging belasting op aardgas	0,31

"Dit is de kortste klap. Isoleren kan eenvoudig en snel."

"Recyclen van plastic is beter voor het milieu dan het produceren van nieuw plastic uit fossiele grondstoffen"

"Het zou cru zijn om wel windmolens te bouwen en dat niet duurzaam te doen"

"Wil ik eigenlijk ook vol op inzetten, maar ja, je moet ook niet overdrijven. Iedereen helpen waar kan. Ook in deze transitie. En altijd mensen met een laag inkomen. Dus dit ticked alle boxes :)"

"Dit treft ook de mensen die weinig te besteden hebben"

Inzet gemiddelde deelnemer

0,00 - 0,19 | 0,20 - 0,39 | 0,60 – 0,74

0,40 – 0,59 | 0,75 – 1,00

In dit cluster zitten relatief veel deelnemers die…

- **Klimaatzorgen:** *Zich zorgen maken* over klimaatverandering.
- **Klimaatambitie:** Vinden dat het de overheid *meer* moet doen om klimaatverandering tegen te gaan.
- **Klimaatdoel:** Het *een goed plan* vinden om in 2030 40% minder CO2 uit te stoten.
- **Leeftijd:** *35 tot en met 64 jaar* oud zijn.
- **Woning:** Wonen in een *koopwoning.*
- **Autobezit:** Met het huishouden *een elektrische auto* hebben of *een elektrische auto en een benzine- of dieselauto.*
- **Vlees eten:** *Maximaal 4 dagen in de week* vlees eten.
- **Omgaan met kou:** Bij kou *altijd* een trui aantrekken of een deken pakken in plaats van de verwarming aanzetten.
- **Omgaan met kapotte apparaten:** Een kapot elektrisch apparaat *vaak* laten repareren voordat zij een nieuwe kopen.

Intern gebruik

Cluster 5: 11% van de deelnemers

0,8 megaton CO2 besparing in 2030

1.242 miljoen euro kosten voor de overheid

Keuzes

Dit cluster vindt het fictieve besparingsdoel niet belangrijk. Op 8 van de 10 klimaatregelen zet dit cluster niet in. De maatregelen waar dit cluster wel op inzet zijn: *verhuurders moeten beter isoleren* en *lagere belasting op elektriciteit.* Doordat dit cluster op relatief weinig maatregelen inzet, is dit ook het enige cluster dat de kosten voor de overheid in het groen van de meter heeft staat.

Verhuurders moeten beter isoleren	0,26
Plastic deels verplicht maken van gerecycled of bio plastic	0,18
Lagere belasting op elektriciteit	0,33
Duurzame brandstof verplicht voor schepen bij windmolenbouw	0,04
Subsidie voor stoppende veehouders	0,14
Tegoedbonnen voor reparatie van elektrische apparaten	0,16
Extra subsidie voor CO2-opslag	0,10
Minder vee per hectare toegestaan	0,01
Premie voor inruilen oude auto voor een elektrische	0,05
Verhoging belasting op aardgas	0,00

"maar dan zonder huurverhoging, nu is het zo dat deze maatregel gebruikt wordt om de huur op een belachelijke manier te verhogen"

"Concurrentie tov het buitenland verbeteren en betaalbaar maken voor huishoudens"

"Alleen zolang dit niet afgedwongen wordt. De veehouderij is belangrijk voor onze economie. Zie meer in innovaties."

"Dan krijgen we Groningen 2.0"

"Denkt de regering nu echt dat buitenlands stikstof onze grenzen niet over komt?"

Inzet gemiddelde deelnemer

0,00 - 0,19 | 0,20 - 0,39 | 0,60 – 0,74 | 0,40 – 0,59 | 0,75 – 1,00

In dit cluster zitten relatief veel deelnemers die…

- **Klimaatzorgen:** Zich *geen* zorgen maken over klimaatverandering.
- **Klimaatambitie:** Vinden dat het de overheid *veel minder* moet doen om klimaatverandering tegen te gaan.
- **Klimaatdoel:** Vinden dat de overheid *niets* moet doen ten opzichte van het doel om in 2030 40% minder CO2 uit te stoten.
- **Leeftijd:** *65 Jaar of ouder* zijn.
- **Gender:** *Man* zijn.
- **Politieke voorkeur:** Een politieke voorkeur hebben die kan worden omschreven als *rechts.*
- **Omgaan met kou:** Bij kou *soms* een trui aantrekken of een deken pakken in plaats van de verwarming aanzetten.
- **Omgaan met kapotte apparaten:** Een kapot elektrisch apparaat *nooit* laten repareren voordat zij een nieuwe kopen.

4.5 Resultaten motivaties keuzetaak

Nadat deelnemers hun keuzes hadden gemaakt in het onderzoek, werd hen gevraagd om de gemaakte keuzes toe te lichten. Bij iedere maatregel heeft iets meer dan de helft van de deelnemers hun keuzes gemotiveerd. Van deze argumenten zijn 2.250 argumenten geanalyseerd. Deze analyse is gedaan door vier onderzoekers die de argumenten per maatregel hebben gecategoriseerd.

Dit hoofdstuk geeft een overzicht van veelgenoemde argumenten om niet op een maatregel in te zetten, op een maatregel in te zetten en volledig op een maatregel in te zetten.

Bij ieder argument staan sterretjes die weergeven hoe vaak een argument is genoemd. Hiervoor geldt:

★	<10% van de deelnemers noemt dit argument
★ ★	10%-20% van de deelnemers noemt dit argument
★ ★ ★	>20% van de deelnemers noemt dit argument

Voor de argumenten van mensen die niet op een maatregel hebben ingezet, staan de acht overkoepelende categorieën aangegeven en een categorie ‘overig’. Dit zijn de overkoepelende categorieën die in de tabel in hoofdresultaten zijn gebruikt voor een samenvatting van de argumentaties.

De volgende analyses zijn gedaan op basis van de motivaties van zowel studie 1 als studie 2 deelnemers.

Samenvatting van de motivaties per maatregel

Verhoging belasting op aardgas
Mensen die tegen een verhoging van de belasting op aardgas zijn, zien vooral de financiële en praktische bezwaren. In tegenstelling tot mensen die iets of volledig inzetten, vinden zij de nadelen voor consumenten zwaarder wegen dan de potentiële milieuwinst of gedragsverandering. Ze geven aan dat de belasting op aardgas al hoog is, en dat een verdere verhoging voor veel mensen financieel moeilijk haalbaar zal zijn. Daarnaast merken sommigen op dat het elektriciteits- en stroomnet nog niet goed is ingericht om alternatieve energiebronnen te ondersteunen. Ook wordt genoemd dat de overstap naar alternatieven vaak te duur is, of dat mensen te afhankelijk blijven van gas. Huurders hebben weinig invloed op hun energievoorziening, en er is een gebrek aan haalbare alternatieven. Sommigen denken dat een belastingverhoging niet genoeg impact zal hebben op het verminderen van de CO2-uitstoot.
Mensen die iets inzetten, zien de maatregel als nuttig maar pleiten vaak voor een geleidelijke invoering en compensatie voor lage inkomens. Ze erkennen de noodzaak van minder aardgasgebruik, maar vinden dat de overstap haalbaar en eerlijk moet blijven. Mensen die deze maatregel steunen vinden dat dit kan helpen om het energieverbruik te verminderen en het bewustzijn over energiegebruik te vergroten. Het kan mensen stimuleren om over te stappen op alternatieven voor aardgas die minder CO2-uitstoot veroorzaken. Mensen die deze maatregel adviseren geven aan dat verandering nodig is, maar dat dit kosten met zich meebrengt, vooral voor mensen met een lager inkomen. Sommigen vinden dat de verandering stapsgewijs moet plaatsvinden en alleen als er werkbare alternatieven beschikbaar zijn. Ook wordt aangegeven dat het gebruik van aardgas omlaag moet en dat belasting hierbij kan helpen.
Mensen die volledig voor deze maatregel zijn leggen de nadruk op de urgentie. Ze denken dat een belastingverhoging de overstap naar alternatieven voor aardgas met minder CO2-uitstoot zal stimuleren. Het vermindert ook het verbruik van aardgas en vergroot het bewustzijn over energiegebruik. Er wordt benadrukt dat het noodzakelijk is om minder aardgas te gebruiken, en dat belastingverhoging een inkomstenbron kan zijn om de transitie naar duurzamere energiebronnen betaalbaar te maken.

Subsidie voor stoppende veehouders
Mensen die tegen deze subsidie zijn, vinden dat veehouders zelf moeten bepalen of ze doorgaan of stoppen, zonder inmenging van de overheid. Zij zien dit als een maatregel die veel geld kost en niet noodzakelijk is. Sommigen geven aan dat het effect beperkt is of dat veehouders al voldoende financiële steun krijgen. Mensen die hier op inzetten, zien subsidie als een middel om veehouders vrijwillig te laten stoppen, zonder verplichting. Ze vinden het belangrijk dat de veestapel kleiner wordt vanwege het klimaat, maar wijzen erop dat veehouders ook op andere manieren ondersteund kunnen worden, bijvoorbeeld bij de overstap naar een ander verdienmodel. Daarnaast noemen sommigen voedselzekerheid als een aandachtspunt. Mensen die deze subsidie volledig steunen, vinden het belangrijk om de veehouderij minder intensief te maken en zien de stopsubsidie als een effectieve manier om dat te bereiken. Ze benadrukken de voordelen voor het klimaat en de mogelijkheid voor veehouders om met financiële steun een nieuwe richting in te slaan.

Tegoedbonnen voor reparatie van elektrische apparaten
Mensen die tegen deze maatregel zijn, denken dat het te weinig effect zal hebben op het verlagen van de CO2 doelstelling of dat er andere, belangrijkere problemen zijn om aan te pakken, zoals overconsumptie en de lage kwaliteit van veel producten. Sommigen vinden het te duur in verhouding tot de opbrengst, terwijl anderen denken dat het te ingewikkeld of lastig uitvoerbaar zal zijn. Daarnaast zijn er mensen die vinden dat dit niet de verantwoordelijkheid van de overheid is. Mensen die hier op inzetten, zien tegoedbonnen als een goed idee om apparaten langer te laten meegaan en afval te verminderen. Ze verwachten dat het consumenten stimuleert om bewuster met hun spullen om te gaan. Sommigen zien wel mogelijke nadelen in de hogere kosten voor de overheid bij deze maatregel of wijzen erop dat er andere problemen zijn die ook aandacht verdienen, zoals de productie en kwaliteit van apparaten. Mensen die deze maatregel volledig steunen, benadrukken dat het helpt om producten langer in gebruik te houden en zo afval te verminderen. Sommigen zien het ook als een manier om werkgelegenheid in de reparatiesector te bevorderen. Sommigen vinden wel dat er nog betere manieren zijn om dit doel te bereiken.

Intern gebruik

Samenvatting van de motivaties per maatregel

Duurzame brandstof verplicht voor schepen bij windmolenbouw
Mensen die tegen deze maatregel zijn, denken dat het gebruik van duurzame brandstof weinig effect zal hebben. Sommigen willen geen windmolens op zee, terwijl anderen vinden dat deze maatregel op dit moment niet haalbaar is. De hoge kosten spelen ook een rol. Daarnaast zijn er mensen die vinden dat duurzame brandstof niet verplicht moet worden. Mensen die hierop inzetten, zien duurzame brandstof als een logische en noodzakelijke stap. Ze vinden dat de scheepvaart nog veel kan verbeteren op het gebied van duurzaamheid en dat deze maatregel bijdraagt aan een beter milieu en een schonere zee. Ook wordt benadrukt dat iedereen (dus ook de scheepvaart) een bijdrage moet leveren en dat alle kleine stappen helpen om het klimaatdoel te halen. Mensen die deze verplichting volledig steunen, leggen de nadruk op de grote winst die in de scheepvaart (in z'n geheel) te behalen is. Ze zien het als vanzelfsprekend dat duurzame energieprojecten ook op een duurzame manier worden uitgevoerd. Voor hen is het gebruik van duurzame brandstof niet alleen noodzakelijk, maar ook logisch binnen de bredere energietransitie.

Premie voor inruilen oude auto voor een elektrische
Mensen die deze maatregel niet steunen, vinden de subsidie niet voldoende om elektrische auto's echt betaalbaar te maken, ook vanwege onderhouds- en verzekeringskosten. Sommigen vinden het onrechtvaardig dat lagere inkomens extra steun krijgen, terwijl anderen subsidies in het algemeen niet zinvol vinden. Er is ook twijfel over de milieuwinst van elektrische auto's, omdat batterijproductie en stroomopwekking ook impact hebben. Daarnaast worden praktische bezwaren genoemd, zoals een tekort aan laadpalen en extra belasting van het elektriciteitsnet. Sommigen geven de voorkeur aan andere oplossingen, zoals waterstof, beter openbaar vervoer of minder auto's in plaats van meer elektrische voertuigen.
Mensen die deze maatregel steunen, vinden dat de subsidie elektrische auto's toegankelijker maakt, vooral voor lagere inkomens. Dit helpt meer mensen mee te doen aan de transitie naar duurzamer vervoer. Sommigen zien hier een rol voor de overheid, omdat elektrisch rijden zonder financiële steun voor veel mensen niet haalbaar is. Wel wordt benadrukt dat de uitvoering goed geregeld moet zijn, bijvoorbeeld met voldoende laadpunten.
Mensen die deze premie volledig steunen, zien het als een manier om elektrisch rijden breder toegankelijk te maken en de overstap te versnellen. Ze vinden het belangrijk dat niet alleen hogere inkomens hiervan profiteren, maar dat iedereen kan meedoen aan de verduurzaming. Ook wordt het gezien als een effectieve maatregel om de uitstoot te verminderen en oude, vervuilende auto's sneller van de weg te krijgen. Sommigen vinden dat de overheid hier een duidelijke verantwoordelijkheid heeft en dit actief moet ondersteunen.
Voor veel mensen die (volledig) inzetten op deze subsidie, is rechtvaardigheid het belangrijkste argument. Ze vinden het belangrijk dat lagere en middeninkomens niet buiten de transitie vallen en dat de overheid hen helpt om duurzamer te worden. Dit weegt vaak zwaarder dan milieuvoordelen of praktische bezwaren, die meer als randvoorwaarden worden gezien. De subsidie wordt niet alleen als stimulans gezien, maar ook als een manier om elektrisch rijden eerlijker en toegankelijker te maken.

Verhuurders moeten beter isoleren
Mensen die deze maatregel niet steunen, vinden dat de impact van betere isolatie te klein is in verhouding tot de kosten. Sommigen zien het als overbodig of vinden dat verhuurders hier zelf over moeten beslissen. Anderen wijzen op mogelijke nadelen voor bewoners of stellen dat er al voldoende wordt gedaan op het gebied van isolatie. Er wordt ook genoemd dat de mening van huurders meegenomen moet worden bij zulke beslissingen. Mensen die deze maatregel steunen, vinden dat betere isolatie op termijn geld en energie bespaart. Ze zien het als een goed en belangrijk plan, zowel voor huurders als voor het milieu. Mensen die hier volledig op inzetten, vinden dat verhuurders een verantwoordelijkheid hebben om woningen beter te isoleren. Ze zien dit als een manier om energiekosten te verlagen en huurders meer wooncomfort te bieden. Daarnaast wordt isolatie genoemd als belangrijk voor het behalen van klimaatdoelen en het verbeteren van gezondheid en leefomstandigheden. Sommigen benadrukken dat huurders al genoeg huur betalen en verwachten dat verhuurders hierin investeren.

Intern gebruik

Samenvatting van de motivaties per maatregel

Lagere belasting op elektriciteit
Mensen die tegen een lagere belasting op elektriciteit zijn, stellen dat het beter is om het verbruik te verminderen, aangezien deze maatregel juist het verbruik zou stimuleren. Er wordt ook aangegeven dat de maatregel niet effectief zou zijn of niet noodzakelijk is. Sommigen vinden de maatregel te duur en denken dat het beter zou zijn om vervuilers of vervuiling extra te belasten. Ook wordt er aangegeven dat mensen moeten betalen voor wat ze gebruiken, zodat er een directere prikkel is om het verbruik te verlagen.
Mensen die voor een lagere belasting op elektriciteit zijn, denken dat dit het verbruik van elektriciteit stimuleert, bijvoorbeeld door elektrisch verwarmen. Dit werkt volgens sommigen beter dan bestraffen met hoge prijzen. Ook geven mensen aan dat elektriciteit op dit moment te duur is. Ook wordt aangegeven dat deze maatregel goed is voor het klimaat. Er wordt door sommigen wel opgemerkt dat het elektriciteitsnet in staat moet zijn om deze maatregel te ondersteunen. Netcongestie wordt als een probleem genoemd. Sommigen benadrukken dat de maatregel alleen moet gelden voor groene elektriciteit. En sommige mensen zetten niet volledig in, omdat ze aangeven dat de overheid wel inkomsten nodig blijft hebben. Ook merken sommigen op dat het op deze manier toch voordelig blijft om zonnepanelen te hebben.
Mensen die volledig voor een lagere belasting op elektriciteit zijn, geven aan dat dit het gasverbruik vermindert en het gebruik van elektriciteit stimuleert. Ze wijzen erop dat de kosten op dit moment al erg hoog zijn en dat belastingverlaging hierbij kan helpen. Sommigen vinden dat alle belastingen omlaag moeten, terwijl anderen benadrukken dat de verlaging alleen moet gelden voor elektriciteit die groen is opgewekt. Ook wordt het als belangrijk gezien dat de overgang betaalbaar blijft.

Minder vee per hectare toegestaan
Mensen die deze maatregel niet steunen, vinden het oneerlijk tegenover boeren, die al met veel regels en beperkingen te maken hebben. Ze zien boeren als essentieel voor voedselvoorziening en de economie en vinden dat zij zonder extra overheidsingrijpen hun werk moeten kunnen doen. Daarnaast zeggen sommigen dat andere sectoren volgens hen grotere vervuilers zijn.
Mensen die deze maatregel steunen, zien het als een manier om uitstoot te verminderen en klimaatdoelen te halen. Daarnaast wordt het positief beoordeeld vanwege de verbetering van dierenwelzijn en betere leefomstandigheden voor vee. Wel vinden sommigen dat de uitvoering zorgvuldig moet gebeuren, zodat boeren niet onevenredig worden benadeeld en het financieel haalbaar blijft. Er zijn ook mensen die aangeven dat er in Nederland te veel vee wordt gehouden. Mensen die volledig inzetten op deze maatregel, zien het als een effectieve manier om de uitstoot van CO_2, stikstof en mest te verlagen, wat bijdraagt aan klimaat- en milieudoelen. Ook wordt het als noodzakelijk beschouwd voor dierenwelzijn en natuurbehoud. Volgens hen is de veestapel in Nederland te groot en heeft dit negatieve gevolgen voor milieu, natuur en leefruimte. Sommigen pleiten zelfs voor een sterke krimp van de veestapel of het volledig afschaffen van intensieve veehouderij.

Plastic deels verplicht gemaakt van gerecycled of bio plastic
Mensen die deze maatregel niet steunen, vinden dat de overheid zich hier niet mee moet bemoeien en dat bedrijven zelf de keuze moeten hebben. Sommigen zien Nederlandse bedrijven niet als het grootste probleem en vinden dat de oplossing breder, op internationaal niveau, gezocht moet worden. Daarnaast is er twijfel over de effectiviteit en de praktische haalbaarheid, bijvoorbeeld in de handhaving. Sommigen wijzen erop dat er al genoeg gebeurt, dat de maatregel bedrijven schaadt of dat bioplastic niet echt duurzaam is.
Mensen die deze maatregel steunen, zien het als een logische stap omdat plastic een groot milieuprobleem is. Velen geven aan hergebruik en recycling goede uitgangspunten te vinden. Het is volgens sommigen een goed uitvoerbare en haalbare maatregel. Er zijn ook mensen die aangeven dat bedrijven hierin meer verantwoordelijkheid moeten nemen.
Mensen die volledig inzetten op deze maatregel, zien plastic als een groot probleem en geloven dat verplichting helpt om afval en milieuschade te verminderen. Ze vinden dat bedrijven hier een duidelijke verantwoordelijkheid in hebben. Daarnaast wordt de maatregel als praktisch uitvoerbaar gezien en als een effectieve manier om hergebruik en recycling te stimuleren.

Intern gebruik

Samenvatting van de motivaties per maatregel

Extra subsidie voor CO2-opslag bedrijven
Mensen die deze maatregel niet steunen, vinden dat bedrijven zelf verantwoordelijk zijn. Ook vinden sommigen dat CO2 beter voorkomen of vermeden kan worden dan opgeslagen. Er wordt ook aangegeven dat CO2-opslag onder de grond risicovol kan zijn. Sommigen beschouwen de maatregel als te duur. Ook stellen mensen voor om in plaats van subsidies boetes in te voeren. Er is twijfel over de effectiviteit van de maatregel, omdat het mogelijk weinig effect heeft. Daarnaast wordt aangegeven dat bedrijven deze beslissing zelf zouden moeten maken, zonder tussenkomst van de overheid.
Mensen die deze maatregel steunen, zijn van mening dat subsidies bedrijven kunnen aanmoedigen om actie te ondernemen. Ze beschouwen CO2-opslag als een manier om de CO2-uitstoot te verminderen en het milieu te verbeteren. Er wordt door sommigen opgemerkt dat de maatregel niet te duur mag zijn, en dat bedrijven mogelijk een eigen bijdrage of belasting zouden moeten leveren. Er wordt ook aangegeven dat deze maatregel effect heeft op de CO2-besparing en dat bedrijven anders waarschijnlijk niet zouden handelen zonder overheidssteun.
Mensen die volledig inzetten op deze maatregel vinden dat de overheid innovaties zoals CO2-opslag moet stimuleren en dat bedrijven hierbij ondersteuning nodig hebben. Ze beschouwen het als een noodzakelijke stap om de CO2-uitstoot te verminderen en het milieu te beschermen. Er wordt aangegeven dat bedrijven een rol kunnen spelen in het verminderen van de uitstoot, en dat alle mogelijke maatregelen genomen moeten worden om dit doel te bereiken. Sommigen vinden wel dat bedrijven zelf een bijdrage aan de kosten zouden moeten leveren. En ook geven mensen die volledig inzetten op de maatregel aan soms wel zorgen te hebben over de risico’s en effecten van CO2-opslag onder de grond.

Intern gebruik

Verhoging belasting op aardgas

Studie 1 | Studie 2

"Veel mensen zitten al in de kou (waaronder ikzelf) omdat de kosten van aardgas onbetaalbaar zijn door de krankzinnige belastingen van de overheid."

"Het verhogen van de lasten om consumentengedrag te beïnvloeden vind ik op zichzelf al problematisch. Daar komt bij dat dit huurders kwetsbaar maakt."

Motivaties om hier niet op in te zetten	Frequentie
Kosten: (Belasting op) aardgas is nu al duur	★★★
Keuzevrijheid: Overstappen op alternatief is te duur voor mensen/te afhankelijk van gas	★★
Kosten: Een verhoging van de belasting kunnen mensen niet betalen	★★
Praktische problemen: Het stroomnet is hier nog niet op ingericht	★
Onrechtvaardig: Huurders hebben geen invloed op hun energievoorziening	★
Praktische problemen: Gebrek aan haalbare alternatieven	★
Overig: Er is geen probleem met aardgas	★
Effectiviteit: Een verhoging van de belasting heeft te weinig impact op het CO2-reductiedoel	★

"niet leuk maar wel noodzakelijk om het gebruik af te remmen"

"Gematigde inzet omdat veel mensen nog gas gebruiken en de switch niet te snel kunnen maken"

Motivaties om hier op in te zetten	Frequentie
Vermindert verbruik en vergroot bewustzijn van gebruik energie	★★★
Stimuleert mensen om over te stappen op alternatieven voor aardgas met minder impact op CO2 uitstoot	★★
Verandering is nodig, maar brengt kosten met zich mee(; denk aan de lage inkomens)	★★
Ja goed idee, maar stapsgewijs en als alternatieven werken	★
Het gebruik van aardgas moet omlaag. Belasting helpt hiermee.	★
Alles doen om het doel te halen	★
Beter voor het milieu om van het aardgas af te gaan	★
Ja, goed idee, bevorder hiernaast het gebruik van elektra (met belastingverlaging)	★

"Als wij minder willen uitstoten, moeten wij ook minder stoffen gebruiken die schadelijk zijn. Een voorbeeld is aardgas. Er zijn legio elektronische alternatieven en eventueel kunnen mensen ook gebruik maken van een warmtenet of een warmtepomp."

"Bij verhoging belasting verhogen de prijzen dus gaan minder gebruiken"

Motivaties om hier volledig op in te zetten	Frequentie
Stimuleert mensen om over te stappen op alternatieven voor aardgas met minder impact op CO2 uitstoot	★★★
Vermindert verbruik en vergroot bewustzijn van gebruik energie	★★
We moeten stoppen met/minder aardgas gebruiken	★★
Is een inkomstenbron (om transitie betaalbaar te maken)	★

Legenda ★ <10% van de deelnemers noemt dit argument ★★ 10%-20% van de deelnemers noemt dit argument ★★★ >20% van de deelnemers noemt dit argument

Intern gebruik

Subsidie voor stoppende veehouders

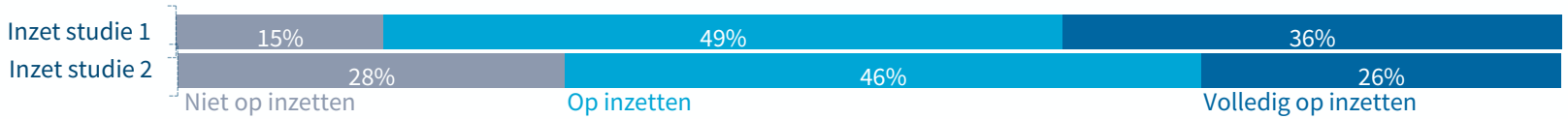

Studie 1 | Studie 2

"We hebben voedsel nodig, daar zijn de boeren voor nodig"

"Als ze al willen stoppen hebben ze geen subsidie nodig"

"Verleiden is altijd beter dan afdwingen"

"Veel verduurzaming en we eten toch steeds minder dierlijke producten"

"Zo is er natuurlijk verloop zonder dwang"

Veeteelt is veel te groot geworden, niet op maat met ons land en onze behoefte, is erg vervuilend, vooral op export gericht. Absurd en dieronvriendelijk gesjouw met dieren in vrachtwagens, ziektes. Draait om centen en productievergroting."

Motivaties om hier niet op in te zetten	Frequentie
Onrechtvaardig: Veehouders moeten het zelf betalen. Ze hebben genoeg subsidies en kansen gehad	★★★
Praktische problemen: Veehouders zijn nodig	★★
Verantwoordelijkheid: Dit is niet de verantwoordelijkheid van de overheid (maar van veehouders zelf). Geen betutteling. Ze kunnen het zelf regelen	★
Keuzevrijheid: Dit is in principe een goed idee, maar veehouders moeten niet onder druk staan om te stoppen	★
Kosten: Dit is te duur. Het kost de overheid teveel geld.	★
Effectiviteit: Dit heeft onvoldoende effect	★

Motivaties om hier op in te zetten	Frequentie
Een subsidie kan veehouders motiveren om te stoppen, zonder hen te dwingen	★★★
Veehouders kunnen subsidie gebruiken	★★★
Het is belangrijk om minder vee te hebben, voor het klimaat	★★
Goed idee, maar veehouders moeten ook op andere manieren aangemoedigd worden om anders bedrijf te houden	★
Een subsidie is een goede manier om minder (intensieve) veehouderij te realiseren	★
Goed idee, maar we moeten wel voedselzekerheid garanderen	★
Veehouders kunnen op die manier iets anders gaan doen	★

Motivaties om hier volledig op in te zetten	Frequentie
Een subsidie kan veehouders motiveren om te stoppen, zonder hen te dwingen	★★★
Een subsidie is een goede manier om minder (intensieve) veehouderij te realiseren.	★★
Het is belangrijk om minder vee te hebben, voor het klimaat	★★
Veehouders kunnen subsidie gebruiken	★
Een subsidie is beter dan alternatieven	★
Veehouders kunnen op die manier iets anders gaan doen	★

Legenda ★ <10% van de deelnemers noemt dit argument ★★ 10%-20% van de deelnemers noemt dit argument ★★★ >20% van de deelnemers noemt dit argument

Intern gebruik

Tegoedbonnen voor reparatie van elektrische apparaten

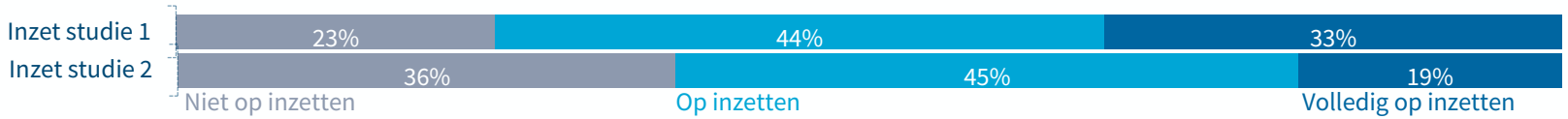

Studie 1

Studie 2

"Leuk, maar ik denk weinig effectief, zolang mensen bereid zijn om bakken met geld neer te leggen voor een nieuwe telefoon"

"Ik denk als je duidelijk maakt hoe belangrijk recycling en het herbruiken van spullen is, dat het niet nodig is om hier tegoedbonnen aan uit te geven. Het geld is dan te investeren in andere dingen"

"Helpt de consument om makkelijk kleine stappen te zetten"

"Ik hoop dat het zo lukt, want soms is het goedkoper om iets te vervangen. Fabrikanten moeten er ook voor zorgen dat dit wel mogelijk is, heb het zelf meegemaakt dat m'n Samsung televisie van 5 jaar oud niet meer gerepareerd kon worden, terwijl het een televisie van €2350 was, het onderdeel wat kapot was kon niet vervangen worden. Koop dus nooit meer zo'n dure televisie, slecht gevoel aan overgehouden."

"Ik denk dat dit een goede investering is om te voorkomen dat veel apparaten bij het vuil/ inname van elektrische apparaten komt"

"in de hoop dat het mensen stimuleert om niet gelijk nieuwe dingen aan te schaffen"

Motivaties om hier niet op in te zetten	Frequentie
Effectiviteit: Dit zal onvoldoende effect hebben	★★★
Andere oplossingen: Er zijn andere zaken die belangrijker zijn om aan te pakken: overconsumptie, slechte kwaliteit door fabrikanten, etc.	★★
Kosten: Dit zal niet voldoende opleveren ten opzichte van wat het kost	★★
Praktische problemen: Dit is te complex en/of lastig na te leven, en zal daarom niet werken	★
Andere oplossingen: Er zijn makkelijkere manieren om dit doel te halen	★
Verantwoordelijkheid: Dit is niet de verantwoordelijkheid van de overheid	★

Motivaties om hier op in te zetten	Frequentie
Dit is een goed idee: het zal zorgen dat spullen langer gebruikt kunnen worden (en dat er minder afval is)	★★★
Dit is een goed idee: het zal mensen stimuleren om spullen langer te gebruiken	★★★
Dit is een goed idee, maar dit is wel een relatief dure maatregel	★
Dit is een goed idee: baadt het niet, dan schaadt het niet	★
Dit is een goed idee, maar er zijn andere zaken die belangrijker zijn om aan te pakken: overconsumptie, slechte kwaliteit door fabrikanten, etc.	★

Motivaties om hier volledig op in te zetten	Frequentie
Dit is een goed idee: het zal zorgen dat spullen langer gebruikt kunnen worden (en dat er minder afval is)	★★★
Dit is een goed idee: het zal mensen stimuleren om spullen langer te gebruiken	★★★
Er zijn betere manieren om dit doel te halen	★★
Goed voor de werkgelegenheid	★

Legenda ★ <10% van de deelnemers noemt dit argument ★★ 10%-20% van de deelnemers noemt dit argument ★★★ >20% van de deelnemers noemt dit argument

Intern gebruik

Duurzame brandstof verplicht voor schepen bij windmolenbouw

Studie 1

Studie 2

"Deze aanpassing maakte maar een kleine impact op de uitstoot, daarom heb ik deze niet gekozen"

"Daar gaat de consument financieel weer voor op draaien."

"Lijkt me goed om naar het totale effect te kijken. Dus, je zet in op winnen van groene stroom en stoot aan de andere kant geen vuile brandstof uit."

"Ik denk dat dit voor een groot deel bepalend kan zijn voor hoe de scheepsindustrie met brandstof omgaat."

"Alle schepen moeten duurzame brandstof gebruiken. Boten vervuilen ontzettend, dit moet verminderd worden."

"Zou een beetje krom zijn als je een windmolen gaat bouwen omdat dat goed voor het millieu maar die windmolen vervolgens gaat bouwen met zwaar vervuilende schepen"

Motivaties om hier niet op in te zetten	Frequentie
Effectiviteit: Duurzame brandstof als maatregel heeft weinig effect	★★
Overig: Wil geen windmolens op zee	★★
Praktische problemen: Deze maatregel is onrealistisch voor nu. Dit is niet haalbaar.	★
Kosten: Duurzame brandstof is duur, wie draagt de kosten?	★
Keuzevrijheid: Verplicht het gebruikmaken van duurzame brandstof niet	★
Overig: Andere punten zijn belangrijker. De kosten worden te hoog om alles te kiezen.	★

Motivaties om hier op in te zetten	Frequentie
Gebruik van duurzame brandstof is logisch/nodig	★★
In de scheepsvaart valt nog veel winst te behalen	★★
Duurzame brandstof gebruiken is beter voor het milieu/de zee	★
Iedereen moet helpen	★
Alle kleine beetjes helpen om het doel te halen	★

Motivaties om hier volledig op in te zetten	Frequentie
In de scheepsvaart valt nog veel winst te behalen	12
Gebruik duurzame brandstof voor het verkrijgen van duurzame energie. Dat is logisch	9
Gebruik van duurzame brandstof is logisch/nodig	6
Duurzame brandstof gebruiken is beter voor het milieu/de zee	4

Legenda ★ <10% van de deelnemers noemt dit argument ★★ 10%-20% van de deelnemers noemt dit argument ★★★ >20% van de deelnemers noemt dit argument

Intern gebruik

Premie voor inruilen oude auto voor een elektrische

Studie 1

Studie 2

"E-auto is onbetaalbaar voor mensen als ik en er is al tekort aan stroom."

"de elektrische auto geeft ook veel vervuiling door de accu's. Wat doen we daar mee op de langere termijn?????"

Motivaties om hier niet op in te zetten	Frequentie
Effectiviteit: Subsidie is niet genoeg, elektrische auto nog te duur	★★★
Effecten: Leidt ook tot milieuvervuiling bij productie en bij slopen	★★
Andere oplossingen: Er zijn ook andere oplossingen. Bijvoorbeeld stimuleren van OV, minder auto's, belastingverlaging	★★
Onrechtvaardig: Stop met geven van subsidies aan lage inkomens	★
Onrechtvaardig: Dit is oneerlijk. Benadeelt mensen zonder laag inkomen	★
Effecten: Elektriciteit is niet (altijd) groen, dus elektrisch rijden ook niet	★

"Mensen met een lager inkomen moeten worden geholpen in het maken van duurzamere keuzes. Omdat dit vaak niet eerste prioriteit is. De overheid moet dit goed inzien en zijn eigen verantwoordelijkheid nemen."

"Qua productie ook vervuilend maar in uitstoot wel beter, zou nog beter zijn als je tot inkomen X gratis OV zou hebben"

Motivaties om hier op in te zetten	Frequentie
Subsidie maakt de aanschaf van een elektrische auto ook haalbaar voor lagere inkomens	★★★
Er zijn ook andere oplossingen. Bijvoorbeeld kilometerbeprijzing of beter ov-beleid.	★★
Ja goed idee, er moeten wel voldoende laadpunten zijn	★
Elektrische auto's zijn belastend voor het milieu in productie en slopen	★
Dit vermindert de CO2 uitstoot. Is beter voor het milieu	★

"Deze mensen moeten ook mee kunnen profiteren, anders is hier geen draagvlak."

"kost wel wat, maar levert ook iets op. en het versneld de transitie van fossiele brandstoffen naar elektra."

Motivaties om hier volledig op in te zetten	Frequentie
Subsidie maakt de aanschaf van een elektrische auto ook haalbaar voor lagere inkomens	★★★
Subsidie is een manier om mensen te stimuleren	★★★
Dit vermindert de CO2 uitstoot, is schoon. Is beter voor het milieu.	★★

Legenda ★ <10% van de deelnemers noemt dit argument ★★ 10%-20% van de deelnemers noemt dit argument ★★★ >20% van de deelnemers noemt dit argument

Intern gebruik

Verhuurders moeten beter isoleren

Studie 1

Studie 2

"Deze aanpassing maakte maar een kleine impact op de uitstoot, daarom heb ik deze niet gekozen"

"Te makkelijk alles de verhuurder laten oplossen. Verhuurder mag niks meer verdienen."

Motivaties om hier niet op in te zetten	Frequentie
Effectiviteit + **Kosten**: Heeft weinig effect: Impact is te laag in vergelijking met de kosten	★★
Overig: Beter isoleren is nutteloos/onnodig	★
Verantwoordelijkheid: Verhuurder moet dit zelf bepalen	★
Effecten: Beter isoleren heeft nadelen voor bewoners	★
Overig: Er wordt al (genoeg) gedaan om beter te isoleren	★
Overig: Neem in beter isoleren de mening van huurders mee	★

"Dit is een vrij makkelijke manier om op energie of gas kosten te besparen. En hoe minder mensen die nodig hebben, hoe minder het opgewekt hoeft te worden."

"Zeker eens, eigen huur appartement is zeer slecht geïsoleerd"

Motivaties om hier op in te zetten	Frequentie
Met beter isoleren kan geld/energie worden gespaard (op termijn)	★★★
Beter isoleren door verhuurders is een goed plan/belangrijk	★★★
Beter isoleren is goed voor het milieu/de toekomst	★

"Veel woningen zijn niet energie efficiënt, zeker sociale huurwoningen niet. Dit mag zeker worden verbeterd en dat zou een win voor iedereen zijn"

"Verhuurders moeten niet alleen maar denken aan geld incasseren maar ook effectief bijdragen aan de ontwikkeling van leefbare woningen, voorzien van verantwoorde verwarmingssystemen met betere isolatie."

Motivaties om hier volledig op in te zetten	Frequentie
Met beter isoleren kan geld/energie worden gespaard (op termijn)	★★★
Verantwoordelijkheid bij verhuurders	★★★
Beter isoleren door verhuurders is een goed plan/belangrijk	★★
Beter isoleren is goed voor de gezondheid en comfort	★
Beter isoleren helpt klimaatdoelen te halen	★
Beter isoleren is nodig, huurders betalen al genoeg huur	★

Legenda ★ <10% van de deelnemers noemt dit argument ★★ 10%-20% van de deelnemers noemt dit argument ★★★ >20% van de deelnemers noemt dit argument

Intern gebruik

Lagere belasting op elektriciteit

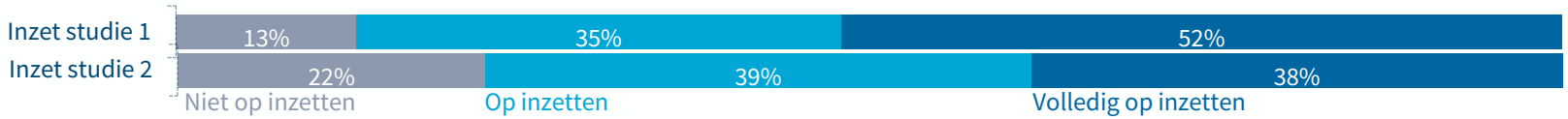

Studie 1 | Studie 2

"Deze maatregel heeft mijn minste voorkeur van de 10. Het is goed als mensen zuinig doen met elektriciteit. Bovendien profiteren mensen die al een warmtepomp en een elektrische auto hebben meer dan mensen met een kleine beurs zonder"

"Heeft geen zin, want daardoor wordt er meer stroom verbruikt"

"Als je mensen van het gas af wilt hebben is het eerlijker mensen te stimuleren met korting, dan met bestraffen door andere dingen nog duurder te maken."

"Dat is voor iedereen goed en er hoeft niet op energie verdiend te worden."

"Dit zou veel gezinnen helpen en wellicht motiveren om te denken aan alle elektriche dingen die geen co2 uitstoot geven."

"Omdat het allemaal als gewone mens niet meer is op te hoesten zo duur alles is geworden"

Motivaties om hier niet op in te zetten	Frequentie
Effecten: Verbruik verminderen is beter (dit stimuleert het juist)	★★★
Effectiviteit: Dit is niet effectief	★★
Overig: Dit is niet nodig	★★
Kosten: Deze maatregel is te duur	★★
Andere oplossingen: Beter om de vervuilers/vervuiling extra te belasten	★
Onrechtvaardig: Mensen moeten betalen voor wat ze gebruiken	★

Motivaties om hier op in te zetten	Frequentie
Stimuleert elektriciteitsverbruik, bijv. elektrisch verwarmen (i.p.v. straffen met hoge prijzen)	★★★
Minder (belasting) betalen is goed, het is nu (te) duur	★★★
Dit is goed voor het klimaat	★★
Kan het net deze maatregel aan? Ivm netcongestie	★
Mits het groene elektriciteit is	★
De overheid heeft wel inkomsten nodig	★
Heb je toch wat aan je zonnepanelen	★

Motivaties om hier volledig op in te zetten	Frequentie
Vermindert (gas) verbruik, stimuleert elektrisch	★★★
Alles is al zo duur op het moment	★★★
(Alle) belastingen moeten omlaag	★★
Mits groen opgewekt	★★
Als we moeten overstappen, dan moet het wel betaalbaar zijn	★

Legenda ★ <10% van de deelnemers noemt dit argument ★★ 10%-20% van de deelnemers noemt dit argument ★★★ >20% van de deelnemers noemt dit argument

Intern gebruik

Minder vee per hectare toegestaan

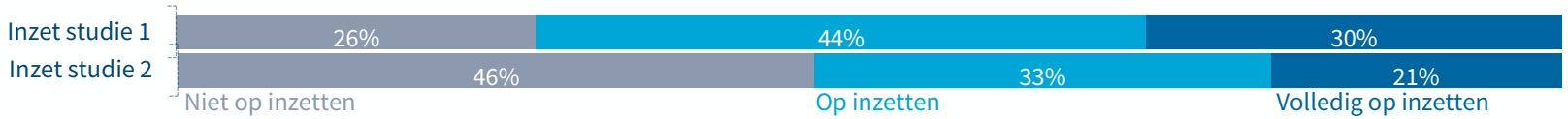

Studie 1 | Studie 2

"Niet weer de boeren straffen, zij hebben de laatste jaren al veel moeten investeren om aan allerlei regels te voldoen."

"Niet eerlijk dat een kleine groep wordt gestaft. Onder de streep denk ik ook niet dat het zo veel opleverd. Mss gewoon de eisen/voorwaarden veranderen"

Motivaties om hier niet op in te zetten	Frequentie
Praktische problemen: Boeren zijn nodig voor de voedselvoorziening en economie	★★★
Onrechtvaardig: Boeren hebben het al zwaar. Ze zijn al genoeg gestraft	★★★
Keuzevrijheid: Boeren moeten niet belemmert worden in hun werk	★★
Overig: Er zijn grotere vervuilers dan vee	★★
Andere oplossingen: Er zijn andere oplossingen	★

"Naast dat dit het dierenwelzijn kan vergroten, draagt dit ook enorm bij aan de doelstellingen die we willen halen."

"Als het mogelijk is voor de boeren dan is dat uiteraard een goede stap maar het moet wel haalbaar blijven."

Motivaties om hier op in te zetten	Frequentie
Dit vermindert de uitstoot van CO2	★★★
Er is te veel vee/landbouw	★★
Ja goed plan, maar moet wel met beleid gedaan worden. Met oog voor de boeren	★★
Dit is beter voor dierenwelzijn	★★

"Veestapel moet krimpen, deze kleine sector legt veel te veel beslag op de beschikbare ruimte en klimaat"

"heeft veel invloed, ook op stikstofuitstoot en mestoverschot"

Motivaties om hier volledig op in te zetten	Frequentie
Er is te veel (intensieve) vee/landbouw	★★★
Dit vermindert de uitstoot van CO2 (en stikstof en mest)	★★★
Dit is beter voor dierenwelzijn	★★

Legenda ★ <10% van de deelnemers noemt dit argument ★★ 10%-20% van de deelnemers noemt dit argument ★★★ >20% van de deelnemers noemt dit argument

Intern gebruik

Plastic deels verplicht gemaakt van gerecycled of bio plastic

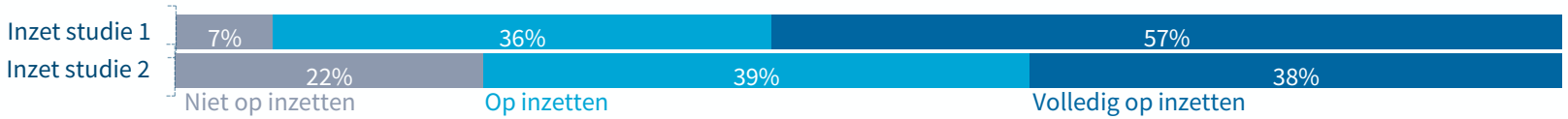

Studie 1

Studie 2

"de innovatie van bedrijven komt vaak van binnenuit tot stand, daar hoeft de overheid weinig mee te doen."

"Hier is al een beleid voor en zo lang dit alleen voor NL geldt dan valt het te omzeilen"

"Er is teveel plastic minder is beter voor het milieu"

"Als persoon vind ik dat bedrijven meer moeten doen aan verduurzaming. Het is belachelijk hoeveel plastic er wordt gebruikt"

"Toch logisch. We hebben of gebruiken al veel te veel plastic"

"Ook bedrijven moeten een steentje bijdragen. We zijn er met elkaar verantwoordelijk voor, niet alleen de overheid"

Motivaties om hier niet op in te zetten	Frequentie
Verantwoordelijkheid: Hier moet de overheid zich niet mee bemoeien. Geen verplichtingen.	★★
Overig: De oplossing moet (ook) buiten Nederland gezocht worden. Nederlandse bedrijven zijn niet het (grootste) probleem.	★★
Effectiviteit: Deze maatregel heeft een beperkt effect	★★
Praktische problemen: Praktisch lastig om dit te handhaven	★★
Overig: We doen dit al	★
Effecten: Dit heeft een negatieve impact op bedrijven	★
Effectiviteit: Biologisch plastic is niet echt duurzaam	★

Motivaties om hier op in te zetten	Frequentie
Minder plastic is goed. Plastic is een probleem	★★★
Dit heeft een positief effect op het milieu	★★
Ja, want is goed praktisch uitvoerbaar	★★
Hergebruik/recyclen is goed	★
Bedrijven moeten meer doen/Dit is de verantwoordelijkheid van bedrijven	★
Ja, als het praktisch uitvoerbaar en haalbaar is	★

Motivaties om hier volledig op in te zetten	Frequentie
Plastic is een (groot) probleem	★★
Ja, want dit is goed praktisch uitvoerbaar	★★
Bedrijven hebben hierin een verantwoordelijkheid	★
Dit heeft een positief effect op het verminderen van afval	★
Dit heeft een positief effect op het milieu	★
Hergebruik/recyclen is goed	★

Legenda ★ <10% van de deelnemers noemt dit argument ★★ 10%-20% van de deelnemers noemt dit argument ★★★ >20% van de deelnemers noemt dit argument

Intern gebruik

Extra subsidie voor CO2-opslag bedrijven

Studie 1 | Studie 2

"geen extra geld naar bedrijven. Maak de regels gewoon strikter en duidelijker voor iedereen."

"Ik vind het opslaan van CO2 en kernafval onder de grond een slecht idee. Je weet niet wat dit op de heel lange duur voor gevolgen heeft."

"de meeste uitstoot is door grote bedrijven, dus dat moet zeker verbeterd worden en subsidie is daar een goede start voor, maar het is wel duur, dus daarom in het midden"

"stimuleren gaat altijd sneller dan gewoon adviseren."

"Ik vind dat de overheid bedrijven een handje moet helpen om te starten met duurzamer worden. Dan kunnen ze het erna zelf doen. Dus ik vind dit een goede oplossing."

"of dit sowieso een goed plan is, weet ik niet. het levert wel veel resultaat op"

Motivaties om hier niet op in te zetten	Frequentie
Verantwoordelijkheid: Bedrijven moeten het zelf betalen/regelingen treffen	★★★
Andere oplossingen: CO_2 moet niet opgeslagen worden, maar voorkomen/vermeden	★★
Effecten: Opslag van CO_2 onder de grond is gevaarlijk/risicovol	★★
Kosten: Te duur	★
Oplossingen: Alternatief voorstel: geen subsidies, maar boetes	★
Effectiviteit: Heeft niet veel effect	★
Keuzevrijheid: Dit mogen bedrijven zelf weten	★

Motivaties om hier op in te zetten	Frequentie
Stimuleren van bedrijven met subsidies zet bedrijven aan tot actie	★★
Dit vermindert de CO_2-uitstoot/heeft een positief effect op het milieu	★★
Ja, maar het moet niet te duur zijn. Denk ook aan belasting of eigen bijdrage van bedrijven.	★★
Dit heeft veel effect op de CO2 besparing	★
Bedrijven gaan anders toch niets doen	★

Motivaties om hier volledig op in te zetten	Frequentie
De overheid moet dit soort innovaties stimuleren. Bedrijven kunnen hulp gebruiken.	★★★
Dit vermindert de CO_2-uitstoot/heeft een positief effect op het milieu	★★
Ja, goede aanpak, want bedrijven kunnen het verschil maken	★★
Alles wat gedaan kan worden, moet worden gedaan	★★
Bedrijven moeten ook zelf betalen/verantwoordelijkheid nemen	★
Zorgen over risico's en effecten van opslag	★

Legenda ★ <10% van de deelnemers noemt dit argument ★★ 10%-20% van de deelnemers noemt dit argument ★★★ >20% van de deelnemers noemt dit argument

Intern gebruik

5. Deelnemerservaring

We lichten in dit hoofdstuk toe wat deelnemers van het onderzoek vonden.

Gemiddeld geven deelnemers een 7,5 aan het onderzoek

Studie 1 | Studie 2

Toelichting

De grafieken hiernaast laten zien welk rapportcijfer deelnemers gaven aan het onderzoek. De belangrijkste resultaten:

- Deelnemers zijn zeer positief over de raadpleging: **97%** van de deelnemers geeft een voldoende. Het gemiddelde rapportcijfer is een **7,5**. Dit is een van de hogere cijfers vergeleken met alle andere PWE-raadplegingen die tot nu zijn uitgevoerd.
- Het gemiddelde rapportcijfer verschilt nauwelijks tussen studie 1 en 2. Dit ondanks dat deelnemers van studie 2 een verplicht doel hadden voor het besparen van CO2 in 2030 en deelnemers van studie 2 niet.

Gemiddeld rapportcijfer studie 1

7,5

Gemiddeld rapportcijfer studie 2

7,6

Verdeling van het rapportcijfer voor studie 1 en 2

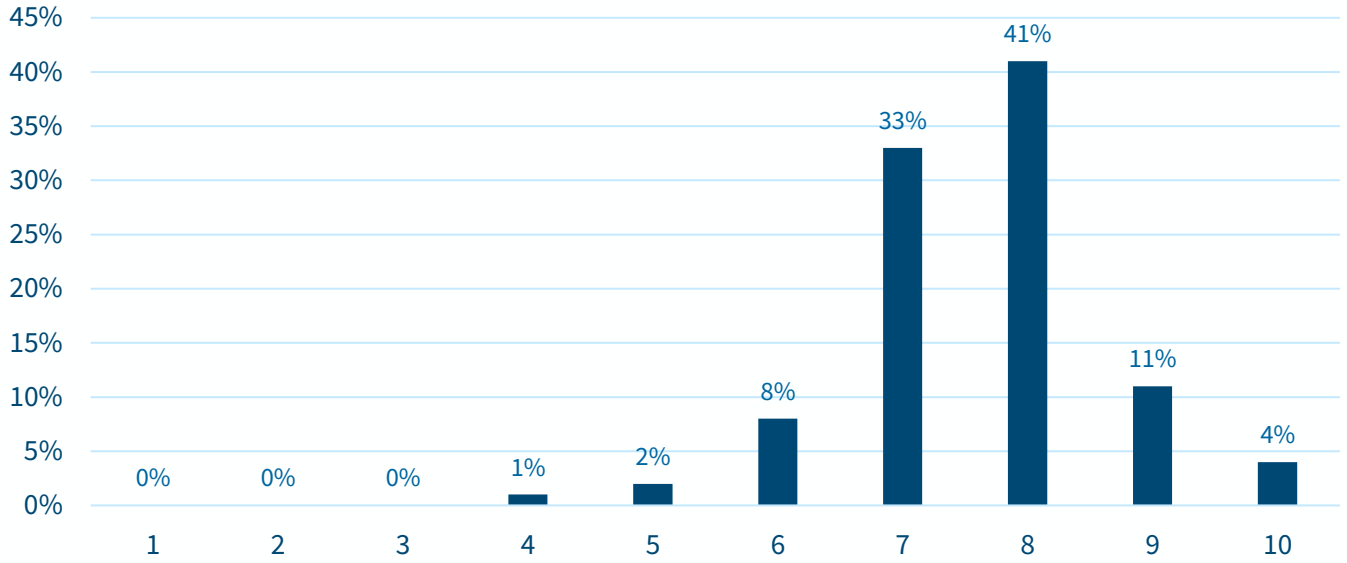

Intern gebruik

De resultaten op deze pagina zijn ongewogen.

Deelnemers met verschillende politieke voorkeuren geven allemaal een voldoende rapportcijfer

Studie 1 Studie 2

Toelichting

De grafiek hiernaast laat het gemiddelde rapportcijfer zien, uitgesplitst naar op welke partij deelnemers hebben gestemd bij de laatste nationale verkiezingen.

- **85**% van de deelnemers gaf aan gestemd te hebben bij de afgelopen verkiezingen. **15**% heeft niet gestemd.
- **11**% van de deelnemers heeft aangegeven niet te weten of liever niet te zeggen waarop ze hebben gestemd.

- Gemiddeld geven deelnemers van alle politieke gezindten een voldoende rapportcijfer aan de raadpleging.
- Het gemiddelde rapportcijfer verschilt nauwelijks tussen de verschillende politieke partijen.

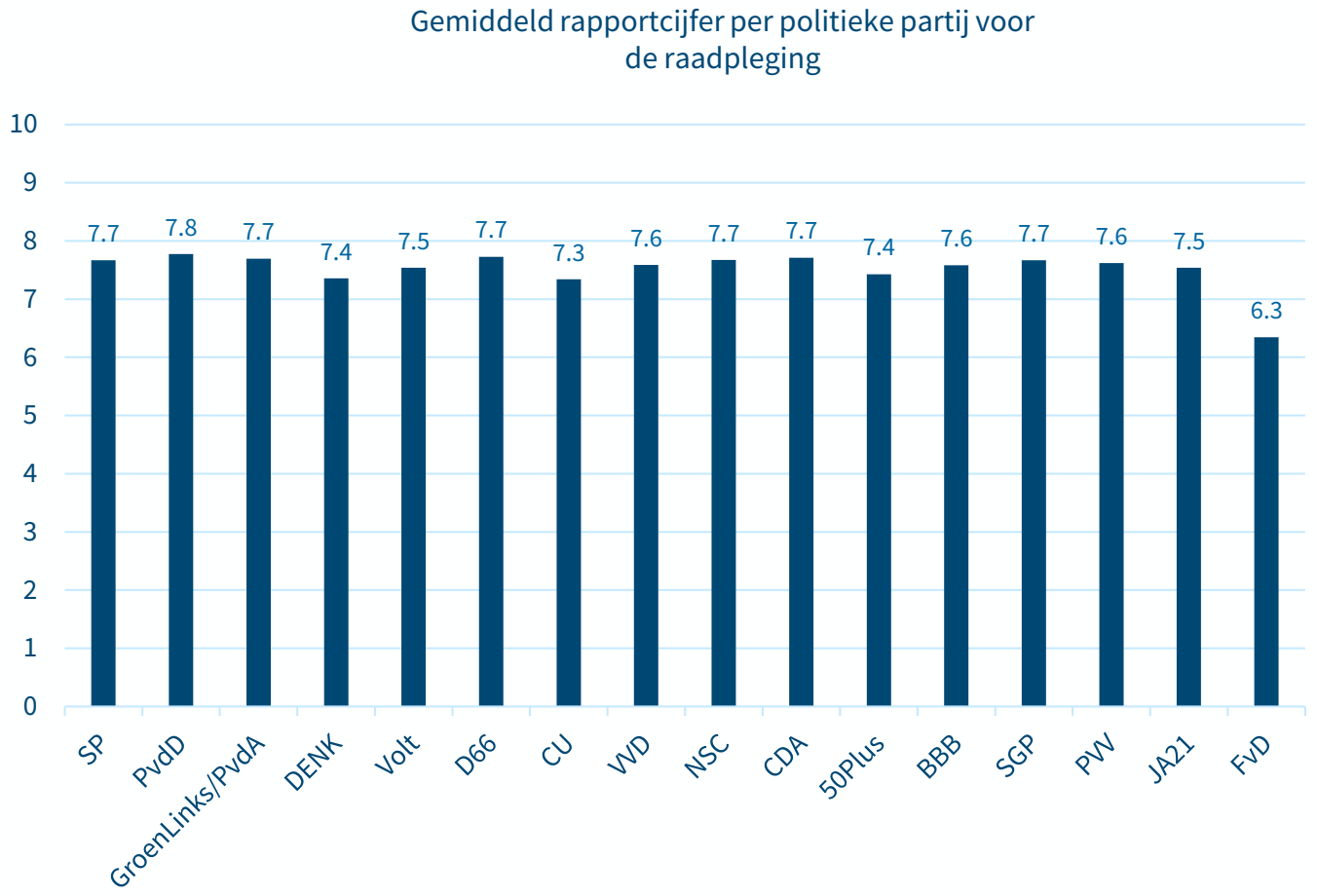

Intern gebruik

De resultaten op deze pagina zijn ongewogen. Partijen waar minder dan 10 deelnemers op hebben gestemd zijn niet getoond.

Hoe hebben deelnemers het onderzoek gewaardeerd?

Studie 1 | Studie 2

Toelichting

De grafieken hiernaast laten zien hoeveel deelnemers het (helemaal) eens en (helemaal) oneens waren met verschillende stellingen over het onderzoek. De belangrijkste resultaten:

- Ongeveer driekwart van de deelnemers (77%) geeft aan hun mening kwijt te kunnen in dit onderzoek. 5% van de deelnemers kon dat niet. 78% van de deelnemers geeft aan er vertrouwen in te hebben dat het onderzoek eerlijk is. 4% van de deelnemers vertrouwt hier niet op.

- Een grote meerderheid van de deelnemers (82%) geeft aan dit een belangrijk onderwerp te vinden om hun mening over te geven. 2% vond dat niet. Dit is vergelijkbaar met andere PWE's.

- Een klein deel van de deelnemers (5%) geeft aan het onderzoek moeilijk te begrijpen te vinden. 82% van de deelnemers vond het onderzoek niet moeilijk te begrijpen. Dit is meer dan bij vergelijkbare andere PWE's.

Ik kon mijn mening kwijt in deze vragenlijst

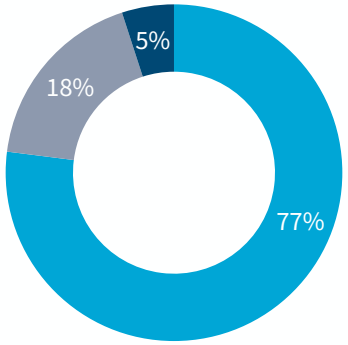

Ik vertrouw erop dat dit een eerlijk onderzoek is

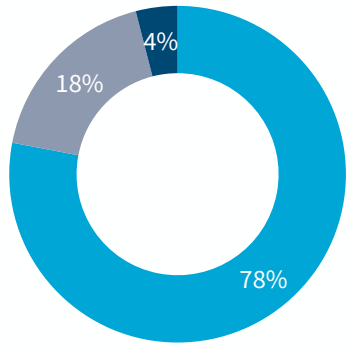

Ik vond het een belangrijk onderwerp om mijn mening over te geven

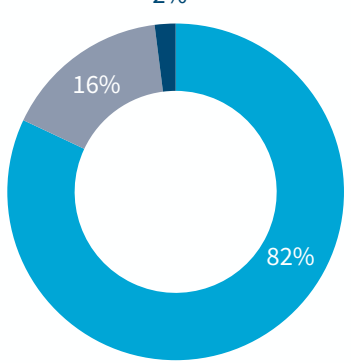

Ik vond de vragenlijst moeilijk te begrijpen

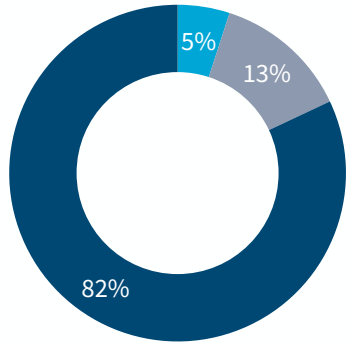

(Helemaal) mee eens
Neutraal
(Helemaal) mee oneens

Intern gebruik

De resultaten op deze pagina zijn ongewogen.

Hoe hebben deelnemers het onderzoek gewaardeerd?

Studie 1 | Studie 2

Toelichting

De grafieken hiernaast laten zien hoeveel deelnemers het (helemaal) eens en (helemaal) oneens waren met verschillende stellingen over het onderzoek. De belangrijkste resultaten:

- Ruim driekwart van de deelnemers (79%) geeft aan te vinden dat deze methode vaker moet worden ingezet om inwoners te betrekken bij overheidsbeleid. Slechts 3% vindt dat niet. Dit is vergelijkbaar met andere PWE's.
- Iets meer dan de helft van de deelnemers (55%) geeft aan door dit onderzoek iets te hebben geleerd over de keuzes en dilemma's van de overheid op dit thema. 11% van de deelnemers zegt van niet.
- Ongeveer de helft van de deelnemers (52%) zegt beslissingen over dit onderwerp makkelijker te kunnen accepteren als er veel inwoners meedoen aan dit onderzoek. 11% is het hier niet mee eens.
- Twee derde (60%) van de deelnemers zegt meer vertrouwen te krijgen in besluiten van de overheid als de overheid inwoners vaker laat meedenken over dit soort keuzes. Dit is ongeveer hetzelfde als bij andere, vergelijkbare PWE's.

Deze methode moet vaker worden ingezet om inwoners te betrekken bij overheidsbeleid

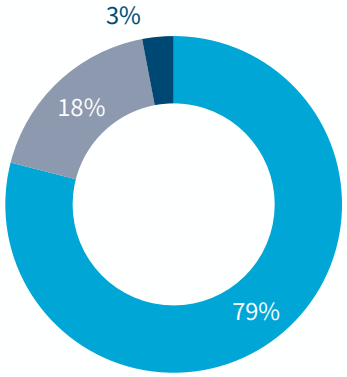

Doordat ik meedoe aan deze vragenlijst heb ik geleerd over de keuzes die de overheid moet maken over dit thema

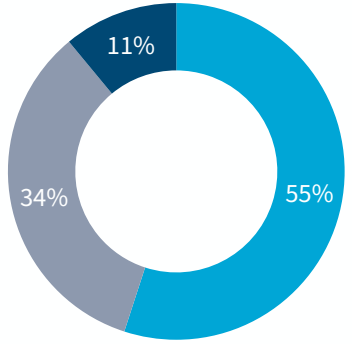

Als veel mensen meedoen aan deze vragenlijst, dan zijn de uiteindelijke besluiten over dit onderwerp voor mij beter te accepteren

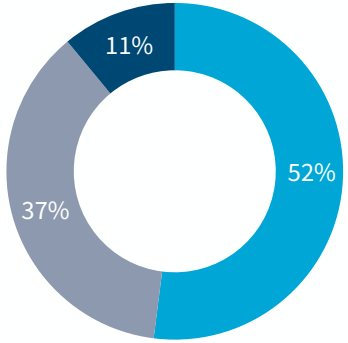

Als de overheid vaker op deze manier inwoners laat meedenken over dit soort keuzes, dan krijg ik meer vertrouwen in de besluiten van de overheid

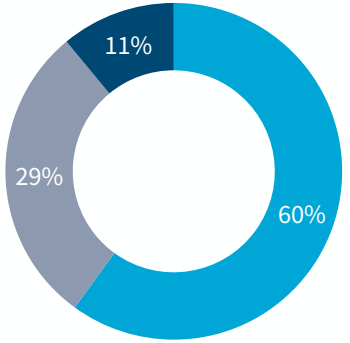

Interne gebruik

De resultaten op deze pagina zijn ongewogen.

6. Methodologie en verantwoording

In dit hoofdstuk wordt toegelicht welke methodologische keuzes er in dit onderzoek zijn gemaakt.

Het ontwerp en de uitvoering van dit onderzoek vond plaats in drie fases

Overzicht van het proces: Welke stappen zijn doorlopen?

1 **Ontwerp van het PWE-onderzoek**

Januari 2025

- Ontwerpsessies met beleidsmakers
- Ontwerpen van de PWE

2 **Openstelling en dataverzameling**

24 januari 2025 en 3 februari 2025

- Raadpleging in twee studies
- Post-stratificatie

3 **Analyse en rapportage**

Februari / maart 2025

- Schrijven van het rapport

Intern gebruik

Ontwerpsessies en het maken van de PWE

De PWE-raadpleging is ontworpen in samenwerking met het ministerie van KGG en met input van diverse andere ministeries.

Eerste ontwerpsessie - 9 januari 2025
Voorafgaand aan deze sessie had Populytics een opzet voor het PWE-onderzoek gemaakt op basis van input van KGG. Tijdens de sessie is deze eerste opzet besproken met beleidsmakers van verschillende afdelingen. Er is gekeken naar de formulering van de maatregelen, waarbij is besloten om de maatregel over landbouw op te splitsen in twee opties. Daarnaast is besproken welke effecten deelnemers te zien zouden krijgen, en is een start gemaakt met de informatieve teksten per maatregel.

Tweede ontwerpsessie - 20 januari 20245
Ook tijdens deze sessie waren diverse ministeries vertegenwoordigd. In meer detail is gekeken naar de teksten onder de informatieknoppen en zijn de effecten verder uitgewerkt. Daarnaast is besloten om een meter toe te voegen die de effecten van maatregelen na 2030 weergeeft. Voor de maatregel vanuit industrie is besloten om deze in twee opties uit te splitsen.

Feedbackrondes
In meerdere feedbackrondes via e-mail zijn de informatieve teksten aangescherpt en de effecten gevalideerd.

Laatste interne sessie en controle door Populytics
In een laatste interne feedbackronde heeft Populytics de opzet van het PWE-onderzoek beoordeeld. Ook is een pilot gedaan onder 100 deelnemers. Op basis van de feedback zijn enkele kleine aanpassingen doorgevoerd. Daarnaast is besloten het onderzoek uit te voeren in twee studies om te onderzoeken of mensen andere keuzes maken wanneer ze verplicht moeten besparen (studie 1) of wanneer dit niet verplicht is (studie 2).

Intern gebruik

Achterliggende effecten in de PWE: CO2 besparing in 2030

Het verplaatsen van de schuifjes had invloed op drie metertjes:

- **CO2 besparing in 2030**. In studie 1 stond dit metertje in het rood als er niet genoeg schuifjes naar rechts waren gezet. Dan konden deelnemers niet door naar de volgende vraag. Bij een CO2 besparing van 3,4 megaton kwam de meter in het groen. Dit fictieve besparingsdoel is gekozen zodat deelnemers 40% van de maatregelen moesten kiezen om het doel te halen, waardoor ze echt een afweging moesten maken. In studie 2 stond dit metertje in het oranje als er niet genoeg schuifjes naar rechts waren gezet. Dan konden deelnemers nog wel door naar de volgende vraag.
- **CO2 besparing na 2030**. Op deze meter kregen deelnemers inzicht in het effect op de CO2 besparing op de langere termijn. Sommige maatregelen hadden hier meer effect op dan andere.
- **Kosten van de overheid**. De meeste maatregelen brachten kosten met zich mee. Eén maatregel (Verhoging van energiebelasting op aardgas) leverde juist geld op. Bij 1.500 miljoen euro kwam deze meter in het oranje te staan. Deelnemers zagen dan dat de kosten van de maatregelen zo hoog worden dat de overheid op andere terreinen zou moeten bezuinigen. Dit was geen beperkende maatregel.

De tabel hiernaast laat zien wat de CO2 besparing in 2030 is voor elke maatregel bij elk van de drie posities op het schuifje. Op de volgende slide staan de achterliggende effecten van de meters CO2 besparing na 2030 en Kosten van de overheid.

Effecten achter de meter ‘CO2 besparing in 2030’. In megaton CO2 besparing.

Maatregel	Links	Midden	Rechts
Verhoging belasting op aardgas	0	0,2	1,5
Subsidie voor stoppende veehouders	0	0,6	1,2
Tegoedbonnen voor reparatie van elektrische apparaten	0	0,1	0,3
Duurzame brandstof verplicht voor schepen bij windmolenbouw	0	0,3	0,6
Premie voor inruilen oude auto voor een elektrische	0	0,3	0,5
Verhuurders moeten beter isoleren	0	0,1	0,1
Lagere belasting op elektriciteit	0	0,5	1,0
Minder vee per hectare toegestaan	0	0,7	1,7
Plastic deels verplicht gemaakt van gerecycled of bio plastic	0	0,3	0,6
Extra subsidie voor CO2-opslag bedrijven	0	0,6	1,2
Totaal	0	3,7 megaton	8,7 megaton

Meter CO_2 besparing in 2030	Megaton
Startpositie (rood bij studie 1 / oranje bij studie 2)	0
Grens rood/groen (oranje/groen bij studie 2)	3,4
Maximum positie	10,6

Intern gebruik

Achterliggende effecten in de PWE: CO2 besparing na 2030 en Kosten van de overheid

Effecten achter de meter ‘CO2 besparing na 2030. In megaton CO2 besparing.

Maatregel	Links	Midden	Rechts
Verhoging belasting op aardgas	0	0,1	0,3
Subsidie voor stoppende veehouders	0	0,3	0,7
Tegoedbonnen voor reparatie van elektrische apparaten	0	0,1	0,3
Duurzame brandstof verplicht voor schepen bij windmolenbouw	0	0	0
Premie voor inruilen oude auto voor een elektrische	0	0,1	0,1
Verhuurders moeten beter isoleren	0	0,1	0,1
Lagere belasting op elektriciteit	0	0,1	0,3
Minder vee per hectare toegestaan	0	0,4	0,8
Plastic deels verplicht gemaakt van gerecycled of bio plastic	0	0,1	0,3
Extra subsidie voor CO2-opslag bedrijven	0	0,3	0,7
Totaal	0	1,6 megaton	3,6 megaton

Meter CO_2 besparing na 2030	Megaton
Weinig besparing	0-1,1
Veel besparing	1,1-5,2

Effecten achter de meter ‘Kosten van de overheid’. In miljoenen.

Maatregel	Links	Midden	Rechts
Verhoging belasting op aardgas	0	-1000	-1700
Subsidie voor stoppende veehouders	0	1500	3000
Tegoedbonnen voor reparatie van elektrische apparaten	0	200	400
Duurzame brandstof verplicht voor schepen bij windmolenbouw	0	130	260
Premie voor inruilen oude auto voor een elektrische	0	200	400
Verhuurders moeten beter isoleren	0	0	200
Lagere belasting op elektriciteit	0	1000	2000
Minder vee per hectare toegestaan	0	0	0
Plastic deels verplicht gemaakt van gerecycled of bio plastic	0	0	0
Extra subsidie voor CO2-opslag bedrijven	0	80	160
Totaal (max)	0	3.110 miljoen	6.420 miljoen

Meter Kosten van de overheid	Miljoen euro
Startpositie	0
Grens groen/oranje	1.500
Minimum waarde	-2.200
Maximum positie	7.620

Intern gebruik

Post-stratificatie

De samenstelling van deelnemers aan het PWE-onderzoek komt grotendeels, maar niet geheel, overeen met de bevolkingssamenstelling van Nederland. In dit rapport worden de resultaten van het panel herwogen met de post-stratificatie methode om representatieve uitspraken te kunnen doen op de drie kenmerken gender, leeftijd en opleiding. Het doel is om alle sociaal-demografische clusters in Nederland een stem naar rato te geven. Herwegen betekent dat we in de analyse meer gewicht hebben toegekend aan de antwoorden van deelnemers die ondervertegenwoordigd zijn in de steekproef en juist minder gewicht hebben toegekend aan de deelnemers die oververtegenwoordigd zijn. Er zijn geen gegevens of antwoorden weggegooid. Kort samengevat hebben we het volgende gedaan:

1. We delen de deelnemers op in verschillende groepen:

Studie 1: 2 voor gender (man/vrouw), 3 voor opleidingstype (praktisch/toegepast/theoretisch) en 3 voor leeftijd (jonger dan 35/35-64/65 of ouder).
Studie 2: 2 voor gender (man/vrouw), 3 voor opleidingstype (praktisch/toegepast/theoretisch) en 3 voor leeftijd (jonger dan 35/35-64/65 of ouder).

2. We vergelijken de verdeling van de deelnemers in studie 1 en in studie 2 met de verdeling in de populatie van Nederland.

3. We bepalen wegingsfactoren. Deze wegingsfactoren zorgen dat de antwoorden van een cluster zwaarder tellen als er relatief weinig deelnemers in het cluster zitten.

Intern gebruik

7. Bijlagen

We laten enkele extra uitsplitsingen zien. Welke maatregelen kozen deelnemers met verschillende typen woningen en verschillende financiële situaties?

Keuzetaak studie 1: naar type woning en financiële situatie

De dikgedrukte maatregelen verschillen significant (p < 0,05) wat betreft de voorkeuren van de maatregelen op een kenmerk

Studie 1

Type woning

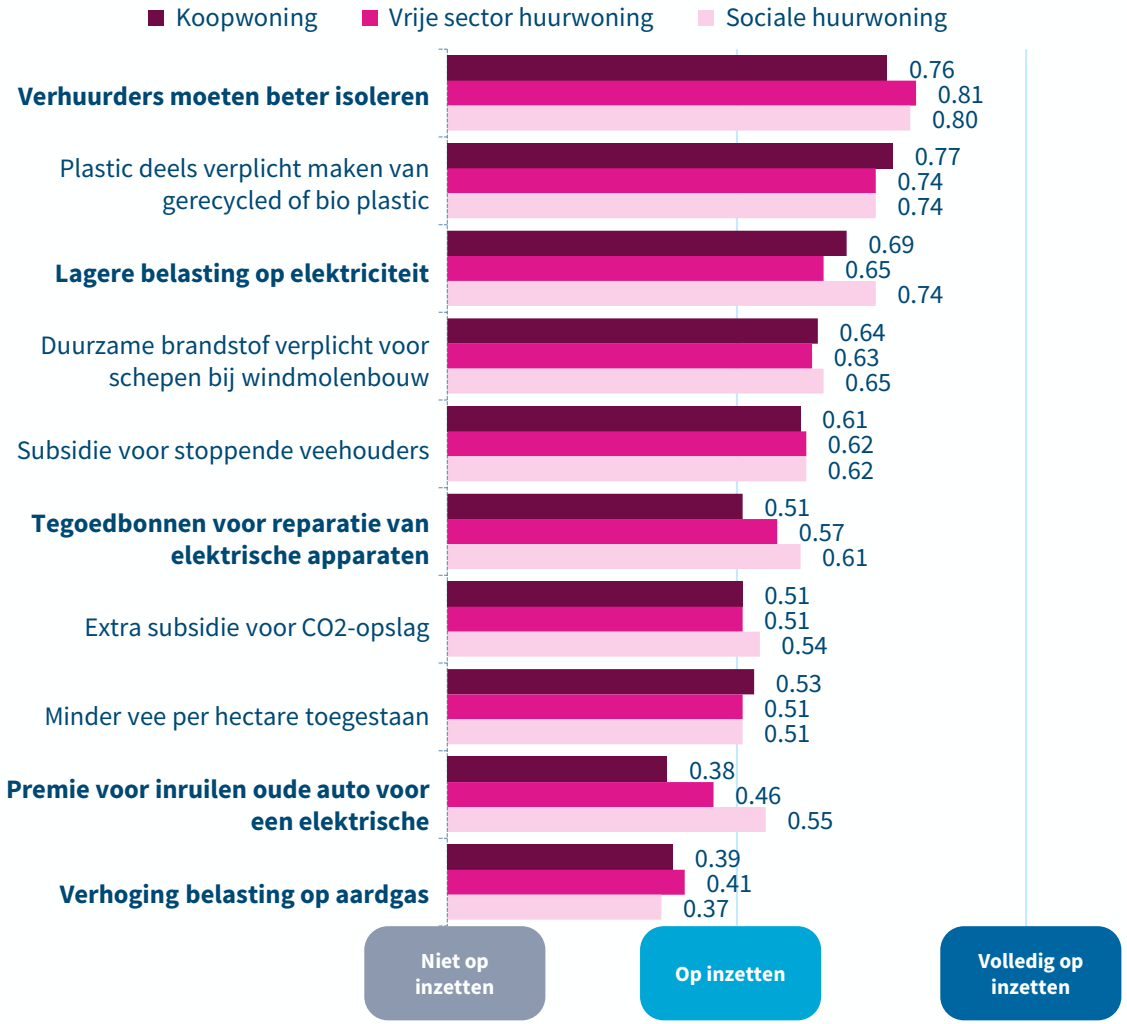

Financiële situatie

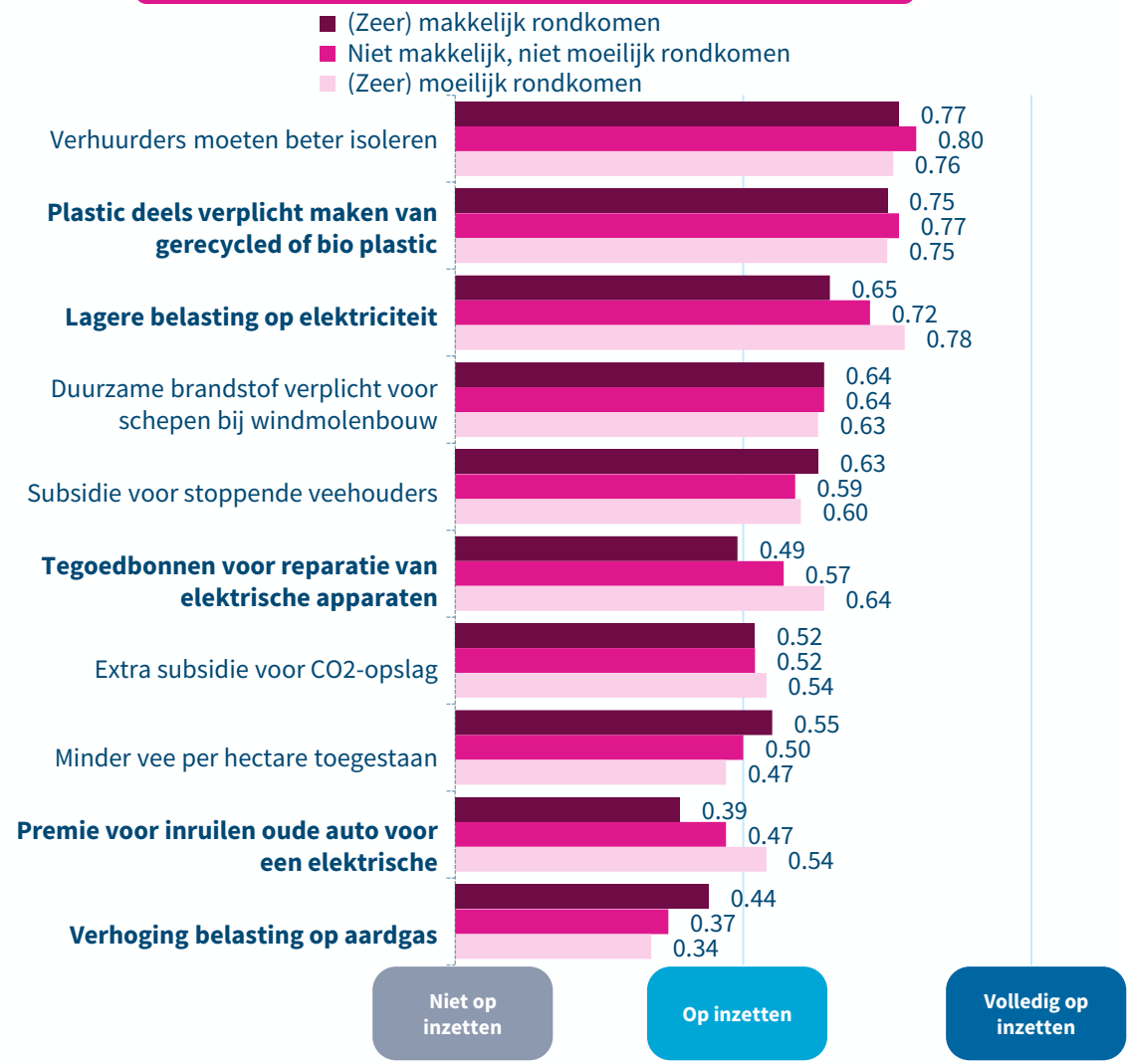

Intern gebruik

Keuzetaak studie 2: naar type woning en financiële situatie

De dikgedrukte maatregelen verschillen significant (p < 0,05) wat betreft de voorkeuren van de maatregelen op een kenmerk

Studie 2

Type woning

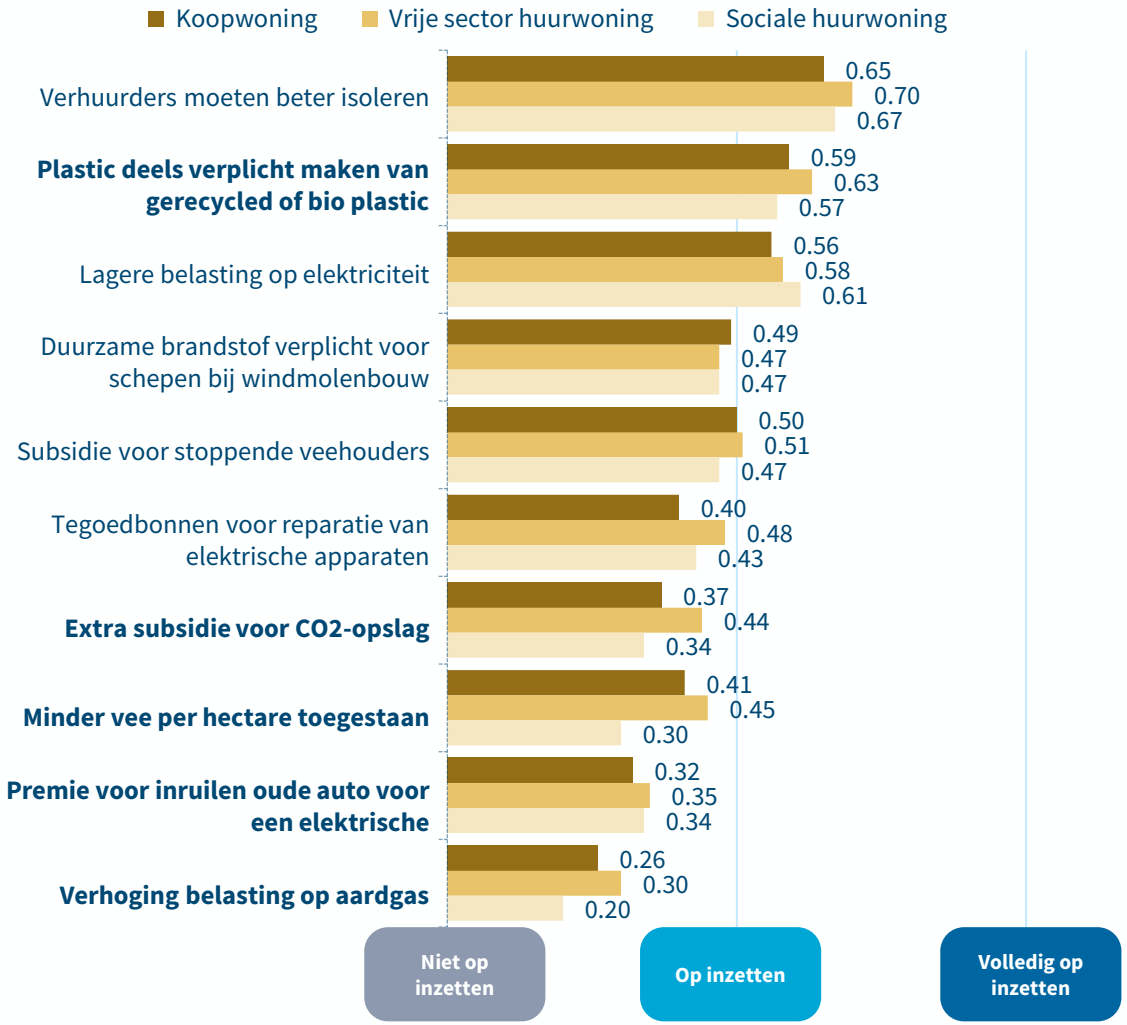

Financiële situatie

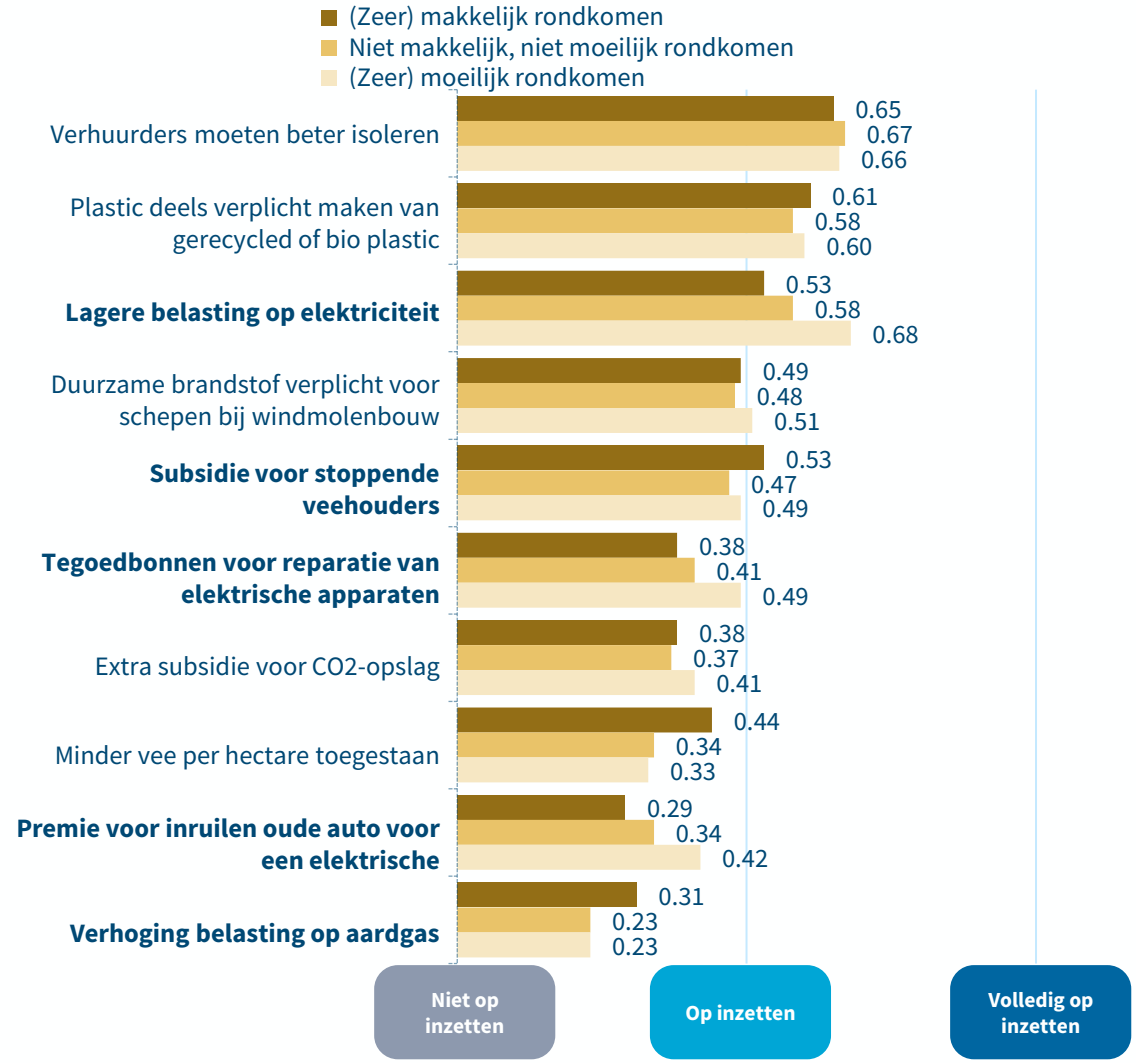

Intern gebruik

populytics.nl